nr. 7, iulie 1984

Proletari din toate ţările, uniţi-vă !

(anul XC, nr. 1175)

CONVORBIRI LITERARE

REVISTĂ LITERARĂ FONDATĂ DE SOCIETATEA «JUNIMEA» DIN IAŞI LA 1 MARTIE 1867
EDITATĂ DE UNIUNEA SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

TELEGRAMĂ

Tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU

secretar general al Partidului Comunist Român preşedintele Republicii Socialiste România

Mult iubite şi stimate tovarăşe NICOLAE CEAUŞESCU,

Unindu-şi glasul cu cel al tuturor oamenilor muncii din ţara noastră, scriitorii români, maghiari, germani şi de alte naţionalităţi îşi exprimă entuziasta adeziune la Hotărîrea Plenarei Comitetului Central cu privire la realegerea dumneavoastră în funcţia de secretar general al Partidului Comunist Român. Este, aceasta, încă o mărturie grăitoare a sentimentelor de profundă preţuire şi dragoste cu care vă înconjoară întregul popor, răspunzînd astfel la tot ceea ce gîndiţi şi înfăptuiţi spre a asigura bunăstarea materială şi spirituală a patriei, spre a grăbi înaintarea ei pe drumul civilizaţiei şi progresului.

Bucurîndu-ne, împreună cu ceilalţi slujitori ai culturii, de grija şi preţuirea pe care le acordaţi creaţiei consacrate transpunerii în viaţă a înaltelor idealuri ale socialismului şi comunismului, vă asigurăm că Uniunea Scriitorilor şi toţi membri ei vor acţiona cu şi mai multă energie pentru a-şi îndeplini sarcinile specifice. Călăuză ne vor fi îndemnurile dumneavoastră de a reflecta cu pasiune şi dăruire aspectele semnificative ale realităţii contemporane, într-o gamă variată de stiluri şi modalităţi artistice, de a face din cuvîntul scris un mijloc de propagare a umanismului revoluţionar, de a întări şi permanentiza contactul cu făuritorii de bunuri materiale, izvor mereu renăscător al inspiraţiei profunde şi durabile.

În acest ceas de înaltă şi limpede bucurie, vă aducem omagiul nostru sincer şi pentru modul strălucit în care aţi dat glas hotărîrii poporului nostru şi a întregii omeniri de a trăi pe o planetă guvernată de principiile sacre ale independenţei şi suveranităţii, egalităţii în drepturi şi cooperării, o planetă eliberată de coşmarul războiului, al catastrofei nucleare. Prin creaţia lor, prin acţiunile ample pe care le-au întreprins şi le vor întreprinde, scriitorii susţin neabătut această politică a vieţii, al cărei promotor recunoscut şi respectat pretutindeni sînteţi dumneavoastră.

Toate acestea sînt temeiurile pentru care susţinem cu toată căldura inimilor noastre realegerea dumneavoastră în funcţia de secretar general al Partidului, asigurîndu-vă că vom face totul spre a fi la înălţimea acestui timp eroic, a misiunii pe care ne-aţi încredinţat-o, a încrederii cu care ne-aţi investit.

UNIUNEA SCRIITORILOR
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Eugen Ştefan BOUŞCĂ „Femei dace"

laudă cîmpiilor patriei

—1—

Mă aflam în cîmp
cînd ciocîrlia
şi-a coborît cîntecul
în bobul de grîu.

Naşterea mea
a fost
străluminarea
dintre două primăveri.

Soarele a urcat
în mîini
din brazdele cîmpiei.
Mă aflam în cîmp, mă aflam în cîmp...

—2—

Cu fraţii mei
adulmecînd zările
am ieşit
să arăm ogorul patriei.

Nu-i clipă mai sublimă
ca vara ; galbenul cîmpiei
e aurul prinţesei
inelar de bogăţie.

—3—

Eu, ţăran român
îmbrăcînd sufletul
drept cămaşă
am ieşit cu ea fluturînd
de două mii de ani
să semăn în ogorul istoriei.

—4—

Şi astfel,
cu ochii spre cer
mă înalţ, mă înalţ...
din uimirea ierburilor
pentru a veghea lucrările omului.

—5—

Veşnic fiind în lucrare
omul
clădeşte aerul patriei.

—6—

Naşte-mă, naşte-mă, pămîntule !
Maica noastră roditoare.
Lasă-mă să vin la tine, cîmpie verde,
să-ţi sărut glezna de viaţă-nnoitoare.

—7—

Bulgări de ţărînă,
bulgări de lumină...
Casă-n care primul am văzut
cu ochi de pasăre, cu ochi de lut.

—8—

— Ioane,
înhamă zorii la căruţă
şi hai să secerăm lumină.

—9—

De la fruntea mea
pîrguit e drumul cîmpiei.
Patria locuită de păsări
şi păzită de vulturi
e casa
unde-mi rostuiesc cîntecul.

Constantin MĂNUŢĂ

arc peste timp

Acum 19 ani, în iulie 1965, şi-a desfăşurat lucrările Congresul al IX-lea al partidului, care, aşa cum s-a spus chiar atunci, va rămîne înscris cu litere de aur în cartea istoriei contemporane româneşti. Intr-adevăr, privind către acest eveniment acum, din perspectiva aproape a două decenii, observăm, mai clar, de la înălţimea faptelor de muncă şi creaţie, semnificaţia lui istorică, sensul profund şi bogăţia transformărilor revoluţionare, în care a fost implicată societatea românească.

Marcînd începutul unei noi etape în istoria ţării, Congresul al IX-lea a deschis calea unor înfăptuiri decisive în toate domeniile, în economie şi în ştiinţă, în învăţămînt şi cultură, înfăptuiri cu implicaţii deosebite în sfera progresului economico-social, în perfecţionarea democraţiei socialiste, în afirmarea demnităţii naţionale, în creşterea prestigiului României în lumea contemporană.

În acest evantai de realizări un loc central îl ocupă afirmarea unei noi personalităţi umane, a unei conştiinţe modelate de munca eroică, de investiţia de inteligenţă, de larga deschidere a sensibilităţii către frumos, către valorile umaniste atît de proprii gîndirii şi simţirii româneşti. Congresul al IX-lea a declanşat o emulaţie fără precedent a activităţii cultural-artistice, a inaugurat un nou climat de creaţie ce s-a distins prin afirmarea valorilor majore ale spiritualităţii naţionale, prin situarea acestor valori în perspectiva exigenţelor unui timp şi ale unui om nou, implicat în actul de cultură nu numai ca beneficiar, ci şi ca un adevărat creator.

Conştient că se situează în linia realizărilor strălucite ale înaintaşilor, conştient de nobila lui misiune pe care i-o pune în faţă societatea, scriitorul acestei vremi s-a implicat cu toată forţa talentului său în marea operă de afirmare a valorilor noi de creaţie. Realizările impresionante obţinute în toate genurile literare, concretizate în forţa de înrîurire a conştiinţei cititorului, au constituit răspunsul angajat şi responsabil al omului de condei la condiţiile create pentru afirmarea personalităţii sale, la girul de încredere cu care a fost investit.

Congresul al IX-lea a ridicat pe o nouă treaptă activitatea revoluţionară a partidului, în consens cu întărirea rolului său de forţă politică conducătoare, de centru vital al întregii societăţi. În zilele lui iulie 1965, Congresul a ales în funcţia de secretar general al partidului pe tovarăşul Nicolae Ceauşescu, strălucită personalitate politică, revoluţionar încercat şi patriot exemplar, spirit dinamic şi cutezător care a redimensionat gîndirea teoretică şi activitatea practică a partidului în consens cu noua etapă de dezvoltare a ţării. Tot ce a realizat România socialistă în ultimele două decenii reprezintă rodul concepţiei clarvăzătoare şi muncii neobosite a conducătorului partidului şi statului, este expresia unităţii întregului popor în jurul partidului, al secretarului său general. În contextul acestei unităţi de gîndire şi acţiune regăsim fapta artistului, puternica lui angajare în făurirea destinului socialist al patriei. Prezent în atîtea şi atîtea împrejurări în mijlocul scriitorilor, analizînd aprofundat în documente programatice de o deosebită semnificaţie, activitatea de creaţie, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a apreciat marile realizări ale literaturii noastre socialiste, a cerut slujitorilor acesteia să dea opere de valoare, inspirate de izvorul viu al istoriei naţionale, de faptele măreţe ale prezentului, a definit rolul de o deosebită importanţă pe care îl are literatura în educarea publicului, în stimularea energiilor creatoare puse în slujba progresului multilateral al patriei. Acestor aprecieri şi îndemnuri, slujitorii condeiului le-au răspuns şi le răspund cu argumentul faptelor de creaţie, cu dragostea şi preţuirea pe care le poartă celui care s-a angajat cu devotament exemplar în ridicarea ţării pe noi culmi de civilizaţie materială şi spirituală.

În această vară marcată de întîmpinarea a două evenimente deosebite în viaţa ţării, a 40-a aniversare a actului istoric de la 23 August şi Congresul al XIII-lea al partidului, Plenara Comitetului Central al Partidului a hotărît să propună Congresului realegerea tovarăşului Nicolae Ceauşescu în funcţia de secretar general, hotărîre primită cu deosebită satisfacţie de toţi comuniştii, de întregul popor. Marile transformări revoluţionare inaugurate de Congresul al IX-lea, congres care a inaugurat epoca Nicolae Ceauşescu, reprezintă argumentul cel mai puternic al acestei opţiuni. Ele sînt arcul peste timp, între două evenimente deosebite, Congresul din iulie 1969, şi Congresul din noiembrie 1984, interval al unor fapte de muncă şi de viaţă, fără precedent în istoria ţării, fapte ce poartă pecetea personalităţii celui care, acum 19 ani, a fost ales secretarul general al partidului.

C. L.

eveniment de însemnătate istorică

Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român din 27 iunie a.c. se înscrie ca un eveniment de seamă în viața politică a țării. Documentele Plenarei, date publicității, au fost primite de toți membrii partidului, de către întregul popor cu aprobare și entuziasm, cu mîndrie patriotică, ele jalonînd o nouă etapă istorică în mersul neabătut înainte al patriei noastre socialiste spre noi culmi de civilizație și progres.

Propunerea făcută în cadrul Plenarei din partea Comitetului Politic Executiv ca la Congresul al XIII-lea să fie reales în funcția supremă de secretar general al Partidului Comunist Român tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost primită cu nețărmurită bucurie și satisfacție, cu profundă și legitimă mîndrie patriotică. Aceste manifestări au izvorît din dragostea, admirația și respectul comuniștilor, ale întregului popor față de personalitatea conducătorului partidului și statului nostru, ilustru gînditor comunist, revoluționar călit la școala îndelungată a slujirii intereselor poporului român, ale socialismului și păcii. Toți oamenii muncii elogiază, în aceste zile, pe înflăcăratul patriot și revoluționar, militant de frunte al mișcării comuniste și muncitorești internaționale, personalitate proeminentă a lumii contemporane care și-a făcut din slujirea devotată a partidului, patriei și poporului, a cauzei socialismului și păcii, țelul suprem al pilduitoarei sale vieți și activități revoluționare. Așa cum s-a arătat în cadrul Plenarei, propunerea întrunește consensul unei națiuni întregi și este în deplină concordanță cu interesele vitale ale țării, fiind cea mai sigură garanție că istoricele documente propuse vor fi adoptate de Congresul al XIII-lea și exemplar îndeplinite.

Plenara C.C. al P.C.R., forurile supreme ale democrației noastre socialiste au dezbătut și adoptat documente de mare însemnătate privind dezvoltarea intensă, economică și socială, a României pînă la sfîrșitul actualului cincinal, în cincinalul următor și, în unele domenii, pînă în anul 2000. Aceste acte de referință, programatice, prefigurează un tablou impresionant al înfăptuirilor de mîine, vădind forța și capacitatea partidului comuniștilor români de a analiza multilateral și în profunzime realitățile economice și sociale și de a prevedea riguros și științific viitorul, un viitor ce ni-l putem imagina cu deplină încredere că așa va fi. Obiectivele propuse, prin realismul lor, ținînd cont cu mîndrie de realizările socialiste dobîndite în cele patru decenii ce au trecut de la revoluția națională din august 1944, prin riguroasa considerare a capacității creatoare și de muncă a poporului român, sînt menite să asigure punerea în practică a sarcinilor fundamentale prevăzute în Programul general al partidului, Program elaborat sub conducerea directă a tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Aceste noi documente, pe care în prezent poporul întreg le dezbate, însușindu-și-le, țin seama de noile cerințe ale actualității, punînd un accent deosebit pe latura calitativă, pe intensificarea muncii de cercetare științifică, pe creșterea rolului tehnicii moderne în întreaga activitate economică și socială. Așa cum a subliniat secretarul general al partidului, convocarea celui de al XIII-lea Congres al P.C.R. ilustrează încă o dată profundul democratism existent în societatea noastră, antrenarea largă și participarea nemijlocită a comuniștilor, a celorlalți oameni ai muncii la organizarea și conducerea întregii activități, la îndeplinirea exemplară a hotărîrilor ce s-au luat. Toate acestea vor fi temeinic dezbătute și la nivelul adunărilor și conferințelor de dări de seamă și alegeri ce vor preceda Congresul. Congresul al XIII-lea, eveniment de însemnătate istorică pentru întregul partid, pentru întregul popor român, va inaugura o nouă etapă în măreața operă de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate în România. Plenara a examinat și aprobat proiectul Directivelor Congresului al XIII-lea al partidului cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în perioada 1986—1990, precum și schița de dezvoltare generală a patriei în cincinalul viitor și în perspectivă pînă în anul 2000. Totodată, au fost examinate și aprobate rapoartele cu privire la proiectul Planului Național Unic de dezvoltare economico-socială a țării în anul 1985 și Proiectul Planului de dezvoltare a agriculturii, industriei alimentare, gospodăririi apelor și silviculturii în anul următor.

Pregătirea Congresului partidului, organizarea și desfășurarea adunărilor și Conferințelor de dări de seamă și alegeri vor constitui, negreșit, noi prilejuri de manifestare a unității de nezdruncinat a comuniștilor, a tuturor oamenilor muncii în jurul partidului, a secretarului său general, a hotărîrii tuturor locuitorilor acestei țări, fără deosebire de naționalitate, de a acționa cu fermitate și pasiune revoluționară, pentru îndeplinirea obiectivelor privind dezvoltarea economico-socială a patriei, pentru edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate. Toate acțiunile ce se vor iniția au menirea de a duce la o și mai puternică întărire a unității partidului, la creșterea rolului organelor și organizațiilor de partid în conducerea întregii activități politice, economice și sociale, la mobilizarea și unirea tuturor forțelor materiale și umane în vederea înfăptuirii integrale a sarcinilor actualului cincinal, dezvoltării bazei energetice și de materii prime, creșterii productivității muncii, reducerii consumului de materii prime, materiale și combustibil, introducerii pe scară largă a progresului tehnic și a rezultatelor cercetării științifice, realizării cu prioritate a producției destinate exportului, a planului de investiții, înfăptuirii noii revoluții în agricultură pentru obținerea unor producții agricole sigure și stabile, realizării integrale a prevederilor cuprinse în programele adoptate privind dezvoltarea cu precădere a unor ramuri de bază ale economiei naționale.

Prevederile programelor se întemeiază pe existența unui puternic potențial uman și material. Este necesară chiar, sublinia secretarul general al partidului, asigurarea competitivității tuturor produselor românești ; mai mult, este necesar să existe un anumit procent de produse de vîrf, cu care să se asigure întîietatea în lume. În agricultură, unde vor trebui înfăptuite exemplar programele de irigații, îmbunătățiri funciare și celelalte măsuri tehnice și organizatorice cerute de noua revoluție agrară.

Imaginea generală pe care Documentele Plenarei o prefigurează include într-o lumină puternică rolul deosebit de important al cercetării științifice, într-un moment în care pe plan mondial se conturează o nouă revoluție tehnică, menită să producă mari transformări în structura industrială și economică, în dezvoltarea societății omenești. Așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, „numai cine înțelege că trebuie să-și consacre toate forțele dezvoltării științei, tehnicii, cunoașterii în general a tainelor naturii, cine înțelege că trebuie să-și consacre întreaga energie și muncă pentru progres și bună stare, acela va ocupa întotdeauna un loc demn și va beneficia de cuceririle științei și civilizației". Însuși modul în care au fost adoptate documentele amintite, dezbaterea lor în Plenara Comitetului Central, în Plenara Consiliului Național F.D.U.S., în alte foruri supreme ale țării sînt o dovadă concludentă că problemele vitale ale dezvoltării patriei sînt hotărîte într-un cadru larg, de toți oamenii muncii. Ei se simt răspunzători și se consideră chemați să asigure viitorul prefigurat în aceste documente istorice. Prin capacitatea sa recunoscută de muncă și de creație, întregul popor român se îndreaptă cu mîndrie și certitudine spre viitorul de aur, numai visat cîndva de poet.

Iuliu MOLDOVEANU

scriitorul și realitatea culturii

Este cunoscut faptul că în viața unui popor, în devenirea sa istorică, valorile culturii constituie un bun peren, pe care generațiile succesive îl îmbogățesc continuu cu noi creații. Dar acest tezaur, încorporînd conștiința, gîndirea și simțirea unei națiuni nu este un factor pasiv. Această acumulare continuă nu a reprezentat și nu reprezintă doar o bogăție închisă între niște ziduri nevăzute ci un factor dinamizator al vieții economico-sociale, a gradului de civilizație a milioane de oameni.

S-ar părea, la prima vedere, de exemplu că nu există nici un fel de legătură între ansamblul brîncușian de la Tîrgu-Jiu și producția de avioane a țării noastre. Și totuși există. Există prin oamenii care, însușindu-și tehnologii de vîrf, al căror orizont tehnico-științific este nemăsurat mai bogat decît al contemporanilor lui Brîncuși, înțeleg altfel, mai profund, geniul creatorului. Nu știu cîți bărbați și femei care lucrează astăzi în domeniul aviației din țara noastră cunosc opera lui Brâncuși ori frescele de la Voroneț „la fața locului" cum se spune, dar sînt convins că acei ce le-au admirat și-au îmbogățit mintea și simțirea în interesul propriei lor meserii.

Am ales un exemplu la întîmplare doar pentru a înțelege mai limpede relația dialectică dintre viața economico-socială și valorile culturii create de-a lungul secolelor.

Partidul nostru comunist, secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, au așezat la baza activității noastre în domeniul culturii tocmai această necesitate organică a societății pe care o edificăm. Aceea de a pune valorile culturii create ieri și azi în slujba modelării unui om nou, capabil să se cunoască pe sine și, prin aceasta, societatea în care trăiește. Ori, din acest punct de vedere, în cei 40 de ani cîți au trecut de la Eliberare, cultura — mă gîndesc la muzică, arte plastice, literatură, teatru, film, artă populară etc. — a jucat și joacă un rol de excepție.

Dar în această vastă paletă de realități culturale pe care o trăiește zi de zi națiunea noastră, unde este locul scriitorului contemporan ?

Iată o întrebare la care trebuie să medităm fără prejudecăți și iluzii.

Desigur, înainte de toate, poetul, prozatorul, dramaturgul, criticul ori istoricul literar trebuie să fie prezenți la masa de scris, cu talentul și „încărcătura de cunoaștere" pe care i-a oferit-o viața. Dar dacă aceasta este condiția esențială pentru a contribui, prin creația sa, la îmbogățirea patrimoniului artistic al țării, ea nu este totuși suficientă. Actul de cultură nu este o lucrare în sine, un efort gratuit al unui om ori al unui grup de oameni. El, actul, are o intenționalitate bine definită care este în relație nemijlocită cu aspirațiile, năzuințele, idealurilor societății pe care dorește să o reprezinte. Este, aș îndrăzni, să spun, un act revoluționar, capabil să declanșeze energii noi dar și reacții în opinia publică. O creație nouă, fie că este vorba de un volum de versuri, un roman ori o piesă de teatru devine valoare și se adaugă moștenirii primite doar în măsura în care cititorul de astăzi o recunoaște, în care acesta, lectorul, se regăsește cu întreaga lui sensibilitate și problematică umană. A scrie „pentru posteritate", adică, mai exact, „pentru sertar" este o iluzie a veleitarului în materie de literatură.

Trăind într-o lume în continuă devenire cum este a noastră, scriitorul român de azi meditează cu mai multă gravitate și profunzime asupra însemnătății pe care opera sa o are astăzi și, în același timp, asupra vieții social-politice a patriei, a rolului pe care arta îl poate aduce la modelarea conștiințelor. Ceea ce și-a adăugat scriitorul român în cei patruzeci de ani de libertate a fost responsabilitatea față de propria sa artă și față de semenii săi. De altfel opera unor scriitori afirmați între cele două războaie mondiale (M. Sadoveanu, G. Bacovia, Lucian Blaga, V. Voiculescu etc., etc.) o confirmă pe deplin. O validează noile generații de scriitori care trăiesc, așa cum scrie Labiș, „în miezul unui ev aprins".

Creația scriitorilor din întreaga țară o confirmă în mod plenar. Ceea ce s-a realizat în cei patruzeci de ani este tocmai integrarea organică a literaturii în viața de muncă și idealuri a societății noastre.

Operele scriitorilor contemporani, unele devenite încă de pe acum „clasice" adaugă culturii noastre o dimensiune nouă, de prospețime, frumusețe și adevăr.

Sergiu NEGURĂ

tezaur

„a putut să dea limbii românești în dar cele mai lapidare stihuri... ce s-au cioplit"

Într-una din zilele unui sfîrșit de februarie cu fulgi de argint și mult omăt, mă aflam, împreună cu cîțiva prieteni, veniți de la București, în parcul din fața Teatrului Național „Vasile Alecsandri" din Iași unde contemplam busturile în bronz ale unor oameni de seamă care au dat și, prin tezaurul pe care ni l-au lăsat, vor da și peste timp strălucire culturii și spiritului românesc. Privirea ne-a zăbovit mai mult asupra figurii luminoase a celui ce blestema în stihuri războiul și dorea cu ardoare ca atunci cînd copiii se întorc de la școală în grupuri „Prin parcuri voioși să se joace" și lumea să-i privească și să le asculte „rîsul senin" pentru „că rîsul lor cîntă : „Vrem pace !", pentru că „Oricînd și oriunde, cu-același avînt, / Din zori pîn'ce noapte se face, / Un cîntec răsună pe-ntregul Pămînt : „Vrem pace ! Vrem pace ! Vrem pace !".

Firesc, ne-am îndreptat spre strada Rece și ne-am oprit la numărul 5, la Vila Sonet unde, cum scrie și pe placa de marmoră, „a trăit și a lucrat între anii 1934—1957 poetul Mihai Codreanu", sonetistul care s-a născut la Iași în iulie 1876. În holul de la intrare al casei, păzită „de doi buldogi în bronz", se află așezat un bust din gips realizat de Olga Sturza. Pe peretele din față am privit fotografia actorului Grigore Manolescu, interpretîndu-l pe Hamlet, marea slăbiciune a poetului.

În prima sală se află masa de lucru la care Mihai Codreanu a citit, a meditat și a creat sonetele sale de mare vibrație și virtuozitate. Am transcris titlurile manuscriselor așezate sub cristal : „Sonetul unui octogenar", „Din filozofia nimicului", „Fluturele", „Marșul libertății", „Diplomația", „Sonete pentru patrie", și „Către sonet". Pe perete, deasupra biroului de lucru, sînt așezate Diploma prin care poetul a fost numit onorific, în 1921, ofițer al Academiei franceze, fotografia sa, încadrată de fotografiile lui Eminescu și Baudelaire, pe care Mihai Codreanu i-a admirat și de la care a învățat ; sub fotografia sa, pe același perete, se află un medalion în bronz al lui Dante, a cărui operă a citit-o cu nesaț.

Într-o vitrină sînt expuse vederi și cărțile unor autori cu dedicații pentru Mihai Codreanu. Nicolae Țațomir, în 1941, îi scria pe cartea sa de versuri „Lebede negre", apărută în 1936, stihurile : „Cu pană grea de obiectivitate / Condamn profetic pe maestrul drag / Să sufere-n al vremilor șirag / Senine veacuri de posteritate. / Și pentru că e vorba de milenii / Pedeapsa se suspendă cinci decenii...". Victor Eftimiu îl saluta „cu toată dragostea", iar Otilia Cazimir, în 1956, pe cartea care poartă titlul „Întuneric" îi scria : „În loc de flori, care se ofilesc, ofer lui Conu Mihai al nostru, cu dragoste și prietenie, această carte care, dacă nu s-a ofilit în douăzeci și opt de ani, are șansa să mai trăiască, încă...".

Înaltele ordine și medalii, conferite de statul nostru, intre care și Ordinul Muncii, clasa întîi, sînt așezate în vitrina în care se află expusă opera care-l onorează pe cel ce, cum spunea Tudor Arghezi, „a putut să dea limbii românești în dar cele mai lapidare stihuri ce s-au scris, și ar trebui să spunem : ce s-au cioplit". Am citit titlurile cărților „Statui" — sonete și evadări din sonet — ediție definitivă și îngrijită de autor, apărută în 1939, „Cîntecul deșertăciunii" — sonete și poezii, „Din cînd în cînd", „Diafane", „Turnul de fildeș", Teza pentru licență la drept „Puterea părintească în dreptul roman și român", susținută de Mihai Codreanu în 1900, și, în sfîrșit, cele două volume de scrieri — versuri originale, publicistică și traduceri — ediție îngrijită de Constantin Ciopraga și Ilie Dan, apărute în Editura pentru literatură în anii 1968—1969. Alături de acestea este expusă traducerea comediei eroice „Cyrano de Bergerac" a lui Edmond Rostand. Din aceeași vitrină ne-a reținut atenția un portret în creion al sonetistului, realizat de admiratoarea sa, actrița Sorana Țopa și carnetul de membru al Uniunii Scriitorilor cu nr. 71, din 15 octombrie 1954.

Bibliotecile — una mai mare și două mai mici — păstrează în rafturile lor cărți vechi, opere de o inestimabilă valoare, între care amintim marea Enciclopedie și Larousse. În cea de-a doua cameră — „dormitorul de modă veche" — se află un scrin, patul și fotoliile pe care se odihnea sonetistul, un colț al pipelor și un altul în care sînt așezate halatul cu batista imaculată, bastonul, pălăria și bascul. Colțul șahistului mai păstrează încă din atmosfera partidelor pe care Mihai Codreanu le disputa cu prietenul său, marele Mihail Sadoveanu.

Din cea de-a treia cameră — sufrageria — vizitatorul poate reține mai multe medalioane ale maestrului, care a lucrat versul „cu atenție sacră", un bust în gips intitulat „Poetul și muza", fotografii de familie, felicitarea scrisă pe hîrtie de epocă, semnată de Lucia Sturza Bulandra și adresată, cu prilejul împlinirii vîrtei de 80 de ani, celui ce a condus destinele „Naționalului" ieșean, vitrina cu valori bibliofile și obiecte care au aparținut creatorului de sonete care sînt — cum spunea Nicolae Iorga — „ce poate da mai frumos acest gen dificil..., iar cîntecele de iubire se apropie de ale lui Eminescu".

În încheierea însemnărilor despre sculptorul „foarte dibaci al versului românesc" care, cum aprecia Eugen Lovinescu, a lucrat fiecare sonet cu „mînă de artist iscusit", iată versurile pe care el, Mihai Codreanu, le închina, în 1914, statuii lui Eminescu : „În sufletul român adînc răsună / Cîntarea ta măreață și duioasă ; / Ea-i diadema cea mai luminoasă / Ce neamul tău pe frunte va s-o pună. / ... Și va-nfrunta a timpului furtună / Și-n veacuri va străbate glorioasă, — / Deci e-ntruparea ta cea mai frumoasă / Și-ți este cea mai nobilă cunună".

Creația lui Mihai Codreanu — diademă și nobilă cunună — înfruntă și ea cu strălucire furtunile timpului.

Lazăr BACIUCU

Cîștigătorul premiului revistei „Convorbiri literare" la Tîrgul de ceramică românească „Cucuteni — 5000" (Iași, iunie—iulie, 1984), Gheorghe Simic (Mihăileni — Botoșani)

sub semnul gloriosului jubileu

viața noastră

■ Dedicată celei de a 40-a aniversări a victoriei revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă și Congresului al XIII-lea al partidului, ediția din acest an (a VIII-a) a festivalului „Vasile Alecsandri" s-a bucurat de participarea unor creatori și interpreți din 16 județe ale țării și a cuprins acțiuni de evocare a vieții și operei bardului de la Mircești, cît și numeroase manifestări de educație patriotică și revoluționară. Duminică, 15 iulie, la Mircești, după evocările literare și serbarea populară avînd genericul „Concert în luncă" au fost decernate premiile festivalului. Premiul revistei „Convorbiri literare" pentru poezie a fost înmînat lui Nicolae Mihail (Bacău) de către Corneliu Sturzu, redactor șef al revistei.

■ În organizarea Bibliotecii orășănești, la Liceul „C. Burcă" din Pașcani, a avut loc o întîlnire a elevilor cu criticii literari Mihai Dinu Gheorghiu și Ioan Holban, ultimul vorbind și despre recentul său volum „Ion Creangă, spațiul memoriei" ■ Aurel Leon a vorbit cu prilejul vernisării expozițiilor semnate de Maria Agapi, Viorel Morariu, Cristina Prisăcaru, Mihai Zaiț ■ La Casa personalului didactic a avut loc la 12 iunie, ședința lunară a membrilor cenaclului literar al cadrelor didactice. A fost evocată personalitatea poetului George Topîrceanu. Ca invitați au participat poeții Horia Zilieru și Emil Brumaru ■ La 15 iunie, Corneliu Sturzu a fost invitatul de onoare al noului cenaclu literar, ființînd pe lîngă Institutul Politehnic Iași ■ Volumul „Vornicul Țării de Sus" de Dumitru Vacariu, apărut la Editura „Junimea", a fost prezentat, în ziua de 17 iunie, cititorilor pășcăneni ■ Al. Husar a vorbit cu ocazia vernisării expoziției lui Dan Hatmanu intitulată „Figuri ieșene"

cîntarea româniei

închinare

Mărite Domn, al nostru, din totdeauna,
Sub cerul tău împerechem cuvinte,
Poeți în țara ta au fost, poeți vor fi,
Silabisind destinul din latinească ginte.
Nori după nori pe bolta necuprinsă
Trecînd în neștire prin deșerturi de sus,
Pe cînd aici, prin pădurile desfrunzite, toamna,
Doar vîntul aleargă ca un mînz, nesupus.

Inegalabila limbă românească
Ți-o moștenim ca pe darul tău suprem,
Chiar dacă ar fi și să pierim
Prin graiul tău noi tot reînviem.

Veac după veac, noi tot ne vom petrece,
Și va rămîne seminția noastră, — întreagă,
La o răscruce de țări și de popoare
Și cine ne va iubi, poate să ne înțeleagă.

Mărite Domn, al nostru, din totdeauna,
Ție îți aduc închinarea mea smerită,
De marginile cuvîntului mulți se mai prind
Ca de-o corabie, plecînd spre-o țară aurită.

Grigore SCARLAT

sub steagul de Partid

Iluminați de-un gînd pulsăm prin orice clipă
Și totul e un semn că noi sîntem stăpîni
Pe-al patriei destin și visul ni-i aripă
Și fapta ni-i catarg spre anii care vin

Un imn să-i închinăm, din inimă, fierbinte
Sub roșul lui drapel din dragoste de Țară
Partidului iubit Conducător, Părinte.

Ni-i tinerețea crez și pașnic ni-i avîntul
Și sensul din cuvînt ne este ca un steag
Cel mai de preț simbol prin muncă noi urcîndu-l
Pe piscul vieții-nalt, azi, fericit, meleag.

Dumitru GRIGORAȘ

40 de ani de literatură nouă

> **Artiştii adevăraţi, indiferent de timpurile în care au trăit, s-au situat întotdeauna de partea forţelor avansate, progresiste, au militat pentru aspiraţiile de dreptate şi libertate ale popoarelor, pentru o viaţă mai bună, pentru fericirea omului.**
>
> **Nicolae CEAUŞESCU**

sensul activ al tradiţiei

Există în elogiul înaintaşilor din **Epigonii** o productivă nevoie de certitudine care explică mult mai profund gestul eminescian decît ar lăsa-o să se înţeleagă exagerarea binevoită a „meritelor lor reale", ce contrariase pe bună dreptate pe junimişti. Eminescu însuşi prevenise că lauda unora dintre ei, deşi neacoperită, are funcţia de a susţine construcţia unui **simbol** — cel al stării organice a creaţiei, contrapus stării critice a momentului — astfel că aura ce înconjoară portretul de grup al „sîntelor firi vizionare" apare, de bună seamă, ca proiecţie compensativă a simţului critic. Trecerea în simbol a lui Mumuleanu, Beldiman şi ceilalţi contrazice, fireşte, statura lor reală, dar e cu totul interesantă această corecţie a istoriei, de care are uneori nevoie creaţia pentru a se simţi **asigurată** în chiar **posibilitatea** ei. Sînt certitudini care trebuie adesea recucerite, pentru ca spiritul creator să se mişte în voie, despovărat de starea de confuzie, iar între cele mai însemnate dintre acestea se află **conştiinţa tradiţiei.**

Pentru poet, umbra înaintaşilor nu constituie doar un decor natural, a cărui măreţie exterioară ar rămîne indiferentă. Ca să devină peisajul unei stări de spirit, legătura cu trecutul trebuie să-şi cîştige interioritatea, să fie încorporată în mişcarea unei **treziri.** Reflectorul cu care Eminescu scaldă în lumină „măreţele umbre" nu reprezintă atît instrumentul unei cunoaşteri **în sine** cît organul **conştiinţei de sine.** Ceea ce caută focarul luminos în ceilalţi este, de fapt, ceea ce trebuie să găsească în sine. „Nu m-ai fi căutat dacă nu m-ai fi găsit", spune maxima pascaliană, care rezumă „cercul" oricărui act formativ. Ceea ce caut este de fapt ceea ce trebuie să găsesc şi, într-un fel, am găsit deja de vreme ce caut. Numai cel care s-a găsit pe sine caută cu adevărat tradiţia, astfel că viaţa pilduitoare a **Galeriei** este însufleţită de vitalitatea celui care are nevoie de certitudinea ei, ca de siguranţa asupra-şi. Eminescu îşi creează în fond personajele admiraţiei sale pe măsură ce se creează pe sine.

O astfel de mişcare circulară închide în ea parabola **Epigonilor,** invocată aici pentru valoarea ei paradigmatică. În poem există o interesantă confirmare a adevărului — doar aparent paradoxal — că un mare scriitor îşi crează precursorii. Borges spune acest lucru observînd că modificările pe care un mare creator le produce în orizontul receptării determină, de asemenea, schimbări în receptarea precursorilor săi, care vor fi priviţi prin prisma creată de el. Această „viaţă secundă" conferită operelor de dinaintea lui, însufleţite de noua lumină aruncată asupra-le, constituie, în fond, adevăratul omagiu adus tradiţiei. Un **omagiu lucrativ,** dacă se poate spune aşa, pentru că acest gen de celebrare pune operele **la lucru,** reînscriindu-le în actualitate. Iată de ce opera creatoare sărbătoreşte prin recuperare **zilele de lucru** („zilele de aur") ale tradiţiei, trezind spiritul său viu.

Evocarea **Marii Galerii** nu este, aşadar, niciodată nevinovată. Întoarcerea către valorile trecutului se face din perspectiva forţei active de creaţie, care vrea să-şi asigure un viitor. Şi cu cît această forţă de creaţie este mai ferm orientată către viitor cu atît sensul activ al tradiţiei devine mai evident, deschiderea sa prevalînd asupra tendinţei de închidere pe care o poartă cu sine orice tradiţie. În privirea-către-trecut din **Epigonii** se încearcă pe sine viziunea unui viitor care rămîne de creat. Tocmai creaţia este aptă să primească moştenirea, valorificîndu-i **nucleul creator,** sau, cum am putea încă spune, **balanţa activă de schimb.** Dimpotrivă, în absenţa creaţiei, legătura cu trecutul apare cu adevărat ca împovărătoare, ca „pasiv" al fiinţei vii...

Tot Eminescu ne face să înţelegem şi această dublă alternativă posibilă a primirii tradiţiei, disociind, într-un foarte expresiv text, între ceea ce numeşte „omul cu talent", care poartă spiritul creator, şi cel „învăţat dar fără talent propriu", care poartă mărginirea neproductivităţii. Şi unul şi altul, observă poetul, primesc din afară **idei,** închipuite alegoric drept „oaspeţii casei lor", pentru că orice cap omenesc seamănă cu o **sală a oglinzilor** în care au loc **ad-mirabile întîlniri.** Dar, în timp ce în capul celui dintîi ideile află „lumina cea mai vie", asociindu-se cele asemănătoare şi disociindu-se cele ce „se contrariază", conform bunei primiri ce le-o rezervă „oamenii casei" adică **ideile proprii** (pentru a ieşi apoi înfrăţite ca o „lume armonică"), în cazul celălalt ideile străbat „întunericul salei", ieşind „tot astfel precum intrasă, necunoscute între ele, indiferente una faţă de alta şi unite doar exterior, prin împrejurarea că ies din aceeaşi gură". La un om cu talent „fondul e luminos", întrucît „ei sînt mari prin cugetările proprii ce conţine capul lor" sau, cum spune poetul „**figurat, oamenii casei sînt mult mai însemnaţi prin rang decît oaspeţii ce intră şi ies.** Şi cînd **oaspeţii ies se cunoaşte parcă cum că societatea cu care au petrecut le face onoare, de aceea tonul de demnitate cu care re-apar**". Dimpotrivă, caracteristic celorlalţi ar fi „fondul negru", „deasupra căruia toată ştiinţa lunecă de la urechea cu care au auzit-o la gura cu care o transmit altora ; ei însă rămîn neatinşi de ea". Pe aceştia din urmă poetul îi numeşte inspirat „purtătorii fiinţei moarte" (mss. 2287, pr. 15—15 b.). Unul este aşadar modul de a primi tradiţia al „omului cu talent", altul cel propriu purtătorilor „fiinţei moarte..."

Trecînd acum de la persoana creatoare la **cultura creatoare,** disocierea se verifică de asemenea, întrucît tratamentul tradiţiei poate fi privit ca un indicator însemnat al puterii de creaţie a unei culturi. O cultură e cu atît mai puternică în creaţia sa cu cît are mai **vie** capacitatea de a-şi valorifica tradiţia, de a-şi recuceri straturile moştenirii culturale, încorporînd în mişcarea actualităţii orizonturile ei trecute. Creativitatea unei culturi se afirmă şi prin modul în care îşi tratează tradiţia, primind-o cu demnitatea „fondului luminos" al spiritului creator sau, dimpotrivă, închizînd-o în depozitele „fondului negru" al fiinţei sale „învăţate, dar neproductive"...

Cele mai semnificative restituiri le realizează o cultură interesată de viitorul ei. Privirea către trecut este parte componentă a campaniei de creare a viitorului. Nu se recuperează niciodată simple piese de muzeu pentru că, la fel ca muzeele reale, şi cele „imaginare" conţin **istoria demonstrativă,** adică resurse ale unui viitor. Mărturiile trecutului sînt întotdeauna argumente ale viitorului. Aşa se face că, sînt căutate începuturile doar atunci cînd acestea au o continuare şi, mai ales, şansa unor împliniri. Moştenirea constituie capitalul unei dezvoltări, nu doar premisa unor începuturi. Descoperă trecutul doar cei care au capacitatea de a duce mai departe...

Este, aşadar, vocaţia creaţiei de a-şi descoperi în tradiţie resursele certitudinii de sine. Numai spiritul creator are o **adevărată relaţie** cu ceea ce moşteneşte pentru că numai el este purtătorul „fiinţei vii". Dimpotrivă, „purtătorul fiinţei moarte" trăieşte în falsitate faţă de tradiţia de la care se revendică fiindcă pentru el simţul tradiţiei funcţionează ca un veritabil blocaj...

Mişcarea de încorporare **înlăuntru** (sau „întru creaţie" cum ar spune Noica), conferă valorilor valenţe modelatoare. Nu poate fi sensibil la această funcţie modelatoare a valorilor cel care se închide în tradiţie (sau se închide „cu tradiţia", servindu-se de ea ca „mecanism de acoperire") ; de aceea, fiinţa lui, „moartă", neinfluenţată de vitalitatea ideilor care sînt „oaspeţii casei", rămîne în afara beneficei puteri a formativităţii lor. Însă actul de a crea presupune şi vocaţia modelatoare a valorilor care îşi poartă cu ele geneza. Creează numai cel care-şi respectă „oaspeţii" cu demnitatea „societăţii" pregătită să-i primească aşa cum se cuvine...

Cu alte cuvinte, demnitatea creaţiei oferă demnitatea tradiţiei. În mişcarea perpetuă de renovare, moştenirea culturală constituie un tablou dinamic, mereu refăcut. Actualitatea valorilor dă seamă asupra destinului lor istoric. Istoria însăşi rămîne istorie numai dacă nu este un proces încheiat ; ea se recreează cu perspectiva actualităţii. De aceea, se poate spune că **primeşte moştenirea doar cel care o merită.** A merita o tradiţie nu este nicidecum o premisă obligatorie, cu atît mai puţin un drept natural, ci totdeauna o consecinţă cîştigată, o virtute recunoscută. O cultură care se respectă îşi celebrează tradiţia menţinînd-o în **neodihnă,** în **productivă stare de lucru.**

Paul BALAHUR

continuitate

Peisajul vast şi diversificat al literaturii române din ultimele decenii exprimă în mod pregnant o devenire. A vedea cu toată claritatea ceea ce acest peisaj are esenţial şi exemplar înseamnă a percepe simultan aspecte noi, „note diferenţiale", cum ar spune G. Călinescu, şi osmoze complicate cu tabloul general al creaţiei româneşti din epocile anterioare. Prezentul, extins la intervalul a patruzeci de ani, s-a transformat, inevitabil, în durată, a devenit el însuşi istorie. Nu avem încă o istorie a literaturii consacrată acestei perioade, lucrările de sinteză mai importante (cele semnate de Marian Popa, Eugen Simion, Gheorghe Grigurcu), oferă, în general, o imagine mozaicată, accentul căzînd pe decuparea individualităţilor creatoare şi mai puţin pe integrarea în peisaj. Dificultăţile realizării unei astfel de sinteze sînt numeroase şi în general, cunoscute, una din cele mai mari fiind realizarea racordului cu epoca imediat anterioară, nu mai puţin cu ceea ce s-a scris despre epoca respectivă. Practic, cercetarea fenomenului literar actual trebuie să înceapă de acolo unde se opreşte **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent** a lui G. Călinescu. Reperul acesta e, se înţelege, dintre cele mai inconfortabile, dar este reperul real, de neocolit.

Printre atîtea calităţi de excepţie probate de această sinteză integrală a literelor româneşti, apărută în pragul războiului, una se dovedeşte a fi deosebit de folositoare cercetării actuale. E vorba de felul în care Călinescu priveşte către propriul său prezent. Conduita lui vizavi de contemporani exprimă tocmai intuiţia genială a devenirii unei literaturi. Astfel, marii interbelici, marii scriitori ai acestui veac sînt scoşi din relativul pe care îl presupune o existenţă biologică şi artistică neîncheiată, pentru a fi incluşi între „eternii păzitori ai solului veşnic". În vreme ce confraţii se străduiau să facă ordine în cîmpul frămîntat al actualităţii literare, Călinescu îi arăta familiar cu degetul pe nemuritori. Astfel, prezentul apare ca o sumă de valori deopotrivă vii şi clasicizate. Aceasta este moştenirea imediată pe care Aristarc o lasă viitorimii. Nu întîmplător, **Istoria ...** sa se încheie cu sublinierea următoarei idei: trecutul şi prezentul literaturii române comunică prin opere fundamentale, literatura română a cristalizat în timp o emblemă a spiritualităţii naţionale (ultimul capitol e explicit în acest sens). Altfel spus Istoria călinesciană relegă posterităţii două certitudini : continuitatea şi specificul.

Să ne amintim şi prima propoziţie a ilustrei cărţi : „Prezenta operă nu iese din goluri", propoziţie ce poate fi extinsă la literatura vremii. Este o concluzie şi, în acelaşi timp, un avertisment, este ideea-forţă din mesajul testamentar al criticului, nici o operă nu iese din goluri. Acest adevăr, simplu şi strălucita lui demonstraţie sînt pentru adevărul literaturii lucruri infinit mai importante decît ar fi fost eventualele „deschideri" şi profeţii. Călinescu oferea literaturii noastre noi — referindu-se chiar la unii dintre cei care aveau s-o şi scrie —, certitudinea valorilor şi a identităţii, atrăgea atenţia că noul în cultură nu vine din neant şi nu cade în neant, adică în afara spaţiului spiritual naţional, mai repede sau mai tîrziu el devine verigă în lanţul continuităţii.

Aşadar, fenomenul literar românesc după 23 August 1944 trebuie văzut din perspectiva integrării lui în evoluţia generală — aşa cum a fixat-o Călinescu : de la origini pînă în prezent — a literaturii române. În condiţiile unei revoluţii sociale fără precedent acest fenomen a cristalizat un mod inconfundabil de a fi şi a simţi al unui popor, i-a conturat personalitatea. Chiar şi atunci cînd şocul istoriei e violent şi neiertător cu vechiul, această personalitate rămîne de neclintit, ca o rădăcină înfiptă adînc în solul protector. „Specificul, spune tot Călinescu, nu e un dat care se capătă cu vremea .... el e un cadru congenital. Şi fiindcă nu se capătă, nici nu se pierde".

Evoluţia literaturii române în perioada postbelică trebuie privită obligatoriu din unghiul relaţiei dialectice dintre continuitate şi înnoire. Fixarea celor două realităţi într-o opoziţie ireconciliabilă, — operaţie realizată pe temeiul că noul e, de astă dată, nu numai expresia unei revoluţii estetice, ci şi a uneia sociale, care modifică destinul în istorie al unei colectivităţi — a avut, într-o anumită perioadă, consecinţe nefavorabile ce se impun a fi studiate cu toată seriozitatea, dincolo de etichetări şi reveniri polemice care ignoră probe, argumente, nuanţări. Istoria literaturii române din ultimele patru decenii se confundă, aşadar, cu o sumă de fenomene de un dinamism mai puţin obişnuit, contradictorii pe alocuri, fenomene care gravitează însă în jurul aceleiaşi probleme : modul în care valorile noi şi le asumă pe cele vechi, cum se asigură acea **funcţie testamentară,** ca una din legile fundamentale ale dezvoltării culturii. Aşa cum tot legice sînt şi momentele ciclice în care o cultură încearcă să-şi facă ordine în propria zestre, momente cînd noul impune o revizuire a ceea ce este vechi, pentru a vedea ceea ce realmente s-a învechit şi ceea ce poate dura.

Fiecare scriitor autentic conferă gravitate acestei „dileme", mai bine zis acestei alegeri. Fiecare scriitor autentic se simte dator să răspundă la numeroasele întrebări pe care le naşte confruntarea dintre vechi şi nou. Unul din cele mai semnificative răspunsuri aparţine tot lui G. Călinescu şi îl găsim în **Bietul Ioanide** (roman apărut în 1953) unde se arată „cum trăiesc spiritele academice vremurile frumoase" (sînt cuvintele autorului), altfel spus, se urmăreşte modul în care o lume veche se comportă vizavi de iminenţa noului. Adaptarea e, de foarte multe ori, pe cît de imperioasă, pe atît de dramatică. În **Scrinul negru,** Ioanide e un erou exemplar chiar prin aceea ce s-a spus a fi donquijotismul său. Entuziasmul proiectelor sale citadine valorifică nostalgia clasicităţii elene, arhitectura lumii noi întemeindu-se, sugerează simbolic autorul, pe valorile stabile, superlative ale trecutului.

Personajul central al unui alt roman de referinţă — **Moromeţii** (apărut în 1955) presimte cum o lume se duce şi, odată cu ea, tind să dispară o sumă de valori, morale îndeosebi, care, unele din ele, pot fi greu înlocuite. În această capodoperă a prozei româneşti din toate timpurile, Marin Preda realizează o dezbatere de înaltă ţinută intelectuală privind metamorfozele profunde la scara umanului şi socialului pe care le determină implacabila devenire istorică, insistînd pe reflectarea în conştiinţă a raportului complex dintre durată şi schimbare.

Marea poezie românească de după Eliberare oferă la rîndu-i o sumedenie de situaţii exemplare pentru relaţia vechi-nou. Cazul marilor interbelici, clasicizaţi, spuneam, de Călinescu, dezvăluie în chip elocvent modul în care opera lor s-a implicat într-o realitate socială şi culturală nouă, felul în care ea a opus clişeelor şi inerţiilor dogmatismului o perspectivă lirică profund novatoare. Avem azi la dispoziţie, în ediţii critice, integrala poeziilor lui Bacovia şi Blaga, a căror creaţie postbelică se distinge printr-o esenţială consecvenţă, nu în sensul unei viziuni imobile, ci al urmării pînă la capăt a unui drum pe care îl putem desluşi încă din primele creaţii. Avem aici expresia conştiinţei marelui artist care nu poate exista ca mare artist decît prin afirmarea unui destin, a unei continuităţi.

O altă serie de poeţi ce stabilesc legăturile necesare între perioada de dinainte şi cea de după război e aceea a precursorilor literaturii din primii ani ai revoluţiei. În cazul lor, devenirea e ceva mai simplu de urmărit. Bunăoară, e relativ uşor să înţelegem ce s-a întîmplat cu poezia lui Mihai Beniuc după Eliberare, cîtă vreme cea dinainte anticipa în bună măsură desfăşurarea evenimentelor.

Ideea necesităţii şi iminenţei unei literaturi noi e de găsit şi în contestaţiile şi profeţiile avangardei din deceniul al patrulea, la Geo Bogza, ori Virgil Teodorescu. La rîndul său, Eugen Jebeleanu, atît de marcat, de la primele volume, de condiţia de „copil al secolului" a poetului, era pregătit prin ceea ce refuza la finele anilor '30, să facă faţă unor schimbări fără precedent la scara civilizaţiei, a istoriei. La fel s-a întîmplat cu Radu Boureanu, Miron Radu Paraschivescu şi cu mai tînărul Geo Dumitrescu, acesta anticipînd (în mod pe cît de evident, pe atît de insuficient semnalat) una din cele mai importante linii de expresie poetică din ultimele două decenii, linie ce porneşte de la stilul persiflant-demitizator al lui Marin Sorescu şi ajunge pînă a expresivitatea ostentativ prozaică a liricii tinere a anilor '80. Aceşti poeţi şi alţii (în primul rînd ar fi de menţionat Maria Banuş) traversează o primă epocă a revoluţiei nu atît surprinşi de vîltoarea evenimentelor (inclusiv a evenimentelor ce au avut loc în propria lor creaţie), cît tentaţi să-şi pună începuturile sub „scuza" unui teribilism inocent. În jurul anului 1960, ideea recuperării acelei vîrste de creaţie e o obsesie, o obsesie dureroasă la unii. E ceea ce se întîmplă chiar şi cu poeţii care n-au scris înainte de război, dar care la finele deceniului al cincilea s-au alăturat, într-un fel sau altul, „generaţiei pierdute" (cazul cel mai semnificativ şi cel mai notoriu e al Ninei Cassian). Ei resimt, spre sfîrşitul deceniului al şaselea şi la începutul celui următor, necesitatea reînnodării firului rupt, operaţie care înseamnă mai mult decît un gest recuperator ; e un gest care probează neverosimilul „mutaţiilor catastrofice".

Momentul Labiş e cu deosebire semnificativ pentru discuţia de faţă. Autorul **Luptei cu inerţia,** copil al revoluţiei fiind, face ca ritmurile poeziei să se sincronizeze perfect cu pulsul epocii. Viziunea asupra lumii noi iese din cadrul strîmt al unor perspective convenţionale, reflectînd complexitatea epocii. Labiş intuieşte că o astfel de epocă nu poate fi trăită, în planul creaţiei, decît la temperatura arderilor mistuitoare, lucru posibil prin reabilitarea unui egotism liric fertil şi, în acelaşi timp, definitoriu pentru condiţia poeziei moderne. Astfel, Labiş opune prefabricatelor poeticeşti ale epocii lirismul în stare naturală, acel lirism care în perioada interbelică a precedat contestaţiile radicale şi revoluţiile formaliste (de atunci şi de mai tîrziu) şi care a iniţiat alchimia complicată a experienţelor fundamentale ce poartă semnăturile lui Arghezi, Bacovia, Blaga, Barbu, Pillat, Voiculescu, Philippide. Puntea de legătură cu valorile reprezentative ale trecutului a fost fixată ferm de geniul juvenil al lui Labiş. După 1960 şi, mai ales, după istoricul Congres al IX-lea al partidului — eveniment care atestă o veritabilă renaştere în planul culturii tocmai prin reafirmarea identităţii perene a spiritualităţii româneşti — literatura devine expresie a unei epoci care îşi preţuieşte nu numai realizările noi, dar şi trecutul ca fundament al acestor realizări, ca patrimoniu de valori exemplare.

Scriitorul de azi priveşte spre înaintaşi cu o admiraţie ce nu echivalează cu înstrăinarea pe care o presupune sentimentul de inferioritate. Cu îndreptăţit orgoliu, el se simte un complice şi continuator. Chiar şi atunci cînd îşi propune inovaţii spectaculoase, nu-i pierde din ochi pe înaintaşi, fie pentru a se măsura şi compara, fie şi numai pentru că e conştient de faptul că fără cei dinainte gestul său n-ar fi fost cu putinţă. Este, acesta, unul din aspectele care explică de ce literatura de azi plasează noul nu în contextul rupturii, ci în acela al continuităţii. Momentele de ruptură îi par artificiale şi exterioare

Radu COMAN

dimensiunea patriotică a poeziei

Scriitorul a trăit intens, de la începuturile afirmării sale ca purtător de cuvînt, ceea ce am putea numi starea de patrie, a purtat în sine şi deci în propria sa creaţie patria, nu mai puţin a aparţinut prin toată fiinţa şi creaţia sa patriei.

Folclorul, cu rădăcini adînci în civilizaţii arhaice, este fundamental marcat de acest sentiment ; există o patrie spirituală a creatorului anonim exprimată în mulţimea speciilor şi formelor literare, o patrie inconfundabilă, populată de ciobani mioritici, de meşteri ridicători de mănăstiri, de haiduci vestiţi, oameni la rîndul lor inconfundabili şi în acelaşi timp solidari în felul de a trăi, de a cînta, de a iubi, de a lupta. Cronicarul, moldovean şi muntean, are conştiinţa că vorbeşte de istoria unei patrii căreia îi afirmă legitimitatea prin studii atente şi aducerea la lumină de izvoare. El impune astfel o tradiţie : aceea a făuririi unui teritoriu naţional dincolo de frontierele impuse de istorie la un moment dat. Parafrazînd o frază celebră a unui nu mai puţin celebru scriitor latino-american, putem spune că, alături de limbă, literatura a fost primul teritoriu român unitar, din acest punct de vedere ea anticipînd, cu cîteva veacuri, evenimentele care au făcut din această hartă spirituală una politică.

Patriotismul este o trăsătură care face parte din condiţia scriitorului. Lucru întărit de faptul că el s-a implicat de atîtea ori nu numai prin scris în treburile patriei, ci şi în calitatea lui de cetăţean. A fost, aşadar, nu numai cronicarul acestor treburi, ci şi făptuitorul lor. A fost, în atîtea rînduri, şi istoric şi om politic şi diplomat sacrificîndu-şi tihna creaţiei în folosul acţiunii concrete, dinamizată de un înflăcărat patriotism. Revoluţia de la 1848 a avut în frunte doi scriitori, Bălcescu şi Eliade, actul Unirii principatelor l-a implicat profund şi nu numai prin scris — pe Alecsandri. Astfel, la aceştia şi la încă mulţi alţii, înainte de a fi literatură, dragostea de patrie a fost realitate cotidiană, un dat sfînt şi o cauză majoră servită cu neslăbit devotament civic. Mai mult decît un sentiment invocat îndeobşte la zile solemne, dragostea de ţară a fost o conduită de viaţă şi o atitudine.

Creaţia literară însăşi a conferit acestui sentiment o dublă dimensiune : stare de spirit şi acţiune, atitudine. Marea lirică patriotică de pildă, a fost prin excelenţă, şi nu încetează a fi o poezie de atitudine. Unul din modelele des invocate, Octavian Goga, transformă dragostea de ţară în manifest, iar cîntecele sale „săvîrşesc" marea Unire cu mai bine de un deceniu înaintea actului politic propriu-zis. Evenimentele istorice de răscruce ale secolului trecut au făcut din Alecsandri poetul primei Uniri şi al Independenţei, într-un cuvînt poetul naţional. Mai aproape de zilele noastre, ultimul război şi apoi anii dintîi ai revoluţiei au marcat profund tocmai la nivelul atitudinii lirica lui Mihai Beniuc şi Eugen Jebeleanu, apoi pe cea a atît de tînărului Nicolae Labiş, spirit revoluţionar modern care a redimensionat estetic poemul politic şi cel de inspiraţie patriotică. Ioan Alexandru, Nichita Stănescu, Adrian Păunescu aduc în actualitate relaţia poezie-istorie, conturînd chipul patriei potrivit faptelor noi determinate în mod firesc de istorie.

Permanenţa sentimentului patriotic e o realitate de necontestat, dar afirmarea acestei realtăţi statornice se află în strînsă legătură cu spiritul înnoitor de care sînt marcate deopotrivă, poezia şi realitatea. Cum bine se ştie, o operă literară apar-

Andrei IOAN

(continuare în pag. 13)

inscripții

labirintul amintirilor

Ciudate coincidențe, straniu labirint al amintirilor! Cum însă uneori firul Ariadnei este împletit din mătasea afectivității și argintul lucidității, calea întoarcerii la lumina prezentului sper să-mi fie deschisă în pofida unor umbre efemere sau înșelătoare.

Datată 23 august 1944, epistola unui distins confrate caligrafia cu litere mărunte și ordonate în șiruri paralele următoarea îmbărbătare: „Mi-a plăcut mult *Scafandrierii* din *Tribuna*. Despre *Carmen terrestre* mă voi ocupa la timp. Să n-ai nici o grijă, va apărea... Îl voi determina pe G. Călinescu să intervină personal ca volumul să fie pus cît mai curînd sub presă... Că meriți o consacrare, mai ales în această penurie de poeți, e indiscutabil".

Între efemere certitudini și îndoieli devastatoare (volumul de versuri „Carmen terrestre" avea să-mi apară abia în 1968) am hotărît să rămîn în continuare pe un teren deosebit de fertil pentru artă și literatură, în cetatea nedezmințită a spiritualității românești, în Iașul copilăriei și adolescenței mele.

Am început așa și nu altfel și am vorbit despre mine și încă nu despre alții pentru că mi se părea atunci că eu, și nu altul, eram cel mai puțin pregătit a mă prezenta la severele examene ale clipei

Cînd și cînd, marele Domn al Tăcerii, Mihail Sadoveanu poposea în singurătatea lui din dealul Copoului, printre vii și livezi, sau în tumultul tîrgului, printre treburi obștești și poeți. Am încercat odată să-i iau un interviu în calitate de redactor. Azîmbit ș ia tăcut. Apoi, după tăcere, iar mi-a zîmbit și a tăcut.

Cînd și cînd, duduca Otilia Cazimir, marea Domniță a duioșiei și a sensibilității feminine, poposea în redacția noii noastre reviste „Iașul Nou". Am încercat odată s-o rețin măcar cîteva minute. N-am reușit.

Cînd și cînd, Demostene Botez, părăsind capitala țării, poposea și el în străvechea cetate, adumbrit de necazuri. Am dorit, la mine acasă, să-i smulg măcar un zîmbet. N-am reușit.

Cînd și cînd, Mihai Codreanu ieșea din Vila Sonet pentru a străbate ulițile strîmbe și înguste. Am încercat să-l iau de braț. Nu mi-a îngăduit decît vecinătatea peripatetică.

I-am adunat atunci, în gînd, în jurul Mesei Tăcerii și le-am spus oarecum temător:

Pe noi, cei din redacție, ne-a cuprins o copleșitoare și mută desnădejde, soră cu revolta, cînd am citit un articol intitulat „Poezia putrefacției sau putrefacția poeziei".

Pe noi, cei din redacție, ne-a cuprins un înălțător sentiment de încredere în adevărații, marii scriitori, și în noi înșine, cînd am citit pe nerăsuflate un caiet gros, dactilografiat, închizînd în filele lui — ca în niște sipete din lemn de santal — un tezaur intitulat „Bietul Ioanide".

Peste noi, cei din redacție, au unduit valuri de lumină cînd am reușit să publicăm cîteva poeme ale lui Lucian Blaga, auzindu-i parcă pașii profetici în jurul fiecăruia dintre noi..

I-am văzut pe oaspeți ridicîndu-se ca la un semn de pe scaunele de piatră ale Mesei Tăcerii și venind spre mine...

Peste colectivul, care-și căuta înfrigurat colaboratorii, mai fîlfîia încă aripa neagră a melancoliei. Pierdusem pe Magda Isanos, marea poetă care, cum atît de bine o caracterizează Al. Piru, „își contempla cu seninătate destinul tragic". Ochii ei frumoși, mari în uimirea lor perpetuă și adînci ca lacurile de munte umbrite de pîcla pădurilor, se stinseseră pentru totdeauna. Nu crezusem în ceea ce îmi șoptise cîndva, îndurerat, Eusebiu Camilar. „Emoția împăcării cu eternitatea" puse stăpînire și pe sufletul meu. Și am plîns, fiindu-mi parcă milă și de mine însumi.

Dar iată, la Filiala Scriitorilor poposi într-o bună zi Bucuria. Un elev de liceu, mărunțel la trup, cu ochi blînzi de căprioară și gesturi feline, deschise ușa. Uniforma școlărească ne îndemnă să silabisim autoritar că, poate, a greșit adresa și că cel mai apropiat colegiu e la doi pași. Eu sunt scriitor, murmură timid elevul. Cine să bănuie că adolescentul, invitat să ia loc și gata să ne recite, sigur de sine, „ultimul" lui poem, va fi poetul care va exprima, în puținii lui ani de viață, „tristețea ieșirii din vîrsta candorii, brutala necesitate de a trăi prin sacrificiul ființelor inocente, conștiința unui destin inedit, plutonic ?"

Sosise Nicolae Labiș, alături de care puteam porni — și mai încrezători — la drum.

Nicolae ȚAȚOMIR

40 de ani de literatură nouă

titus popovici: „pe măsură ce înaintez în vîrstă mă simt tot mai apropiat de lumea satului..."

— Stimate Titus Popovici, se spune, pare-se cu îndreptățire, că proza este tărîmul maturității. Experiența de viață rămîne indispensabilă pentru acest gen literar. Cazul dv. poate fi socotit, judecînd de la distanță, excepția ce confirmă regula. Andrei Sabin din „Străinul" sau Mitru Moț din „Setea", cărți scrise în plină tinerețe, și-au căpătat acte de stare civilă în bună regulă, drept de existență în literatură. Aveați douăzeci și cîțiva ani. Acea cunoastere a vieții, pe care cărțile acestea o vădesc, sau intuiția și talentul au fost factorii decisivi ?

■ **Din fericire, nici în acest domeniu nu există norme. Un scriitor ca Raymond Radiguet a murit la nici 20 de ani, lăsînd două romane ce contează ca loc de referință în evoluția prozei franceze. Primul volum al „Donului liniștit" apare cînd autorul abia împlinise 22 sau 23 de ani și pînă astăzi rămîne un subiect de uimire cum a izbutit un tînăr, fiu al unei văduve sărace, cu o instrucțiune școlară întreruptă de vîltoarea războiului, revoluției, războiului civil, să înfățișeze o amplă frescă a vieții căzăcești, să descrie medii care, prin forța lucrurilor îi erau străine (nobilimea) cu o acuitate, o precizie, o rigurozitate a detaliului, strălucite. Experiența de viață poate fi, cred eu, acumulativă — așa cum un fluviu adună ape multe, sau explosivă: epoca, problemele ei acute, decisive, intransigente, obligînd sensibilitatea unui anume tip de scriitor la „maturizări" rapide. Mă refer la scriitorul pentru care istoria, politicul și socialul sunt principala zonă de investigație, sau, poate, obsesia lui.**

Cei din generația mea („de sacrificiu" cum se obișnuiește a se zice despre fiecare generație) n-au prea avut copilărie: primele mele amintiri sunt legate de grave amenințări (revizionismul horthyst de pildă și asta insemna, pentru cel de 9 ani care eram, că tata se va duce „să apere hotarele cu pieptul său"; că mama se chinuia să facă ceva rezerve de alimente „care țin", că la școală ne întrebam „ce-o să facem noi, copiii, dacă vine dușmanul") de discuții aprige, la care trăgeam cu urechea (și din care reieșea că Majestatea Sa Carol al II-lea Marele Străjer, Voievodul Culturii, Părintele aviației, tocase banii necesari înzestrării armatei, că legionarii care se dădeau mari „naționaliști" acceptau și aprobau dictatul de la Viena; că personajele istorice ale căror nume insemnau ceva în Transilvania nu știau ce să facă, propovăduind „cumințenie și supunere") de întrebări, cărora nu le găseam răspuns pe măsura simțului de dreptate înnăscut (de ce vecinul meu, Ioska Steiner, nu mai poate veni la școală cu mine? Ce înseamnă evreu? Ce rău au făcut ei de trebuie să fie pedepsiți și copiii? De ce în jur atîta minciună: cum se poate vorbi mereu de victorie, cînd noi ne retragem? De ce, în timp ce părinții și rudele mele sunt pe front, oameni în toată firea, sănătoși și plini de bani, stau acasă?) de revoltă împotriva unor normative absurde care pretindeau să-mi reglementeze viața mea, gîndirea mea, altfel de cum îmi dicta bunul simț și mult-puțina experiență... De la 12 ani a trebuit să mă îngrijesc de aprovizionare, să învăț pentru că eram săraci, să citesc la lumina unei lămpi de buzunar pentru că eram devorat de lăcomia de-a ști și de-a înțelege... Și pe urmă, la 15 ani, ideea de responsabilitate, cel mai prețios însă și cel mai cumplit dar pe care revoluția îl face intelectualului. Intelectualului opus prin esența lui unilateralității, fanatismului, justificării cu direcție unică. Iar scriitorul care nu vrea (ori nu poate) să nu înțeleagă, cu aceeași măsură și pe unii și pe alții, se condamnă să facă propagandă, ceea ce — în poezie — mai poate da (cu teribil de puține exemple, de altfel) artă, dar proză, în teatru, în film, niciodată. Aceasta a fost, de altfel, tragedia „îndrumării" în perioada stalinistă: uitarea, ignorarea sau condamnarea SPECIFICULUI ARTEI, așa cum s-a decantat acest specific (formă de cunoaștere) de la Homer încoace. „Ce n'est pas la passion qui détruit l'oeuvre d'art: c'est la volonté de prouver", spunea André Malraux, unul dintre scriitorii care au avut o influență decisivă asupra evoluției mele.

— „Setea" — un roman al satului ardelenesc. Un sat văzut din lăuntrul său de un orășean, însă cu antene sensibile pînă și pentru tainele acestuia. Care ar fi explicația ?

■ **Biografică. Pînă, vorba lui Goga „m-au dus de lîngă ei, m-au dat de acasă", am trăit în egală măsură la oraș (Arad, Oradea) și în satul bunicii și mamei mele, Mișca. Desculț, netesălat și spălat aproximativ cutreieram pusta arădană, pîlcurile de păduri îngenunchiate de arșiță, cu prietenii mei care păzeau vitele, frigeau porumb, sub puzderia de stele. Le eram și prieten și confident și, de ce să n-o spun? și agitator politic. Unii, cînd ne mai întîlnim îmi mulțumesc; alții îmi reproșează. După felul în care i-a tratat viața, sau au tratat-o ei. De aproape 20 de ani îmi petrec cea mai mare parte a anului într-o chilnovie pe care mi-am durat-o în munții Retezatului. Cel mai apropiat sat e la 24 de km. Are un nume cu rezonanță dacică: Clopotiva și aici a fost locul cel mai înaintat unde a ajuns, acum 200 de ani, răscoala lui Horea. Răsculații au omorît cîțiva grofșori, au bătut pe alții, s-au dus apoi să cucerească cetatea Devei. Cotrobăind prin arhive, pentru scrierea filmului „Horea" am aflat că în 1784 iobagii din Clopotiva aveau 16 000 de oi... Fiind un împătimit al vînătorii (după un sfat pe care mi l-a dat, după apariția primei mele cărți, Maestrul Sadoveanu) am petrecut și petrec nopți scurte la stîne, așteptînd ursul și ascultînd istorii ale anilor pe care i-am trăit și eu. Cele vechi, vai, se uită. Ciobănașii au „blue-jeanși", umblă cu tranzistorul și visează să plece de aici. Pe măsură ce înaintez în vîrstă, mă simt tot mai apropiat de lumea satului (de lumea lui autentică, bineînțeles) și tot mai acut și dureros e sentimentul datoriei mele față de această lume, ale cărei semne urmașii noștri le vor căuta cu disperare, atunci cînd vor vrea să se caute pe sine.**

— Cînd se vorbește de literatura lui Titus Popovici se invocă numele lui Slavici și Rebreanu, pe care, se afirmă, îi continuați. A fost această filiație un lucru deliberat sau ceva dincolo de voința dv. ?

■ **Cineva spunea odată că epoca noastră, marile transformări, marile zbuciumări, bucurii și dureri, împliniri și tragedii nu și-au găsit FORMA în artă. Cu riscul de-a părea un retrograd voi spune că, în special în domeniul prozei, toate „experimentele" glorificate cu tam-tamuri publicitare și urmate cu sîrguință pe malurile Dîmboviței de cîțiva, pe cît de nesemnificativi, pe atît de gălăgioși, mi se par departe de-a întruni visata calitate revoluționară, de-a fi expresia, fie ea și doar stilistică, a celei mai fascinante — și în unele aspecte — îngrozitoare, epoci din istorie. De ce exhibiționiștii se demodează fulgerător iar Slavici nu? (Între altele ar fi de remarcat modernitatea de substanță a acestui mare și nu îndestul de cunoscut scriitor, despre care — ca și despre Rebreanu — suntem foarte departe de-a fi spus totul). În ceea ce mă privește, am ajuns la concluzia că, dacă oamenii, citind, vor să se descopere pe sine, meandrele cele mai ascunse ale personalității lor, îmbierile și cursele destinului lor, măreția și ironia istoriei pe care o trăiesc, tot bătrînul „epos" e cel mai apt să le exprime.**

— Dacă Slavici și Rebreanu pot fi socotiți părinții literari, cine sînt scriitorii care au sădit bucuria lecturii, devenită o patimă frumoasă a vieții ?

■ **Fiind un copil bolnăvicios și, după cum ziceau medicii, sortit unei morți premature, mama (care pînă acum, la 84 de ani cînd o cataractă i-a răpit lumina vederii, citea cel puțin o carte pe zi) veghindu-mi nopțile albe și devorate de febre, a început să-mi citească. Mai cu seamă Eminescu. Și azi, cînd izbutesc să regăsesc acea stare necesară citirii și rostirii divinelor cadențe, îmi amintesc cu o dureroasă acuitate cum atunci, neînțelegînd înțelegeam totul... Mai tîrziu, cînd după 23 August au început să apară cărțile Europei sfîșiate, printr-un noroc, asupra amănuntului căruia nu vreau să întîrzii, am ajuns, în 1946, în posesia unei biblioteci „la zi": Malraux, Sartre, Malaparte (al cărui „Kaputt" il consider pînă azi, cel mai sincer și sfîșietor reportaj despre o lume crudă în absurditatea ei)... „Donul liniștit" a fost o revelație: dacă acesta este realismul socialist, atunci da! cu toată inima! Numai că, din păcate, „realismul socialist" erau diversele „dumiriri", distorsionări ale adevărului, istoric și psihologic, manipularea istoriei recente astfel încît să „justifice" o acțiune sau alta, să prevadă post factum ș.a.m.d. Și pe urmă, ar fi atîtea de spus despre această lume miraculoasă a cărților! Am învățat spaniola ca să-l pot citi pe Don Quijote în original: sufăr cînd văd că, după o perioadă de inflație, datorită altor considerente decît cele literare, Sadoveanu se îndepărtează tot mai mult, și el rămîne poate singurul prozator român care n-a scris numai cărți (fie cît de strălucite!) ci a creat o operă, o lume a lui, inconfundabilă, așa cum numai Balzac, Dickens, Dostoievski...**

— Dar chemarea spre scris cînd s-a ivit? Ce a stimulat-o, cum a ajuns la lumină ?

■ **E greu de spus. Pe la vreo 10—12 ani, voiam „să fac ca"... Și întrucît primisem ca premiu la liceu, opera lui Alecsandri, am scris o dramă istorică in versuri, „Aron Voda Tiranul" („De crime, de omoruri, Moldova e pătată / A zimbrului emblemă cu sînge e udată"), o epopee, „Mihai Viteazul", („Nimica este omul, cu-ntreaga lui mărire / Chiar de-ar fi-atins în viață, a cerului lucire"), nenumărate „pasteluri"... La Oradea, unde ne-am întors în 1945, la Liceul Emanoil Gojdu funcționa un cenaclu literar cu vechi și serioase tradiții. Profesorul meu de română, Zaharia Macovei, el însuși un distins poet, cu un destin literar nedrept, ne strîngea exuberanța, sfidarea, puerila excentricitate în chingile culturii, exigenței și ale unei mîntuitoare ironii. Îi datorez mult mai mult decît am avut prilejul sau inspirația să i-o spun, cînd ne întîlneam, din ce în ce mai rar...**

— Ați cunoscut devreme, încă de tînăr, gloria. Poate fi aceasta un lucru stînjenitor pentru cariera unui scriitor aflat la începutul drumului său ?

■ **Depinde de scriitor. Dacă el „vînează" gloria (înțeleg prin asta aspectele exterioare ale prețuirii) dacă vanitatea lui (toți suntem vanitoși, dar nu cunosc exemplar mai caraghios decît literatul care pare a fi propria lui statuie ambulantă) se mulțumește numai cu asta, atunci „cariera" lui s-a încheiat odată cu primele succese. Scriitorul marilor surprize e cel tainic.**

— După marile succese din acei ani, cînd talentul dv. a învins tirania schemelor, v-ați îndepărtat oarecum de literatură și v-ați apropiat mai mult de cinematografie. Această îndepărtare s-a petrecut într-un moment cînd în literatura noastră începuse dezghețul, împrimăvărarea. A fost la mijloc doar dorința de a face și altceva, doar seducția filmului ?

■ **Vă răspund cu un lung și greu oftat: de ce, și asta cu precădere la noi, în România, această opoziție „literatură-cinematografie". A scrie un roman prost, sau mediocru înseamnă a rămîne în literatură; a fi autorul unui film adînc, de răsunet, este a te îndepărta de ea. Antinomia e pe cît de artificială, pe atît de pernicioasă. Din nefericire, ea predomină și în cercurile răspunzătoare, azi, de soarta filmului românesc, filmul fiind tratat ca un fel de slugă a artei, așa cum în evul mediu filozofia era sluga teologiei, ancilla theologiae... Rezultatul? Săli goale, idei grave compromise, absența filmului românesc din competițiile internaționale... Îmi par mie insumi ușor ridicol și simt tendința să mă compătimesc explicînd la nesfîrșit ceea ce peste tot în lume e un adevăr banal: „audio-vizualul" (inspăimîntător cuvînt!) e una din formele sigure ale artei viitorului. Prin film arta capătă o internaționalizare fără precedent, în sensul nobil al acestui cuvînt. Civilizații și spiritualități, pentru promovarea cărora ar trebui timp imens și sume uriașe, — pot fi comunicate direct, rapid, eficient. Scriind scenariile a aproape 40 de filme am crezut, sincer, că este o contribuție la cunoașterea noastră, a românilor, a înfățișării noastre, a peisajului, a sufletului, a peripețiilor istoriei noastre, a humorului specific, — lucru posibil datorită sintezei artistice care este filmul, audienței lui (recent am primit un afiș al lui Mihai Viteazul din Singapore), penetrației. În schimb, mă văd silit, aproape zilnic, ca adoptînd o poziție forțamente defensivă să „mă justific", de ce „m-am îndepărtat" de literatură, ca și cum aș fi cu un picior în groapă, la ora bilanțului, ceea ce, îmi place s-o cred, nu este cazul. Dar întrucît un om singur poate, probabil, să mute munții din loc, dar nu să schimbe o mentalitate, mă indoiesc că voi mai răspunde, vreodată, la această intrebare.**

— A gîndi în imagini — iată o modalitate proprie filmului. Și-a pus aceasta amprenta asupra scrisului dv.? Moartea lui Ipu este, în acest sens, un exemplu ?

■ **Ca sonetul pentru poeți, scenariul de film este o mare școală pentru prozator. (Ca și gazetăria, cea bună, cea adevărată, cu condiția să pleci la timp din ea. Pe semne se aplică și filmului). Mai ales atunci cînd „dicteul automat", diabolica invenție a suprarealiștilor cucerește și terenul prozei.**

Nu, „Moartea lui Ipu" este datoare poeziei, nu filmului. Scriind scenariul după acest mic roman, am scris altceva, pe aceleași date.

— Ați început să publicați proză semnînd împreună cu un vechi prieten, Francisc Munteanu. Spre cinematografie, bănuiesc, v-a chemat tot această prietenie. Aveți, se vede, vocația camaraderiei. Cum există una de arme, ce nu se uită o viață, poate fi și o camaraderie de literatură. Credeți în puterea benefică a acesteia ?

■ **„Convorbirile literare" (cele vechi, sper că și cele noi) constituie un exemplu eclatant. Ca patru scriitori atît — ca scriitori și ca oameni — de diferiți și cărora fiecăruia în parte le recunoaștem astăzi genialitatea: Eminescu, Caragiale, Slavici, Creangă să constituie o „echipă" cum alta n-a mai fost, ar fi suficient să spunem q.e.d. (quod erat demonstrandum). Dar am sentimentul că vremea noastră, atît de grăbită, atît de „colectivistă" în aparență (ședințe, mitinguri, simpozioane, cenacluri, întîlniri cu cititorii) nu este la fel de propice și „afinităților elective". Peste o sută de ani, cîte volume de „corespondență" între scriitori vor putea vedea lumina tiparului, documente directe, nedeghizate? Mă întreb. Poate, fără să ne dăm seama, am devenit mai singuri. Sau confundăm detestabilul „spirit de gașcă" (de care, de altfel, amintea și Horatius în Satirele sale) cu neliniștita, intransigenta, plina de solicitudine camaraderie literară.**

— Cînd v-am solicitat acest interviu mi-ați mărturisit că lucrați, și-am înțeles că nu usor, ci cu o mare sfîșiere, cu multă trudă. Un lucru propriu, în general, actului de creație. Lucrați, deci, greu, sau e o simplă impresie ?

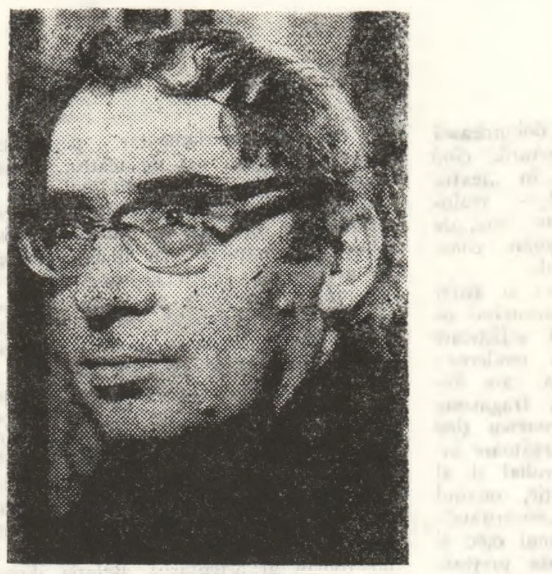
■ **Foarte greu, deși in aparență... Sînt prozatori care chinuie hîrtia, izbutind după o noapte de veghe să păstreze cîteva rînduri. Alții — și eu fac parte dintre aceștia — își chinuie creierul ani de zile, cu versiuni și variante, ca atunci cînd se așează la masă să pară că scriu fără efort. Cum e mai bine, cine știe? (Ca să fac o confidență — un interviu fără confidențe nu arată bine — după o întrerupere de trei ani, am scris ultimele 300 de pagini la „Setea" în șapte nopți). Nu e bine să recunoști asemenea lucruri, în public. Riști să fii taxat de superficialitate, ori să trezești în rîndul celor ce judecă literatura după aspecte cu desăvîrșire străine ei și care țin de „legea drepturilor de autor" reflecții pline de obidă: „Uite, dom' le, eu muncesc un an dă zile și el, într-o săptămînă"...**

— Ce se află pe masa Dv. de lucru ?

Ce vom întîlni în viitorul apropiat în librării ? Ce vom vedea pe ecran ?

■ **Curînd va apărea, la „Junimea" din Iași, romanul istoric „Judecata"... În noiembrie, pe ecrane filmul „Horea"... Pe masa de lucru? Multe. În fază finală, după cincisprezece ani, volumul doi din trilogia începută cu „Setea".**

Consemnat de Grigore ILISEI

marin preda: în căutarea semnificațiilor originare

Atitudinea polemică a lui Marin Preda față de literatura în care avea să intre triumfal prin *Moromeții* reprezintă o constantă psihologică și artistică asupra căreia scriitorul ne-a lăsat numeroase mărturii, romanul fiind proiectat ca o replică la opera lui Liviu Rebreanu, Cezar Petrescu și Zaharia Stancu, după cum atestă scrierile lui Preda cu caracter memorialistic și eseistic, atitudine considerată ulterior autoironic prin aceste cuvinte: „Cum vrusesem, încă din prima zi, să mă apuc de lucru și cum amînasem pe a doua zi, *după ce în prealabil distrusesem toate capodoperele care îmi veniseră în minte...*, inclusiv ceea ce scrisesem eu însumi" (*Viața ca o pradă,* cap. XLIII). Aluziile sau referirile directe la diverși scriitori și cu diferite obiective apar în romanele sale începînd cu *Risipitorii*, continuînd cu *Intrusul, Marele singuratic* și culminînd în *Cel mai iubit dintre pămînteni*, din care reamintim un fragment în care sînt apreciate mijloacele caricaturale, șarjate, ale comicului de situații și ale portretului. Este vorba de o amintire a lui Victor Petrini în legătură cu Hagi-Tudose („Am rîs de m-am prăpădit cînd am citit prima oară *Hagi-Tudose...* care zicea că să se taie coada pisicii că e prea lungă, pînă intra ea în casă se făcea frig și trebuia să cheltuiască cu un lemn mai mult ca să se facă iarăși cald" ; *op. cit.*, I, p. I, c. V), respectiv de o pledoarie *sui-generis* pentru „marea dulceață" pe care o reprezintă lenea, ca „produs natural al amintirii paradisului", combătută în literatură prin „povestiri grosolane pentru copii, cu posmagii de care leneșul întreba... dacă sînt muiați și a preferat să se lase spînzurat decît să și-i înmoaie singur" (*ibid.*; cf. și *Intrusul*, p. I, c. XI).

Astfel de referiri, dintre care multe trădează pînă la urmă doar preocuparea lui Preda (avînd în vedere optica viitorului cititor al propriei sale opere) pentru modalitățile realizării pildei prin intermediul umorului, impun o analiză a opțiunilor scriitorului, manifestate în expresia lor concretă, prin solicitarea multiplă a potențelor *cuvîntului*, a *expresiei idiomatice* și a *parimiei* ce izvorăște dintr-un cadru de parabolă. Analiza formei, a expresiei lingvistice, în general, prin mijloacele care-i stau la îndemînă acestui examen, poate contribui la definirea trăsăturilor artei lui Marin Preda, aspect pe care cercetarea referinței directe a scriitorului îl favorizează.

Semnificația cuvîntului în procesul comunicării și amprenta pe care aceasta și-o pune pe relațiile dintre oameni fac obiectul unei atente și prelungite observații, un anumit termen întrebuințat impropriu (sau tendențios), o formulă de adresare sau de salut caracteristică înregistrîndu-i-se scriitorului în memorie pentru totdeauna cu valorile lor conotative, ce pot fi solicitate pentru caracterizarea personajelor sau a mediului.

Evoluția semantică a cuvîntului *moș*, de la „ascendent, înaintaș pe linia familiei" la „om în vîrstă", dar cu o nuanță marcat condescendentă (ca termen de adresare către un om de la țară, nuanță neînregistrată în dicționare) este observată de Preda în rememorarea întîmplărilor legate de încercarea de a se înscrie la școala normală de la Cîmpulung. Respins la vizita medicală, adolescentul este adus la școala „de arte și meserii" din localitatea Miroși. Împreună cu tatăl său intră într-o librărie. Sînt întîmpinați de „un domn", „cu o voce subțire și energică", care li se adresează astfel: „...Ce e cu băiatul? Vrei să-l înscrii aici la școală, *moșule?*" (*Viața ca o pradă*, c. III). Comentariul urmează imediat și subliniază nuanța de familiaritate ce are ca punct de plecare condiția socială și, desigur, înfățișarea interlocutorului: „Tata nu era moș *deloc*, iar acest domn atît de perspicace și de elegant nu era nici el mai tînăr de patruzeci de ani, cum aveam să aflu mai tîrziu". Dar aceste raporturi odată schițate, „ascendentul" de optică (inversat) se păstrează: „De ce ești necăjit, moșule, continuă el *fără greș*, ia spune, ce ți s-a întîmplat?", astfel că în cursul acestei întîlniri, cît și după perfectarea „afacerii" transferului la altă școală, după examen, tatăl său rămîne pentru acela invariabil, *moș*. (Un personaj al lui Dinu Săraru va contesta această formulă de adresare, în numele celor numai treizeci și șase de ani pe care îi avea: „— Moșule, eu aș vrea să mai stăm de vorbă"... — Stăm, dar să știi că *eu nu sînt moș*"; *Niște țărani*, p. 80—81).

Admisă de țărani cu superioară detașare (într-o anchetă dialectală am înregistrat comentariul: „M-am trezit că, de la «măi băiete», îmi spune lumea «moșule», cele două formule apelative marcînd, de fapt, cei doi poli ai unei existențe modeste), sau respinsă, în diferite zone ale țării, ca nerespectuoasă („de-i zice *măi moșule*, e ca și cînd i-ai da cu ciomagul în cap" s-a înregistrat pe o hartă a *Atlasului lingvistic român)*, formula de adresare ce l-a șocat cu ani în urmă îi suscită prozatorului același interes sociolingvistic cînd scrie *Viața ca o pradă*.

Față de predecesori de marcă, avantajul lui Marin Preda este acela că nu trebuie să se apropie, cu interes și simpatie, e drept, de această clasă; el simte *țărănește* și nu face, *mutatis mutandis*, după cum zic dialectologii francezi, o anchetă dialectală *en monsieur*. Ba mai mult, definindu-se permanent ca produs al unui anumit mediu spiritual și lingvistic și ca reprezentant al acestuia în confruntarea, pe diferite planuri, cu alte ambianțe sociale, scriitorul le decodează acestora, la rigoare, uzul mediului familiar. Formula de salut *aștezău* o întîlnim prima dată în *Moromeții*, într-o scenă în care Anghelina lui Boțoghină țesea, iar un trecător îi aduce o scrisoare: „— Aștezău! strigă cineva la poartă, adică «așa să vă ajute Dumnezeu» și Anghelina răspunse fără să se uite: — Mulțumim dumitale!" (M I, p. III, c. XV).

Dintre dicționarele limbii române, cuvîntul apare numai în cel al lui I.-A. Candrea, trimițînd la Tocilescu și explicat drept „salutare, urare de spor la muncă care se spune țesătoarelor sau muncitorilor la cîmp", și în cel al lui Scriban, care indică drept arie de circulație Muntenia. Sensibil la valoarea lui pentru a fixa psihologia unui personaj, Marin Preda, preocupat permanent de manifestările și normele ce ordonează comportamentul social al membrilor colectivității rurale, reia cuvîntul în *Delirul*, formula de salut fiind întrebuințată aici de Ștefan Paul, personaj cu un particular simț al observației, manifestat contradictoriu. Venind pe la Moromete el le găsește pe soția și pe fetele acestuia pregătindu-se pentru țesut: „Aștezău, zise Ștefan, apropiindu-se agale de pridvor". Comentariul scriitorului interpretează însă de această dată atitudinea celorlalte personaje față de o asemenea subtilitate în vorbă și de comportament, dar, la fel ca în glosările aparent incidentale ale arhaismelor sau termenilor rari evocînd medii exotice la Sadoveanu, îl pune la curent și pe cititor cu semnificația cuvîntului, rezultat al unei perfecte aglutinări ce-l fac indescifrabil: „Ia uite, ăsta știa cum își zic muierile, *pe scurt*, cînd se văd una pe alta muncind ceva deosebit: *aștezău*, adică «așa să-ți ajute Dumnezeu!» Mare deștept!" (*Delirul*, p. I, c. II).

Astfel de observații și comentarii ne dovedesc examenul atent la care scriitorul supune cuvîntul, comentariul naratorului, în cazurile analizate, ca și atunci cînd personajele folosesc neologisme, atingînd exigențele de studiu ale specialistului prin planul documentar. Față de deprecierea datorată abuzului didactic și față de „oboseala" în ceea ce privește expresivitatea, prin frecvența în beletristică, a resurselor oralității stilului (expresii idiomatice, maxime, proverbe), Marin Preda reacționează pe calea discreditării personajelor locvace și prin tehnica sadoveniană a intercalării producțiilor gnomice în vorbire. Într-o descindere preelectorală de pe vremuri, la Siliștea-Gumești, a trei candidați la deputăție, țăranii se distrează mai ales pe socoteala celui ce apelează la o înțelepciune de împrumut: „...ce i-o fi trecut lui prin cap că n-au vorbit bine cei dinaintea lui, că nu ne-au vorbit *pe limba noastră*, să înțelegem și noi...", căci le debitează „chestii de-astea": „Bă! trebuie să pui boii înaintea carului, nu caru înaintea boilor... Și cine se scoală de dimineață departe ajunge..." (*Marele singuratic*, p. IV, c. I pentru ultima zicătoare, v. și *Cel mai iubit dintre pămînteni*, III, p. I, c. III).

Și Ilie Moromete recurge la valențele de caracterizare ale imaginii transmise de zicală, dar sugerînd, incitînd pe interlocutor să-i caute formula. Întrerupîndu-l pe Bălosu, care-i propunea o „tranzacție", Moromete vrea să afle *al cui e* flăcăul ce trecuse pe drum și chiar pe unde stă acel Bîldea cu casa, interesul pentru *tată* explicîndu-l apoi prin înfățișarea progeniturii: „N-ai văzut, mă, ce urît e?" (M I, p. I, c. XXIV), mirat parcă *cum* de nu-l știe, sau dacă-l știe, *cum de nu și-a dat seama* al cui e!? Scena a fost adesea comentată ca un „joc" al personajului principal, dar aluzia paremiologică nu a fost sesizată, astfel că Preda, contrariat parcă, îl va face pe eroul său, în altă împrejurare, să avanseze în dezvăluirea intenției, cînd întrerupe o altă discuție gravă atrăgînd atenția asupra urîțeniei cuiva: „Mă, *urît tată* a mai avut și băiatul ăsta a lui Stancu Tumbii... Are un ochi care parcă îi cade în gură" (M II, p. V, c. I). Cele două pretexte aluzive se găsesc îmbinate la Pann, în *Povestea vorbii* („Urît tată a avut, să-i semene la făcut"), dar Marin Preda, într-o scrisoare din 1948 către Eugen Jebeleanu, respinge „tehnica" potrivit căreia ideile autorului sînt „purtate în proțap de vreunul din eroi". *(Timpul n-amai avut răbdare...*, p. 421).

Pe de altă parte, „stilul" invocării aforismului este în concordanță cu temperamentul personajelor și determinat de context. Jignit de admonestarea lui Bălosu (să n-o mai „fluiere" pe Polina), Birică protestează față de încălcarea *obiceiului* locului reproducînd direct o apreciere sugestivă a mediului, care-i explică și-i îndreptățește comportamentul: „Nea Ilie... știi *și* dumneata că *la o fată mare și un măgar zbiară!*" (M I, p. I, c. V). Demn de relevat este faptul că această zicală, neînregistrată în dicționare, aparține sudului țării; ea se găsește astfel la Anton Pann într-un ciclu *Despre căsătorie iarăș*.

Grav scriitor moralist, în sensul elevat al termenului, și exponent al ariei etnolingvistice în care s-a născut, autorul *Moromeților* a păstrat, în special urmărindu-și eroii țărani pe parcursul a cîtorva decenii, o înclinație incontestabilă pentru parabolă și pentru sentință. Deprecierea lor parțială sau temporară, ca mijloace de sensibilizare a ideii în mediul în care au fost atent șlefuite (căci după cum se poate constata epoca trăiește mirajul altor cuvinte și fascinația altor formule pragmatice) nu răpește parimiei calitatea de a prezenta profunde adevăruri omenești.

Astfel, ea îi poate servi lui Marin Preda și în ultimele romane ca un mijloc predilect în dezbaterea de idei, în reflecțiile asupra vieții. În timpul în care scrie cele cinci capitole adăugate la *Moromeții* II (în ultima parte, a V-a, a ediției apărute în 1973), prozatorul meditează la semnificația unui proverb al cărui enunț tocmai îl atribuise Ficăi (M II, p. V, c. III). Într-o povestire înregistrată în 1972 de Florin Mugur despre călătoria sa în Vietnam, Preda fixează, comparativ, semnificația faptelor de viață pe care acel proverb le rezumă: „În orice caz, termenii acestei probleme nu mai rămăseseră aceiași, iar semnificația vorbei: «Cum îți așterni așa vei dormi» o înțelegeam altfel. Da, la noi se poate spune așa, *cu un ton mai degrabă îngăduitor:* nu-ți așterni ca lumea, nu dormi ca lumea. În Vietnam ești determinat, ești silit de către natură *să-ți așterni într-un anumit fel*" (*Convorbiri cu Marin Preda*, p. 178).

Prin prisma unei asemenea preocupări de analiză putem înțelege mai ușor funcția pe care scriitorul o atribuie reflectării paremiologice a experienței de viață atunci cînd această modalitate de exprimare le este încredințată personajelor care, într-un fel sau altul, se fac purtătoarele lui de cuvînt („E vorba de un scriitor grav ce trebuie considerat cu gravitate: nu aruncă vorbe în vînt" observă Paul Georgescu; *Marin Preda — scriitor național*, în vol. *Timpul n-a mai avut răbdare...*, p. 505).

Utilizată în dialog, zicătoarea este adesea comentată de interlocutor, pentru a-i verifica proprietatea de exemplificare: „«...vreau să ajung inginer electrician, îmi dau acum liceul. Dar sînt departe de dumneavoastră, *ca griva de iepure*». «N-ai folosit exact zicala, sensul e de distanță incompatibilă». «Nu, doamnă, sensul e că distanța e așa de mare încît iepurele poate să fie liniștit că n-o să fie prins de griva din urmă»" (*Intrusul*, p. III, c. X, cf. și *Cel mai iubit...*, I, p. II, c. X).

Intelectualii lui Preda, continuîndu-i înclinațiile, ajung să teoretizeze în această direcție, schițînd chiar antonimii de tipul celor din grupajele antonpannești: „— Discutam care e originea zicalei populare «de ce ți-e frică nu scapi». Eu o aud foarte des, oamenii o folosesc fără să observe că ea conține o mare cantitate de neliniște... — Zicalele populare nu au avut la originea lor pretenția de a exprima adevăruri totale... și în paranteză fie zis, *un bun cunoscător în ale zicalelor* ți-ar putea servi una care să exprime o idee exact contrarie de pildă: «Paza bună trece o b e j d i a rea». Așa zice mereu bucătăreasa noastră. O b e j d i e înseamnă *primejdie*, prin urmare dacă ai presentimentul unei obejdii e suficient să te păzești!" (*Risipitorii*, p. II, c. VI; sensul de bază al lui *obejdie* nu a fost explicat în *Dicționarul Academiei* care înregistrează cuvîntul pentru zona Vîlcea și Turnu-Măgurele, autorilor scăpîndu-le însă acest pasaj din Marin Preda).

Însuși faptul că, așa cum se poate frecvent constata, același proverb sau zicătoare apare la diferite personaje (în diferite romane), iar pe de altă parte că, de la mijloace ale exprimării figurate, expresiile idiomatice, zicătorile și proverbele devin ele însele obiect de meditație arată că trăsătura definitorie pentru familia spirituală a scriitorului este pluralitatea de registre sub semnul cărora sînt considerate și folosite nuanțat cuvintele: mijloace și obiecte în sine ale comediei, resurse ale „hazului de necaz", intermediare ale cunoașterii, factor modelator al conștiinței ce poate ajunge însă un instrument al mistificării și constrîngerii.

După cum dimensiunea tragică a existenței, prezentă în întreaga operă a lui Marin Preda, are parcă nevoie de o confruntare permanentă cu faptul mărunt din viața cotidiană, comic sau numai cu aparențe comice, simbolurilor capitale ale construcțiilor epice și ale reflecțiilor scriitorului, enunțate cu gravitate prin titluri, simbolicii comportamentului și gestului, a antroponimiei și toponimiei le corespunde „descărcarea" prin jocul cu cuvintele, mai nevinovat — mai un joc cu focul, al lui Ilie Moromete, al Ilincăi al lui Ștefan Paul sau Victor Petrini.

În această optică, simbolul biblic, cel al mitologiei populare sau înscenările — cadru cu pretexte în anecdote, structuri subsumate simbolicii titlurilor cărților, se relevă ca modalități ale dezvăluirii semnificațiilor potrivit unor procedee stilistice cum sînt enunțul sau sugestia aforistică, sublimarea în cuvîntul definitoriu, transmiterea acută a percepției sonore. Așa, de exemplu, porecla *Mutul*, prin care se completează profilul psihologic al lui Ilie Moromete în tinerețe își dezvăluie sensul prin raportarea la un personaj cheie din jocul călușarilor, iar sublinierile prin repetiție ale Polinei („...Secerăm grîul *nostru*, pe care ai să-l cari pe urmă cu căruța în aria *noastră*" M I, p. III, c. V) restabilesc adevărul într-o împrejurare în care aceasta și cu Birică păreau să se afle în stiuația definită prin zicala „Umblă după secerat pe unde n-a semănat".

Percepția proprie a vorbirii populare este un pandant al atitudinii polemice a lui Marin Preda în ceea ce privește optica, motivele și expresia lingvistică a literaturii *cu* și *despre* țărani și a înfățișării lor în alte medii. În această privință, arta scriitorului se definește contrastiv: unor eroi reflexivi nu li se potrivește exprimarea simplă a personajelor lui Rebreanu; unor temperamente combative exteriorizate în înfruntări scăpărătoare în planul ideilor nu li se potrivește vorbirea colorată prin imagini aluziv discrete și prin candoarea reticenței a unor personaje din mediul rural ale lui Sadoveanu. Sinteza Marin Preda continuă însă, în fond, tradiția prozei clasice românești.

Stelian DUMISTRĂCEL

O tradiție a culturii românești

Nimeni nu a prefigurat mai bine necesitatea unui studiu sistematic al conexiunilor cu spațiul balcanic în istoria românilor decît Victor Papacostea. Sugestii prețioase veneau în acest sens de la o întreagă tradiție a istoriografiei românești și, mai ales, de la magiștrii săi Nicolae Iorga și C. C. Giurescu, dar prin stricta sa specializare și cultivarea unui veritabil crez profesional, Victor Papacostea reușise să creeze făgașul propice dezvoltării unei asemenea direcții, în acord cu cerințele moderne ale științei. Publicarea mai recentă a studiilor sale istorice (*Civilizație românească, civilizație balcanică*, în ediția îngrijită de Cornelia Papacostea-Danielopolu, cu un studiu introductiv de Nicolae-Șerban Tanașoca, București, 1983) a făcut astfel un bun serviciu de ordin cultural. El are mai întîi valoarea proprie oricărei restituții științifice, fiindcă textele în cauză merită oricînd atenția specialiștilor prin rigoarea lor documentară și exigența interpretărilor. Istoricul care nu s-a bucurat în timpul vieții de un volum care să-i reunească scrierile, dispune abia acum de acesta, îngăduind specialiștilor să-i fixeze mai ferm personalitatea în rîndul slujitorilor de seamă ai istoriei în legătură cu o direcție dintre cele mai noi ale cercetării. Ea are în vedere studiul civilizației balcanice din perspectiva istoriei românilor, pornind de la convingerea — mărturisită de V. Papacostea în programul publicației internaționale *Balcania*, înființată de el — că „viața nici unuia dintre popoarele balcanice nu poate fi studiată și înțeleasă în sine și separat de a celorlalte. Ea se înfățișează cercetătorilor în toate domeniile ca un ansamblu de cercuri care se întretaie dar care au arce comune". Fără a fi o țară balcanică, în sensul geo-politic al cuvîntului, România are totuși motive să se intereseze de realitățile sud-dunărene. Explicația e lesne de înțeles fiindcă de-a lungul veacurilor românii au avut legături neîntrerupte cu spațiul peninsular, un fir puternic constituindu-l, între altele, înșiși confrații lor de la sud de Dunăre a căror cunoaștere a reclamat eforturi speciale. În acest scop, V. Papacostea a avut inițiativa de a îndrepta în chip sistematic cercetarea spre aria balcanică în profitul și din perspectiva istoriei românilor. Așa a luat ființă Institutul de studii și cercetări balcanice (1937—1948), oficializat în anii grei ai războiului (1943). Sub egida lui a prins viață un program grandios de studii în care figurau: o școală de limbi balcanice și orientale, cursuri de balcanologie, un oficiu bibliografic, o secție de traduceri, un ciclu de dezbateri, altul de conferințe ș.a., toate datorate entuziasmului și tenacității lui V. Papacostea. Efortul organizatoric minuțios viza în perspectivă mari sinteze (între altele: tratatul de istorie a popoarelor din Peninsula Balcanică, enciclopedia lor, atlasul lingvistic), dar ele n-au putut să se realizeze. Victor Papacostea însuși n-a putut să lase în urma-i decît cîteva *membra disecta*, reținut de angajamentele profesorale și organizatorice și, nu mai puțin, de exigențele proprii unei munci de pionierat. Din cele 48 de studii, note și articole pe care le-a lăsat, fără a mai aminti aici manualele școlare, cele mai valoroase au avut ca subiect de analiză corporațiile moscopolene sau figuri ale trecutului precum Teodor Anastasie Cavalioti, Nicolae Ianovici, Francisc Ferreri, Dionisie și Ilie Fotino, familia Sina ș.a., rod al rîvnei de a sonda intermitent spațiul cultural românesc în relația sa cu moștenirea bizantină sau cu tradițiile neoelene, redînd în ultimă instanță rostul balcanologiei în înțelegerea mai nuanțată a factorilor determinanți ai unității românești, a ideii de independență a țărilor române. Noul institut de studii sud-est europene oferă și în această direcție cadru instituțional convenabil, capabil să direcționeze cercetări sistematice. Tradiția de cercetare pe care cultura română o susține azi prin mari eforturi a rămas însă vie în familia istoricului, grație preocupărilor statornice ale fiicei, Cornelia Papacostea-Danielopolu, de a-i continua munca. Pornită de la interesul pentru baza realităților din acest spațiu, oglindită în *Relații comerciale ale Țării Românești cu Peninsula Balcanică. 1829—1859* (București, 1970, în colaborare), preocupările ei au ajuns la sfera interferențelor culturale, în care lumea ideilor, conștiința națională și scrisul istoric își găsesc o bună ilustrare. După studii speciale, pregătitoare, multe valorificate în publicațiile Institutului de studii sud-est europene sau în revistele străine, cercetătoarea a dat și primele sinteze în volumele despre *Intelectualii români din Principate și cultura greacă. 1821—1859* (București, 1979) sau în *Literatura în limba greacă în Principatele Române. 1774—1830* (București, 1982), ultimul premiat de Academia Română. Firul unificator în toate contribuțiile distinsei cercetătoare este nu numai interesul sistematic pentru interferențele culturale româno-elene, ca un capitol din spațiul mai larg al dialogului dintre români și Balcani, ci atenția de a adînci cunoașterea unei epoci de adînci prefaceri structurale pentru întreaga zonă. Pornind de la bune premise metodologice și în acord cu sugestiile studiilor comparate, contribuțiile ei din urmă au avut meritul de a reliefa *contactul* dintre cultura greacă și cea română într-o epocă de emulație a spiritului național și de intensă construcție culturală. Împotriva unor păreri mai vechi, susținute și astăzi de unii, analiza literaturii grecești îi îngăduia astfel să considere activitatea culturală a grecilor veniți în țările române nu ca pe un domeniu autonom, ci în strînsă dependență cu viața spirituală a românilor (p. 70), iar cărțile grecești, studiate în același context, „ca părți componente ale culturii românești, căci fie prin apartenența autorilor la sistemul didactic al învățămîntului din Principate sau chiar prin originea românească a acestora, fie, mai ales, prin realitățile românești pe care le reflectă, aceste texte (...) sînt monumente ale culturii românești" (p. 221). Dialogul din zonă a reliefat nu numai natura colaborării dintre popoare, atît de diferite din punct de vedere etnic și cultural, ci și profitul lor reciproc, prin achiziții culturale și noi sinteze, de natură să argumenteze și rostul actual al dialogului ca o soluție a păcii și progresului. Direcția de studii impulsionată de V. Papacostea și continuată cu devotament de Cornelia Papacostea-Danielopolu și de alți cercetători răspunde acestui deziderat, unul cu precădere al științei și prin aceasta al cunoașterii și apropierii dintre popoare.

Ștefan LEMNY

poeții și „înalta fidelitate"

„Cind ca-l întreabă : O să-mi scrii? / el va deschide zece mii / de cutioare cu scrumbii / zicînd cu hertzi și calorii : / — Mîncați-le felii-felii ! / Dar ei — propțiți în pălării / perseverînd în vechi prostii / (nici polul nord nici miazăzi) / te vor privi te vor privi / închis în patru ziduri vii. / Urechea nu va bîlbîi. / Nici ochiul nu va clipoci. / (un fel de simțuri din hîrtii / — Vorbește-mi ! Însă nu vorbi... / — Ascultă-mă ! Și-atunci surzi... / Și noaptea a ținut o zi". Aceste atît de bine ritmate versuri, amintind parcă de tonul poeziei lui Emil Brumaru, fac parte din volumul lui Florin Iaru, *La cea mai înaltă ficțiune* ; poemul se cheamă „High Fidelity", titlu pe care îl poartă încă două texte din carte, scrise în aceeași manieră ce mimează candoarea și spiritul ludic. Dar, demarînd săltăreț și poznaș, poemele își arată curînd adevărata lor natură : joaca nu e inocentă, absurdul devine tot mai amenințător, umorul tot mai negru : „Ne vom iubi ne vom iubi / în tristul high fidelity / tu vei pleca eu voi trăi / urlînd în high fidelity / ce pușcă grea ce haină gri / Apoi în high fidelity / iluzii verbe zeci de mii / istorii high fidelity / și vast ne va măcelări / copilul high fidelity / *Și tra lu la și tra la li*". Lipsit de iluzii (și mă gîndesc aici și la iluziile legate de convențiile poetice), poetul își maschează neliniștile prin ironie și sarcasm. Refuzul sentimentalismului, pudoarea ce blochează confesiunea duc la efecte paradoxale, dintre care *agresivitatea* este cea mai bătătoare la ochi. Universul poeziei lui Iaru este un univers al senzațiilor violente ; e o lume invadată de imagini și de zgomote, o lume al cărei delir informațional poetul ne dă iluzia a-l înregistra cu „înaltă fidelitate". În acest fel, așa cum observa Nicolae Manolescu, limbajul poetic „se deschide spre toate limbajele, devine un idiom universal cuprinzător". Nu citatul livresc (cum se întîmplă la alți poeți „ironici" sau „fantezişti") reprezintă dimensiunea cea mai importantă a intertextului, ci elementele discursului cotidian, publicitar sau jurnalistic. Pe alocuri, impresia e de transcriere brută : „Gheorghe ! Ia-i pe tovarășii ! Au un vagon / Zic că vin de departe, c-a scris la ziar / și-s oameni cu carte. Leagă-i la marfarul din spate / între boi și șurube ! (scuzîndu-se). Astea-s, ca să zic așa... / condițiile obiective. Mai faceți un focuieț. / Mai ziceți din gură... vă încălziți... un barbut... / Eu vă salut !" — pentru ca poetul să treacă imediat într-un registru care e infinit mai aproape de înțelegerea tradițională a „poeticității" : „Cîți n-au mers așa cu marfarul de ceață / prin gările absenței / riscînd o întîlnire de dragoste — / cîți nu s-au privit în oglindă absent / riscînd o rapidă plecare, un mic accident...". Frecventă, întrepătrunderea dintre non-poetic (firește, am permanent în vedere încărcătura de relativitate a acestor distincții) și ceea ce pare a ține de o anumită tradiție (mă gîndesc în special la lirismul conceput drept „haut langage", ca să reiau formula consacrată de Jean Cohen) este simptomatică pentru acest mod de a înțelege și practica poezia. Imaginea „poetică" stă alături de notația plat-autentică ce fixează un gest anodin, derizoriu : „marea ne lovea în auz cu parole de spumă / am deschis cu briceagul beri fără număr / aerul purta la gît eșarfe colorate...". Ca și realul, discursul poetic este heteroclit și imprevizibil.

La cea mai înaltă ficțiune (deschiderea intertextuală se produce începînd cu titlul, și ce titlu admirabil !), confirmă, așadar, disponibilitatea și inteligența artistică ale lui Florin Iaru. Fronda, „poza", vehemența sînt nu numai semne distinctive ale unei poezii tipic „avangardiste", dar și reacții ale unei sensibilități agresate. Spectacolului adesea absurd și grotesc al lumii poetul îi opune comedia limbajelor și înscenarea propriilor sale fantasme (vezi apocaliptica „impresie de seară" din „Hotel «Fantastic» la lumina unui incendiu catastrofal"). Refuzul înregimentării, al uniformizării e o temă centrală a cărții și care inspiră cîteva poeme de deosebită intensitate dramatică („Dormitorii", „Moarte luminată ca ziua"), traversate de spaima pierderii identității. Mai peste tot, poetul urmărește, prin umor și ironie, un efect de „distanțare" față de trăirile și angoasele sale, cu mențiunea că, așa cum am mai sugerat, umorul bate puternic spre negru (în autentica tradiție suprarealistă) iar ironia spre persiflare și sarcasm. Unele texte sînt mai obscure și ne fac să credem că autorul s-a lăsat copleșit de revărsarea în cascadă a cuvintelor. De oriunde, însă, pot fi decupate versuri de o mare expresivitate : „Dar clanța era iarbă verde pe o ușă de pămînt" ; „...și marea moartă de nemișcat era / cînd insula sărată, bătută de calești / urca la cer grăbită" ; „...frumusețea tăcea în puful viu al nisipului" ; „Eu am fost o secundă / iubită în alcovul de frig / al ultimei glaciații" ; „Și sticlesc în beznă un ochi scurt, mineral / pînă ce camerele devin melodioase / de spaimă" ; „Nimic nu ne-ncîntă. Venele se deschid. / Moartea-și încheie nasturii trenei de vid". *La cea mai înaltă ficțiune*, al doilea volum al lui Florin Iaru, readuce în atenția noastră pe unul din cei mai originali poeți ai generației tinere.

În *Substituiri*, Grete Tartler practică, dimpotrivă (iar acest *dimpotrivă* se referă și la volumele mai vechi ale poetei) o poezie austeră și lapidară. Dintre puținele versuri care ne îngăduie să identificăm elemente de „artă poetică", acestea două : „Rostul poemelor tale ? să lase o urmă în praf / cînd le ridici de pe raft" par să indice o atitudine sceptică, o asumare lucidă a limitelor literaturii. În altă parte, ni se spune că „între timp / o nouă generație crede că poezia / e o sabie fără mîner / și o apucă strîns de tăiș" : superbă imagine, dar nu putem deduce dacă poeta aprobă sau nu acest mod de a lua în stăpînire discursul poetic. În *Cîndva, în Pergam*, poezia îi apare drept „condamnare neașteptată" iar finalul : „Îngrozită văd capul soarelui / rostogolindu-se" trimite, poate, la ultimele versuri din *Zone* a lui Apollinaire. În fine, *Trubadur (II)* se înscrie în aceeași poetică a discreției, a reticenței, a gestului oprit la jumătatea drumului : „Nu-mi copiez partitura și n-am nici hîrtie. / Doar sufletul, umbră pe zid, mișcările-mi scrie (...). Un biet avion de hîrtie, spre-nalt. / Rămîne pe bloc — atît i-al său salt. / Nu-l cureți, de teamă c-aluneci pe-asfalt". Dar, în chip neașteptat, multe din textele acestui volum atestă o adevărată fascinație exercitată de cotidian, de scena banală, de gestul insignifiant : un bătrîn care, într-un compartiment de tren, desface un pui învelit în hîrtie, gunoierii adunînd frunzele căzute pe jos, pensionarii omorîndu-și timpul pe băncile stațiunii de odihnă, un grup de bătrîne sporovăind în stația de autobuz — iată cîteva din imaginile pe care poeta le înregistrează precis și neutru, cu o fidelitate care rivalizează cu aceea a camerei de luat vederi. Mecanismul poeziei se pune însă de abia acum în mișcare : cotidianul basculează în fantastic : „Hai, citește mai departe, spune bătrîna. / Dar bătrînul ei se ridică deodată, / parcă atras de-un magnet. / Bate din aripi deasupra-i — se văd / dar nu se mai pot atinge", — bocănitul vecinului care își schimbă pragul de la ușă de mai multe ori pe an devine „un ritm legat de căderile aștrilor : / poarta închisă — pămînt, legănarea semințelor, / poarta deschisă — cerul, vibrările ploii", liftul se mișcă precum „ar trece, de la stînga la dreapta, o frunză / de pe o piatră de pavaj pe alta, / cum ar trece-un fior / din tine în carnea geamănului tău". Solul aparent sterp al realului naște așadar viziuni evanescente, care transgresează legile firii. Imaginația învăluie obiectele în ceață, modificîndu-le conturul, deturnîndu-le de la finalitatea lor : se află, aici, unul din sensurile „substituirilor" operate de discursul poetic.

Există însă și alt gen de „substituiri" care, falsificînd obiectele, le trimit nu către zona înaltă a poeziei, ci către aceea, joasă, a imitației, a „ersatz-ului". Și la Grete Tartler se observă oroarea de o civilizație a artificialului, de „lumea lui pseudo" ce alterează însăși esența existenței noastre : „Cumpărați trandafiri de nailon, / îi puteți stropi cu parfum, / cumpărați acest linoleum, / înlocuiește parchetul, / cumpărați verighete de tablă, / strălucesc și durează, / pe deasupra fac numai doi bani / cumpărați esteri — în plăcintă / imită poiana cu fragi, / și statueta de spermanțet / care pare de marmură, / cumpărați ilustrate : / înlocuiesc o vacanță la munte, / bradul de plastic în casă / v-aduce ani noi pe vecie — / cumpărați această păpușă / ce zice „mama" — / dar cîte nu strigă / acel care vinde / în locul bătrînului negustor !". Față de invazia „kitsch"-ului, a surogatelor de tot soiul, poezia se apără fie refugiindu-se în oniric sau în fantastic, fie căutînd un contact cît mai nemijlocit cu realul. Grete Tartler experimentează, în această carte, ambele soluții, balanța părînd să încline totuși în favoarea celei din urmă. Reticența de care vorbeam la început rămîne într-un plan abstract: în fapt, poeta ia atitudine tranșantă în chestiuni vitale pentru noi toți, arătînd cu degetul demonii care bîntuie lumea modernă : alienarea, incomunicabilitatea, proliferarea inautenticului. Această poezie aparent rece, eliptică, supusă unui control permanent și riguros, își dezvăluie treptat o forță nebănuită. Și, în plus, „ne-a mai rămas o speranță : sanscrita / (...) ne-a mai rămas descifrarea ei", adică regăsirea sensurilor originare, pure ale cuvintelor. De altfel, volumul se încheie (fără punct) cu această propoziție : „poemul continuă".

Al. CĂLINESCU

Florin Iaru, La cea mai înaltă ficțiune, *Ed. Cartea românească, 1984*.

Grete Tartler, Substituiri, *Ed. Cartea românească, 1984*.

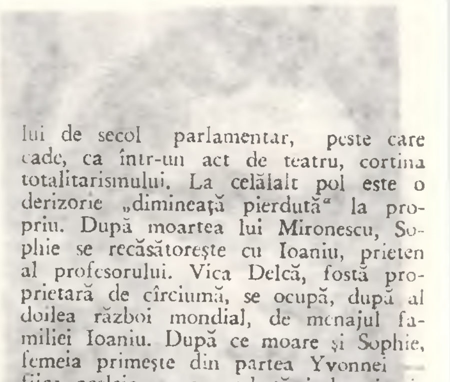
dresoarea de imagini

Dimineața pierdută, tulburător roman al existenței românești în veacul XX, apare în plină perioadă de afirmare a modului ironic în proză. M. H. Simionescu, Paul Georgescu, pe de o parte, „textualiștii" generației tinere, pe de altă parte, au marcat ascensiunea meta-literaturii ironice, de extracție livrescă ori autenticistă. Proza părea că se îndreaptă, inexorabil, spre modalități parodice de validare a convenției narative : salvare a limbajului epic, într-un fel de „dialectică negativă". Pirandellismul dictează regula acestui joc ce urmărește să resuscite literatura „autenticității", ca într-un negativ fotografic. Gabriela Adameșteanu s-a preocupat de aspectul tehnic al narativității numai în sensul strict funcțional : a făcut exerciții de digitație, pregătind marele concert pentru pian din *Dimineața pierdută*. Cele două preludii, romanul *Drumul egal al fiecărei zile*, nuvelele din *Dăruiește-ți o zi de vacanță* reeditează evoluția Hortensiei Papadat Bengescu, de la *Ape adînci* și *Fecioarele despletite*, la marele „roman obiectiv" — *Concert din muzică de Bach*. Nu intru în detaliile unei discuții „clasate" (reînviată, periodic, ca orice problemă „clasată"). În roman, obiectivitatea măsoară gradul de autonomie a personajului, raportat la convenția literară pe scara autor-narator-personaj și la pactul de lectură, în grade statistice de credibilitate referențială. Toate personajele fiind, în text, „manipulate", rămîne ca ele să-și dobîndească „independența" în actul lecturii, cînd textul cărții face o breșă în „textul vieții", asimilînd imaginarul — realului. Condiția de „obiectivitate" este, de fapt, însăși condiția romanului, constrîns la concurența cu realul.

Dimineața pierdută produce o astfel de breșă în real, autoarea aruncînd pe cîmpul de luptă cele mai sofisticate arme din arsenalul prozei moderne : narațiune la persoana a II-a, ca-n *Renunțarea* lui Michel Butor, fragmente de jurnal (profesorul Mironescu ține jurnalul evenimentelor premergătoare intrării în primul război mondial și al primelor luni de conflagrație, mizînd pe „autenticitate" și pe „sinceritate". Jurnalul e și mărturisirea unui eșec și numai rotonica frazei, turnura prețioasă și galicismele, datorate formației intelectuale a personajului, mă opresc de la o paralelă între aceste mărturisiri și „romanul doamnei T." din *Patul lui Procust*. Nici Mironescu nu „face literatură", pentru că nu scrie altfel decît vorbește, narațiuni mixte la persoana a III-a, marcate vizibil de presiunea viziunii și a limbajului personajelor, asupra naratorului, ca, spre exemplu, în *Bunavestire*. După modelul lui Faulkner din *Zgomotul și furia*, o mare parte a narațiunii este încredințată direct (prin monolog interior) și indirect (prin adoptarea viziunii personajului de către narator) unui subiect „necreditabil" — Vica Delcă, femeie de mahala bucureșteană, incapabilă să susțină, în termenii convențiilor epice tradiționale, partitura de narator. Ca și „nebunul" din *Zgomotul și furia*, Vica Delcă „insolitează" viziunea, validîndu-și limbajul (limbajul unei clase sociale și-al unei categorii intelectuale) în veritabile performanțe de stil, comparabile cu acelea din *Cîntece țigănești*. În sfîrșit, ca în *Alexandria Quartet* se apelează la translația perspectivei asupra acelorași evenimente epice : o după amiază de la sfîrșitul verii anului 1916 este narată din punctul de vedere al mai multor personaje. Migrația perspectivei e corelată cu introducerea de noi evenimente epice și, mai ales, de informații psihologice. Toate aceste elemente de tehnică narativă, stăpînite magistral nu fac din romanul *Dimineața pierdută* un experiment la limita literaturii și metaliteraturii. Scriitura e tranzitivă. Romanul, de o mare densitate faptică, nu iese din granițele convenției realiste. Multiplicarea perspectivelor nu anulează obiectul, ci-l recompune, desfășurîndu-l ca pe un corp geometric în plan. Dacă termenul n-ar deruta prin conotația abstractă, aș spune că *Dimineața pierdută* e un roman „cubist".

Gabriela Adameșteanu scrie, în spirit modern, „saga" familiei Mironescu, de la 1916 pînă în 1980, cuprinzătoare de mari evenimente ale secolului XX românesc. Tabloul este aproape complet, cu toate că nu se urmărește decît evoluția unei pături sociale marginale pe un traseu temporal sinuos, jalonat de repere cronologice anterioare sau posterioare evenimentelor istorice. Nu este vorba de un capriciu de cronologie, nici de elisiunea evenimentului, ci de o intuiție epică fundamentală. Romanul nu este istorie, ci document al marilor mutații sufletești. Istoria se aude în personaje ca sunetul mării în scoică.

Materia epică este focalizată, în linie temporală și metaforică, pe o după amiază din 1916 și pe o dimineață din anii '70, cu largi întoarceri în timp, dictate de memoria afectivă. Dizertația profesorului Mironescu asupra situației interne și internaționale (poate că în exces, insuficient motivată compozițional) e susținută epic, în manieră proustiană, de analiza unui sentiment. Profesorul are revelația infidelității soției sale, Sophie și, pe măsură ce înaintează în dizertația politică, descoperă, cu rațiunea secundă, noi argumente în drama conjugală. Un plan îl susține pe celălalt : istoria și individul se suprapun ca într-un joc de umbre chinezești. „Dimineața pierdută" este a începutului de secol parlamentar, peste care cade, ca într-un act de teatru, cortina totalitarismului. La celălalt pol este o derizorie „dimineață pierdută" la propriu. După moartea lui Mironescu, Sophie se recăsătorește cu Ioaniu, prieten al profesorului. Vica Delcă, fostă proprietară de cîrciumă, se ocupă, după al doilea război mondial, de menajul familiei Ioaniu. După ce moare și Sophie, femeia primește din partea Yvonnei — fiica aceleia — o modestă indemnizație lunară. Vica Delcă pierde o dimineață întreagă în așteptarea Yvonnei, care pîndește, de după perdele. Excedată de perseverența Vicăi, Yvonne îi deschide. Cele două femei își vor petrece ziua împreună, în așteptarea soțului Yvonnei, Scarlat (cel de al doilea roman e un roman al așteptării). Relația dintre cele două bătrîne are un accentuat caracter dramatic. Dialogul e susținut, în contrapunct, de monologul interior, configurînd o relație duplicitară, asemănătoare cu aceea din piesa lui Pinter, *Însoțitorul*. Vica Delcă nu rămîne, pînă tîrziu către seară, pentru cei cincizeci de lei și nici Yvonne nu amînă strategic momentul. Față în față stau două mari singurătăți, torturate de ideea despărțirii, chinuite una de prezența celeilalte, de neputința de a comunica altfel decît prin amintiri. Tabloul de familie se întregește, pentru perioada de la 1916 pînă la 1970 Tabloul surprinde decăderea unui stil de viață.

Romanul e memorabil prin compoziția psihologică și articulația temporală ; eseul istoric este topit în materia psihologică. Eforturile romanului românesc din ultimul deceniu, de a pune în rezonanță individul și istoria se văd încununate în această carte, în care se trece, în aparență, cu ușurință, peste momentele istorice de răscruce. Ecoul lor reverberează lung în interiorități, marcînd destinul psihologic al personajelor. Psihologiile sînt descompuse în mișcări infinitezimale, nuanțe și reacții analizate „clinic". Personajele Gabrielei Adameșteanu (Sophie, Mironescu, Yvonne, Vica Delcă) intră, cu certitudine, în marea galerie a romanului românesc. Structura temporală se numără între cele mai armonioase și mai complexe ale prozei contemporane. *Dimineața pierdută* e un roman al timpului, ca meta-personaj ; și un roman „al privirii", cinematografic. Bombardamentul de la depozitul de lemne e o tulburătoare secvență de panică, devălmășire, tăiată, parcă, la montaj, din *Crucișătorul Potemkin*. Scena din grădină, cu Sophie și Ialomițeanu în prim plan, are tragicul diafan din filmul lui Losey, *Mesagerul*. Ialomițeanu privește mereu către ferestrele casei, temîndu-se de ochiul unui martor indiscret. Marinescu e obsedat, pe toată durata conversației cu tînărul Ialomițeanu, de ușa dinspre grădină, lăsată întredeschisă. Privirea aceasta este preludiul dramaticei revelații Mironescu descoperă petele de noroi de pe manșeta pantalonilor lui Ialomițeanu, semn că tînărul trecuse, mai înainte de a intra în salon, prin grădină, unde o întîlnise, ilicit, pe Sophie. Personajele sînt obiectiv deschise spre lume. Psihologia lor — această privire nesățioasă, absorbantă. Și deasupra acestei lumi resuscitate de către memorie e „ochiul demiurgului" (al autoarei), care înregistrează, din afară, privirea personajelor. E un joc de priviri, de interiorități și exteriorități compuse din imagini.

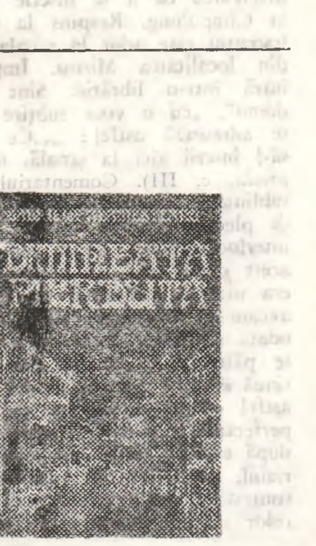
Maturitatea stilului și-a tehnicilor narative, pătrunderea psihologică, inteligența artistică o așează pe Gabriela Adameșteanu în rîndul celor puțini aleși să ia parte la festinul prozei de azi. *Dimineața pierdută* este un veritabil eveniment literar.

Val CONDURACHE

Gabriela Adameșteanu : „Dimineața pierdută", Ed. Cartea românească, 1984.

cronica literară

confort ulici

Ultima carte a lui Laurențiu Ulici se deschide cu un lamento pe tema inconfortului criticii de întîmpinare. Problema e veche și, pe cît știam, insolubilă. Puterile criticului au fost și vor rămîne pe mai departe limitate, de propria alcătuire biologică, psihologică și morală — pe de o parte, de împrejurări — pe de alta, și dacă eforturile pentru depășirea lor sînt de înțeles, izbînzile — rare și puțin însemnate — n-au cum căpăta valoare de exemple. Îi e dat criticului foiletonist să nu poată citi toate cărțile ce apar, uneori să nu le înțeleagă pe toate cele citite, să se hrănească, în căutarea marilor opere, cu subliteratură, încît ajunge după o vreme să sufere de malnutriție, de unde trebuința repetatelor cure de clasici, să se entuziasmeze de cutare apariție, ca, apoi, să constate ce șubrede erau motivele entuziasmului, să deranjeze tihna prestigiilor, să irite susceptibilități și, firește, să suporte consecințele acestor nesăbuite acțiuni, să aibă cultul valorilor și să constate pe propria piele cît de absolută e relativitatea lor, să creadă în fiecare cuvînt pe care îl scrie, dar să realizeze ce greu e să fii stăpînul aparent inofensivelor cuvinte, să vrea și să nu poată ori dimpotrivă, să-și piardă, din onestitate, prietenii și, tot din onestitate, să-și cîștige dușmani, să se bucure de respect, dar să-l plătească printr-o iremediabilă singurătate. Dacă adăugăm la toate acestea și raritatea satisfacțiilor eminamente profesionale, e limpede că meseria de cronicar literar nu e dintre cele mai îmbietoare. Descoperirea unui mare scriitor este ea însăși o realizare critică trecătoare, despre care, după un timp, nu mai știe nimeni nimic, meritele trecînd repede în seama criticii de susținere. Răspunderea, în schimb, e întreagă a cronicarului. Fie că aparțin gustului personal, fie că sînt opera conjuncturii, erorile sale rămîn pentru totdeauna erori pe care ploile de scuze și explicații nu reușesc să le spele. Amnezică adesea în privința reușitelor, posteritatea are o fidelă memorie a greșelilor. Întrebarea ce răsare dinaintea acestor prea adevărate constatări privește rostul apăsatei lor sublinieri publice. La urma urmelor, cine acceptă să se înroleze în detașamentul criticii de întîmpinare știe ce îl așteaptă și nu înțeleg de ce și-ar plînge inconfortul. Nimeni nu silește pe nimeni să fie cronicar, adică să se supună unui fără capăt șir de privațiuni. Este o asceză liber consimțită, o benevolă asumare a dificultăților, așa încît etalarea lor, chiar după o mai îndelungată practică, mi se pare cumva nelalocul ei. Profesiunea de cronicar e grea, mai grea decît își închipuie neavizații, după cum grea e și aceea de poet ori de romancier. Unde am ajunge însă dacă prozatorii și poeții ar prinde să se lamenteze din pricina greutăților meseriei? Deși are dreptate, modul în care discută aceste chestiuni Laurențiu Ulici îmi pare o formă de cochetărie și-mi amintește, fără voie, de nostima mărturisire a unei celebre „galante", nemulțumită că nu poate să doarmă noaptea. Există, e drept, și o dificultate a criticii de întîmpinare (generalizată pe întreaga arie a scrisului literar) care ar impune discuția, aceea a dreptului la eroare. S-a creat un curent descendent de opinie potrivit căruia cronicarul n-are voie să gafeze, drept care i se îndreaptă din oficiu presupusele greșeli, probabil cu gîndul bun de a-i păstra nestirbită autoritatea, uitîndu-se că autoritatea este urmarea judecăților aparținînd în întregime criticului. „Confortul Procust", sub semnul căruia și-a așezat Laurențiu Ulici volumul, se verifică în primul rînd la acest nivel, trecut din păcate cu vederea de autor. Căci, dacă tot e răspunzător pentru tot ceea ce publică, măcar să i se îngăduie cronicarului să publice numai ceea ce scrie.

În cazul lui Laurențiu Ulici, judicioasa altminteri descriere a condiției cronicarului profesionist are, de altfel, un aer platonic, el vorbind mai degrabă în numele experienței obștești, decît al aceleia individuale. Cu neglijabile excepții, cariera lui critică a urmat un drum lent și sigur, ferit de seisme. Verdictele sale, de multe ori drepte, n-au strălucit prin singularitate și, mai cu seamă, n-au provocat reacții, controverse etc., încadrîndu-se, prin echilibru, în zona mediană, de stabilitate a opiniei critice. Nu mai departe decît culegerea de texte ce prilejuiește considerațiile de față o dovedește. Laurențiu Ulici nu este un cronicar „incomod", deși o asemenea postură pare să-l încînte, ci mai degrabă unul așezat, întărind prin scrisul său judecățile de mijloc. *Confort Procust* e un titlu incitant, deși cam publicitar după gustul meu, potrivit unei cărți de „scandal" critic. Realitatea însă e cu totul alta și e de mirare că autorul nu a sesizat dezacordul. Căci, departe de a irita, de a invita la replică, volumul, dimpotrivă, solicită adeziune. El dă seamă, înainte de orice altceva, de eforturile de diversificare a mijloacelor criticului, care alternează cronica obișnuită, globală, impresionistă și alertă, cu examinarea unei chestiuni speciale în dialoguri după model călinescian și eseul, spumos, cu micile crochiuri beletristice. În afara prefeței, nici o altă pagină nu ne face să bănuim complicatul, ingratul regim al criticului de întîmpinare, semn că Laurențiu Ulici, dacă i-a simțit pe propria piele asperitățile, a găsit și resurse ca să le îndepărteze. Insesizabil la lectură, „confortul Procust" e, probabil, micul bovarism al criticului.

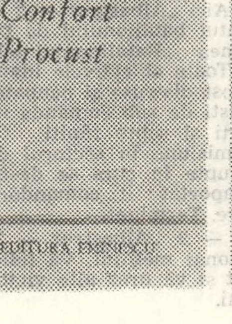
Volumul se compune din două secțiuni și o addendă cu lecturi din Dosoftei, Miron Costin, Coșbuc și Macedonski. Prima parte se numește *Vedere de pe pod*, ceea ce presupune o perspectivă mai largă, și se ocupă, în ordine, de Marin Preda, Laurențiu Fulga, Eugen Barbu, D. R. Popescu, Radu Cosașu, Platon Pardău, Ion Lăncrănjan, Mircea Ciobanu, Ana Blandiana, Ștefan Aug. Doinaș, Nina Cassian, Nichita Stănescu, Adrian Păunescu. Nu sînt propriu-zis sinteze asupra operelor acestora, ci cronici de cărți ce prilejuiesc constatări cu mai întinsă acoperire. La Marin Preda e pusă în lumină metoda bunului simț, la Eugen Barbu — ipostazele puterii, la D. R. Popescu — relația între dreptate și adevăr, iar la Adrian Păunescu — „retorica forței — forța retoricii". Intrarea în subiect e abruptă, fără nici o pregătire: „Trei teme dezvoltă Marin Preda în *Cel mai iubit dintre pămînteni*: cuplul (ca polarizator al vieții afective), «jocul ielelor» (ca mod al vieții intelectuale) și contractul social (ca pretext al examinării vieții socio-politice)". Sau: „Dramaturgul D. R. Popescu este o sucursală stilistică a prozatorului cu același nume". Ori: „În *Ce mi s-a întîmplat cu două cuvinte*, Ștefan Aug. Doinaș e același literat exemplar și distins pe care-l știam dinainte, același profesionist al armoniei temperate, în fine, același tehnician impecabil al versului încărcat de substanță, dar, parcă, mai puțin poet și mai mult autor de artă poetică". Caracterizările, pregnante stilistic, sînt în cîteva rînduri memorabile: „Forță hugoliană, suflu witmanian, debit de Niagară lexicală, dialectică de uragan, negru și alb în același timp, prăpastie crescută în sus, cadran al tuturor posibilităților: însușirile unui mare poet și dacă aș fi întrebat poate că aș răspunde și eu: Helas! Adrian Păunescu". Și: „Ce are comun *Fiul Secetei* cu celelalte cărți ale lui Ion Lăncrănjan este lipsa de stil, aspectul de maidan frazeologic în care găsești, aruncate de-a valma, resturi menajere, tinichele de tot felul, dar și un snop de flori ce fuseseră cîndva într-o glastră iar acum colorează întrucîtva buruiana înconjurătoare: neîngrijirea e aproape de perfecțiune, oricum mai aproape decît în romanele anterioare".

Cea de a doua secțiune, *Vedere pe fereastră*, titulatură ambiguă, căci nu precizează de care parte a ei se găsește criticul, e alcătuită din recenzii la volume semnate de Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, Ioan Alexandru, Paul Georgescu, M. H. Simionescu, Augustin Buzura, Fănuș Neagu, Paul Everac și Paul Anghel. La o privire sumară, nici o deosebire semnificativă între aceste comentarii și cele anterioare. Laurențiu Ulici e, și pe spații mici, decis și expresiv, producînd sugestive imagini critice: „Totul este în *Imnele Moldovei* numai iubire — de asemeni, de zare, de pămînt, de istorie — dar una care în loc să fertilizeze seacă totul în jur; de prea multă și nemișcătoare iubire cuvintele se vestejesc într-un aer greu, sufocant, cum de prea mult soare pămîntul se usucă de sete". Și: „Sărbătoare lexicală, *Revelionul* este romanul cuvintelor unui roman, al unei vorbiri care, determinînd gîndirea, determină pînă la urmă existența". Dar, cînd și cînd, atenția cronicarului slăbește, punîndu-l în neplăcuta situație de a elogia ceea ce, altminteri, n-ar fi ezitat să sancționeze. Despre *Vocile nopții* notează, de pildă, că are o scriitură „de-a dreptul frumoasă" și o „naturalețe pe care alte romane ale sale (ale lui Augustin Buzura — n.n.) n-o aveau", iar prezentînd *Pierdut în Balcania*, închide un ochi, mulțumindu-se să vadă doar „o superbă poveste (cu variante) a cuvintelor despre puterea cuvintelor".

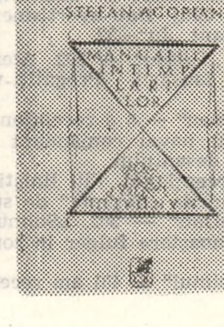
Bun profesonist, Laurențiu Ulici, ne-a oferit în *Confort Procust* o felie din critica sa de întîmpinare și o confesiune bovarică. Cu cea dintîi ne simțim solidari, pe cealaltă preferăm să o luăm drept intervenție principială, adică să o contrasemnăm. E unicul mijloc de a evita transformarea unei năzuințe în pat al lui Procust.

Al. DOBRESCU

Laurențiu Ulici, Confort Procust, *Editura Eminescu, 1984.*

proză spre poezie

Într-unul din textele care compun volumul *Oameni de aer* Aurel Rău mărturisește: „Ziua lucram ce se nimerea. Articole, notițe, tablete, versuri, lecturi, traduceri, scrisori, rapoarte, conspectări, cuvîntări, corecturi, dar noaptea, cînd nu venea somnul, mă furișam la masă și turnam dintr-o răsuflare, fără s-o fi pregătit, una din aceste proze. Nici trucurile marilor nuveliști de odinioară, despre care unii au scăpat cuvînt, nici abilitățile și truvaiurile contemporanilor, profesioniști ai epicii, descriptivi și sofisticați ca să pară subtili, ci o simplă ridicare de supapă. Dacă nu sînt pe drumul drept, foarte bine, plătesc tribut credinței vînturate prin înstrăinări, forjate prin anii de asediere a cetăților poeziei, că miracolul se consumă prin însuși modul elaborării, cît ești conectat cu absolutul, că scrisul este act spiritual înalt". Mai multe lucruri se desprind din această confesiune. Unele întăresc concluziile de după lectura volumului, altele privesc locul cărții într-o ierarhie intimă a autorului, adăugîndu-i realității ei estetice nuanța unei experiențe existențiale. Fără a fi fost pregătite, turnate dintr-o suflare, asemeni poemelor care se pot cristaliza dintr-o dată, în acea limpede străfulgerare pe care unii o numesc inspirație, textele din această carte mărturisesc (și ele) o anume eterogenitate, fiind scrise în registre diferte, cu abilități stilistice ținînd de modalități narative diferite și putînd fi considerate, în extremis, un fel de foaie de temperatură a unei anumite vîrste spirituale. Sensibilitatea poetului și a omului de cultură pe care îl cunoaștem este mai peste tot prezentă — dar nu este vorba, trebuie spus de la început, de niște poetizări pornite de la pretextul unor realități. Temperamentul poetic lucrează mai mult ca un filtru care reprimă cruditățile cotidianului, ca în poezie fiind resimțită și nevoia de a așeza cuvintele într-o ordine anumită, mărturisind voința autorului de a nu scăpa nici o propoziție „neprelucrată". Amintiri, impresii, simple notații, întîmplări trăite sau auzite de la alții, consemnări ale unor stări sufletești ș.a.m.d. sînt stimulii care acaparează, pentru moment, conștiința scriitorului și pun în mișcare complicatul eșafodaj prin care creatorul transformă faptul de viață în scris generator de semnificații. *Oameni de aer* poate fi privită ca o „mărturisire" cu dublu sens: pe de o parte este vorba de evocările despre care am vorbit, pe de alta de nevoia manifestă de a transforma trăitul în artă — dorință asemănătoare, aici, cu disponibilitatea scoicii de a crea perle în prezența firului de nisip. Autorul caută, s-ar părea, grăuntele venit dinafară care ar putea — eventual — declanșa resorturile creației. Motiv pentru care rareori se mulțumește cu o strictă înșiruire a faptelor, chiar dacă acestea au, în ordine strict personală, o certă semnificație. E urmărit, înainte de toate, simbolul, sensul care transcede realul. În *Oglinzile*, de pildă, relatarea banală a unui sticlar sfîrșește prin a dezvălui un miracol, acela al descoperirii secretului oglinzilor care-l arată pe fiecare așa cum se dorește — secret care s-a pierdut, apoi, la fel de inexplicabil cum fusese descoperit. În *Omul cu merele* simbolul se desprinde din cu totul alt gen de narațiune, asemănătoare, de astă dată, cu notația seacă a faptului divers. Un om moare pe stradă, iar accidentul care face ca în cîteva clipe miracolul vieții să dispară aruncă o lumină stranie asupra piramidei de mere de pe caldarîm, înainte lipsită de semnificație, acum transformată într-o emblemă a zădărniciei. Alteori în spatele descrierilor strict memorialistice se ascund pasiuni tragice (Pîrîie Napoleon, personaj insignifiant și hilar prin alăturarea onomastică, trăiește, neștiut de nimeni, cu o elevă și provoacă moartea amîndurora). *Ziariștii* evocă o obișnuită deplasare de documentare, cum făceau gazetarii din anumiți ani, miezul textului aflîndu-se însă într-o scenă de esență erotică. Tînărul reporter, nevoit fiind să împartă camera cu o colegă de la altă publicație, are un șoc la întîlnirea cu mai vîrstnica femeie: „După ce ziarista și-a făcut apariția [...] — în cavalerul proaspăt procopsit, un bărbat de numai 25 ani, ceva se prăbușește". Mutațiile imperceptibile în sentimentele protagoniștilor ar putea constitui un punct de plecare în direcția prozei de factură analitică, dacă autorul n-ar părăsi prilejurile cu dezinvoltură cu care le descoperă. *Primul vals* începe cu relatarea unei întîmplări din anul morții lui Stalin. Reîntîlnirea cu o colegă, efemeră iubire din anii liceului, a cărei viață e reconstituită în cîteva rînduri, e înnobilată de episodul valsului la o oră de noapte în clădirea pustie a unei instituții. În *Moment istoric* alăturarea unor realități discrepante transmite cititorului alte rezonanțe, pe care proza abia le sugerează. O anume tentație a dezvăluirilor erotice (bine prins e, de pildă, episodul inițierii, din *Femeia de pe cîmp*) e estompată, probabil de teama alunecării în vulgaritate, într-o povestire care se anunța picantă (*Cutia de chibrituri*). Obsesia estetismului de ținută livrescă e evidentă, iar sentimentele, mai de fiecare dată inhibate de presupusa credință că arta nu poate fi simplă mărturisire, sînt mai bine puse în valoare în textele mai descriptive. Cînd autorul distilează excesiv, acumulînd detalii și căutînd să sublinieze cu orice preț semnificațiile ce-ar putea scăpa cititorului (ca în *Hitașul* de pildă) impresia de artificial e predominantă.

Modalitățile de „punere în pagină" a materialului epic alcătuiesc și ele o gamă deosebit de variată și nu contribuie la realizarea unei unități stilistice pe care autorul, de altfel, nici el nu și-o propune. În piesele care mi se par a fi cele mai reușite povestirea e urmărită consecvent și arată a încununată de succes preocupare pentru construcție. Alteori însă amănuntul socotit relevant e dilatat peste măsură și ocupă el singur prim-planul textului. Narațiunea se dezvoltă cînd în fraze ample, copleșite de ramificații, cînd într-un stil eliptic, cu o sintaxă deseori personală — acesta din urmă mai adecvat, cred, pentru dinamizarea relatării. Fără a fi un volum unitar (autorul ne și avertizase în legătură cu lipsa unui plan și chiar își rezervase o portiță de scăpare din fața eventualei nereușite, mulțumindu-se cu plenitudinea momentului creației, ceea ce ne arată că scriitorul însuși întrevede, în cazul prozei, necesitatea unei unități a ansamblului). *Oameni de aer* se înscrie pe linia Vinea (din *Flori de lampă*), A. E. Baconsky (din *Echinoxul nebunilor*) etc. Cartea de proză semnată de Aurel Rău ne arată, dincolo de ținuta spirituală cunoscută a autorului, vocația sa de narator (pe care o prefer și care e vizibilă în textele asupra cărora am insistat) cît și propensiunea pentru acel gen de proză esteta, artificială și manieristă în care se încadrează, de obicei, evadările prozaice ale poeților.

Prozator care a reușit, într-un timp relativ scurt, să-și creeze un univers al său și să se impună între colegii de generație, Stefan Agopian ne oferă, în *Manualul întîmplărilor*, o adevărată demonstrație de virtuozitate. Tînărul autor se îndreaptă, în această carte, către o zonă a epicului, mai puțin frecventată de tinerii scriitori; aceea a romanului (deși alcătuit din narațiuni cu o anume independență putem considera *Manualul...* ca pe un mic roman) fantast. Marin Ioan, „dascăl la școala din Colția", împreună cu Armeanul Zadic trec printr-o profuziune de întîmplări picarești, făcîndu-ne să pătrundem într-o lume în care imaginația lasă în urmă orice opreliști. Proiectate într-un vag și plin de promisiuni fantastice timp istoric, întîmplările celor doi protagoniști — în pofida „reperelor" oferite ici și colo (sînt amintiți niște ani, războiul muscalilor cu turcii, cîteva nume de ținuturi, numele unora dintre personaje au rezonanțe livrești ș.a.m.d.) — ne trimit cu gîndul la universul mirific al basmelor. La aceasta contribuie, fără îndoială, animalele fabuloase care ies din paginile cărții ca dintr-un tablou de Bosch. Păsăroiul Ulise se bate alături de Ioan și Zadic, cîinii moloși, luptători încercați, ascund în ei stimfalidele care le-au dat naștere (și care pot reapare, după uciderea cîinilor, ba chiar pot fi băgate în cîte un borcan și zgîlțîite pînă tac din gură, așa cum procedează Păsăroiul), pețitorii sînt animale vrăjmașe", cu o înfățișare, bineînțeles, bizară etc. Cred că nu trebuie să adaug că aceste apariții vorbesc aidoma oamenilor, ba se mai și amestecă în afacerile lor.

Libertatea acțiunilor și personajelor e, așa cum spuneam, desăvîrșită — precizările de timp și de loc fiind necesare pentru a nu ne închipui cumva că avem de-a face cu vreun roman cu extraterestri. Un alt element este însă cel care localizează de fapt și dă substanță cărții: limbajul.

De o remarcabilă plasticitate, cu „întorsături" care trimit la stilul povestitorilor medievali, minat, însă, de ironia și, mai ales, de umorul scriitorului contemporan, limbajul *Manualului...* e, am putea spune, principalul personaj al cărții.

Limbajul nu „ilustrează", în acest caz, o realitate, ci se dezvăluie pe el însuși, jocul evenimentelor nefiind altceva decît canavaua care îi pune în valoare calitățile. Povestirea e „credibilă" (din punct de vedere literar, desigur, pentru că nu orice suită de întîmplări năstrușnice devine literatură) tocmai datorită echilibrului și coerenței discursului narativ.

Din istorie, Ștefan Agopian nu extrage fapte, ci virtualitățile latente ale unui stil — cărturăresc, vetust, susținînd iluzia unei lumi arhaice. Convenția e evidentă și autorul o accentuează, sublimînd pastișa. Nu e greu de descoperit aici o modalitate asemănătoare aceleia a poeziei: e reconstituită în paginile cărții nu o „realitate reală", ci una stilistică. Hainele voit vetuste au îmbrăcat, de altfel, nu o dată intenții literare dintre cele mai moderne.

Povestea o repetă (cu alte trimiteri și la altă scară) pe aceea a lui Don Quijote și a lui Sancho Panza (cu care eroii lui Ștefan Agopian, în ciuda diferențelor, se aseamănă), ieșiți, la rîndul lor, dintr-un univers livresc — acela al romanelor cavalerești. La fel ca în celebrul model (din perspectiva, însă, unui alt timp literar) îngroșarea unor evidente trăsături manieriste reușește să dea narațiunii, pe lîngă pregnanță, un firesc și o dezinvoltură remarcabile. Maniera rapoartelor Spionului, de pildă, e mai elocventă pentru conturarea personajului decît ar fi fost descrierea persoanei lui fizice. „Erudiția" lui Ioan iese și ea din „maniera" pedantă și bombastică, nu din cunoștințele pe care le etalează s.a.m.d.

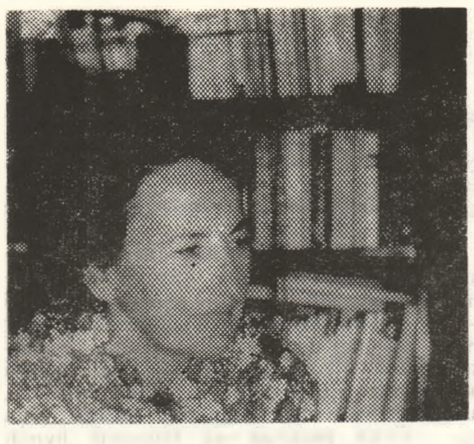
Atmosfera e ireală. Modalitatea folosită de autor, întru totul modernă, îl face să se întîlnească deseori, dincolo de universul pe care ni-l desfășoară, cu Urmuz: „Dar Ioan îl opri la timp fiindcă o ureche mare se făcuse în zid, curioasă. Urinară în pîlnia acelei urechi, apoi scuipară în ea și urechea se făcu iar înapoi zid mucezit și umed." Sau: „Nu știu ce mi-a venit și am strănutat și din strănutat s-a iscat o gaură în căldură și în gaură s-a ivit un grecotei sclivisit și iernatic care începu să mă îmbie tocmai spre ceea ce îmi doream eu mai mult, un șerbet și o baie turcească."

Spre deosebire însă de alți contemporani autori de universuri fantastice și absurde (e suficient să amintim aici lumea înghețată din cărțile lui Italo Calvino) la Ștefan Agopian e de remarcat lipsa crispării și a dramatismului. O fantezie bonomă face simțită, în cazul lui, jubilația stăpînirii secretelor aceleeași arte. Umorul o ia, în *Manualul întîmplărilor*, înaintea ironiei, aventurile lui Ioan și ale lui Zadic se desfășoară într-o atmosferă carnavalescă, de expansiune a vitalității.

Cu această carte Stefan Agopian se înscrie cu originalitate în linia creatorilor ludici, virtuozi ai limbajului, care trece, în momentul de față, prin deschiderile făcute de opera lui M. H. Simionescu.

Constantin PRICOP

Aurel Rău, Oameni de aer, *Ed. Cartea românească, 1983.*
Ștefan Agopian, Manualul întîmplărilor, *Ed. Cartea românească, 1984.*

florenţa albu

din real în real

Merg ca în vis. Trec dincolo.
Ceaţă. Transa trecerii dincolo —
închipuire de lume.

Lunatec pe muchea subţire
între aici şi vreodată
ochii mari deschişi
acum cîndva
lumea fantasmelor albe.

Şi cîntecul cocoşului
deodată în ceaţă.

La cîntatul cocoşului cad
din real în real —
buşesc la pămînt
în sfîrşit —
slăvita inconfundabila realitate.

poveste

Acolo, o ceaţă, o părere de aur
în ceaţă
şi Serafina, veveriţa trece
din aur în aur... Departe,
auzi vînătorile.
Prin spărturile aerului,
îngeri cu aripe strînse
şi corul angelic al zăpezii
căzînd.

Pictură în aur şi alburi —
răsună
clopoţelul uşii, de sus,
semn c-am intrat în minune...

crezul de iarbă

Spui repeţi
crezul de iarbă
de maluri
de limite

depăşeşti vîrsta frunzei căzătoare
frunzei necăzătoare

eşti în golul de sus
începe
numărătoarea inversă
rugăciunea de la capătul celălalt

resemnează-te inseninează
acum cad zăpezi
acum se face alb
îngheaţă dorinţe şi gînduri
înăuntru
clătindu-ţi fiinţa
din straturi necunoscute
cu muntele.

călătoria

E timpul ! Un şfichi
o pleasnă de vînt stă să cadă
o biciuire nebună
bate pădurile

caii vîntului vînăt
aleargă hurducăie
rădvanul gătit
căruţoiul lor desmăţat.

Inspre crepuscul
spre seară
îmi trage la poartă
şi căruţaşul birjarul
Urîtul mă strigă
— gata eşti doamnă ?

Şi mă încarcă-n cupeul
harabaua lui de cărat
oase-oscioare visătoare
pînă la marea cea mare.

în somn

O să visez de-acum pînă la iarnă,
sub frunzele pădurii obosinde
de-atîta zbor, de-atîta ardere,
pe rugul ei eretic nemurindu-ne.

Melancolie, gură care spui,
descînţi, adormi şi lecuieşti dorinţi,
pune-mi pe ochi bănuţii-arginţi,
adună-mi mîinile la piept, cuminţi.

Brînduşe mov mai înfloresc o vreme,
pe gura recitînd cuvinte sfinte —
de piatră, de pămînt, de frunză verde,
de frunză verde lacrimă — cuvinte...

Nici n-o să ştim cînd o să vină iarna,
ninsorile ca altă mistuire,
ca altă întîmplare din viaţă
acel frig alb şi pătimaş numit iubire...

Ce vorbe rare, tulburînd adîncul,
cîntîndu-ne sub neaua de-altă dată,
la rădăcina brazilor, colindul
„O ce veste minunată..."

jurnal de pe frontul antihitlerist

i. t. suceveanu

„batalionul albastru"

Dimineaţă de octombrie '44. Calm. Soare plăpînd. Pe cer nu se zăreşte nici o urmă de nor. Desantul aerian elaborat de către Marele Stat Major al armatei, avînd ca obiectiv : Dealul Feleacu, premergător eliberării Clujului, la care vor lua parte toate forţele terestre şi aeriene, a prins deja contur pe planşetele specialiştilor militari strategi. Peste o oră desantul va fi concretizat definitiv prin ofensiva începută azi dimineaţă la ora 4,04 minute, în toate sectoarele frontului din Transilvania.

Elicele celor cinci „trimotoare" de transport „Ju"-52 — cu piloţii în cabinele de comandă, — se învîrtesc la relanti. În faţa lor, batalionul de paraşutişti, aşezaţi pe cinci plutoane a cîte şaizeci de oameni, cu paraşutele în spate şi curelele armelor automate petrecute pe după grumaz, urcă în burţile avioanelor într-o disciplină exemplară, tăcuţi şi sobri. În această dimineaţă de toamnă răcoroasă, deasupra Feleacului vor înflori „crizanteme albe" ale acestui anotimp viforos şi fierbinte... Locotenent-comandor Ghiţescu, comandantul batalionului de paraşutişti — echipat la fel ca subordonaţii săi —, urmăreşte cu atenţie îmbarcarea acestor soldaţi deosebiţi ca oameni şi specialitate militară ; cînd în zilele aspre şi calde ale „Insurecţiei" din august '44, angajînd lupte grele cu trupele germane pe aerodromurile Băneasa şi Otopeni, în cartierele Băneasa-pădure şi Herăstrău, au înscris pe drapelul lor de luptă, victorii. Cît priveşte zona unde ei vor paraşuta, au să aibă multe surprize cu infanteria S.S., cu A.A.-ul şi brandurile inamicului, plus armele automate ce apără comandamentul German al O.K.W.-ului instalat pe Dealul Feleacu. În asemenea împrejurare, noi, aviaţia de vînătoare, îi vom sprijini cu foc de bord în acţiunile de la sol, prin atacuri la „rasmot", încît inamicul să fie oprit şi distrus. Astfel, dînd posibilitatea paraşutiştilor să acţioneze, deschis, pînă cînd garnizoana germană va capitula, indiferent dacă A.A.-ul de calibru mic, care apără spaţiul aerian : Feleacu — Cluj, este foarte puternică. Sperăm că „flak"-ul să fie distrus înainte de paraşutarea „Batalionului albastru". Despre acesta va avea grijă escadrila „Vulturul" comandată de către locotenenetul Vlad. Cu gîndul la îndeplinirea unei misiuni speciale, de care depinde eliberarea marelui oraş ardelean de pe Someş, comandorul Ghiţescu îşi plimbă privirile pe feţele încruntate ale paraşutiştilor, dîndu-le indicaţiile de lansare :

— Atenţie la „trapă", flăcăi, le strigă cu mîinile pîlnie la gură, şi nu săriţi ca broasca ! Ţineţi cont de înclinarea avionului, direcţia şi tăria vîntului şi nu vă pripiţi. Lansarea să fie cît mai scurtă. Am încredere în voi ; nu vreau să mă dezamăgiţi, că ... vă rup urechile ! Vom fi în siguranţă. „Vînătoarea" ne va face protecţie continuu. Deci, aveţi în vedere ca aterizarea să aibă loc la „punct fix", nu ca la concursuri cu ... admiratoare, iar organizarea pe grupe de luptă, să se facă cît se poate de rapid, pentru a nu da inamicului posibilitatea să vă „cureţe" în timpul paraşutării, cum des se întîmplă ! Aţi înţeles, „şoimilor" ?

— Daaaaa ...

Cînd uşile laterale ale aeronavelor au fost închise, s-a ordonat decolarea. Comandantul batalionului se află în primul „trimotor". Rachetă roşie. Cele cinci „Ju"-uri încep să alunece pe pistă într-un zgomot înfiorător de motoare, apoi — unul cîte unul —, se desprind de sol, descriind în urma lor curcubee de fum străveziu în văzduhul liliachiu de toamnă.

— Peste zece minute decolăm, strig în megafonul portativ, piloţilor mei, care se întreţin în faţa aparatelor lor de zbor şi se destind prin glume la adresa lui Vlad ce şchioapătă, şi pe care îl iau de departe :

— Ce ai păţit, omule ? îl iscodesc pe cel mai bun „vînător" de „Messerschmidtt"-uri, în pieptul căruia „Virtutea aeronautică" clasa a I-a cu spade, sclipeşte ca o nestemată —, şi-l înalţă la demnitatea măreţiei de zburător încercat.

— A, nimic grav. Am alunecat pe o piatră umedă ; era cît pe-aci să-mi frîng gîtul ! zîmbeşte pilotul, dar durerea gleznei îl forţează să scrîşnească, urmată de o înjurătură nu tocmai potrivită momentului.

— Ceva nervos ? îl întreb din dorinta şi nevoia de a conversa împreună, pentru felul său de a fi sincer.

— Nu.

Trec cîteva clipe, apoi le fac cunoscut coechipierilor :

— Ordinul de misiune s-a modificat. Vom acţiona împreună. Escadrila a 65-a, „Vulturul", pe care o comanzi, acoperă dispozitivul trupelor noastre terestre, la sud de Cluj. Escadrila „Şoimul", a 66-a, comandată de către locotenentul Precu, însoţeşte Grupul de bombardament în picaj. Grupul de „asalt" sovietic şi Grupul de bombardament greu, va acţiona la „ţintă", în zona : Oraşul Cluj, gara principală şi aerodromul Someşeni, plus sectorul Apahida. Escadrila a 67-a, „Săgeata", comandată de către locotenentul Dincă — cînd va fi alături —, vom sprijini desantul paraşutiştilor în zona Feleacu, unde se află O.K.W.-ul german de pe frontul din Transilvania şi Ungaria. Fiecare escadrilă ţine legătură permanentă radio cu comandantul misiunii. De asemenea, vom acţiona cu foc de bord asupra coloanelor şi grupărilor inamicului în retragere sau în marş către front, ca urmare a efectului bun dat de trupele române şi sovietice în plin atac, sau cele în defensivă. La nevoie, escadrila a 66-a acţionează în sprijinul paraşutiştilor dacă va fi necesar. Nu uitaţi de barajul A.A. şi „vînătoarea" inamică, care se va ridica de pe aerodromul Someşeni. Cartierul General terestru a ordonat eliberarea Clujului în primele şase ore de la declanşarea acţiunii „Debreţin", ziua : L+48 h", unde se află „grosul" armatei germane şi maghiare ce opune rezistenţă trupelor aliate, în atac. Succes, domnilor.

— Mulţumim, „Bătrîne", răspund toate echipajele — intrate în repaus de o „ţigară" —, comentînd modificarea misiunii anunţată la statul major, dar care sînt cuprinse de efervescenţa dinaintea decolării, cît şi pentru marea acţiune ce îi aşteaptă la acest ceas important. La numai cîteva minute de la „informare", sirena aerodromului începe să ţipe ca o hienă flămîndă şi de moarte. Ne desprindem din grup şi alergăm către avioanele cu motoarele pornite de către mecanici. La „punctul de zbor", comandantul aerobazei, cu pistolul rachetă în mîna stîngă, secondat de cei doi ofiţeri de stat major, începe să urmărească decolarea primelor avioane ale Grupului de asalt sovietic. ...În cabina de pilotaj, calm. Radioul deschis. Simt o profundă responsabilitate pentru acţiunea ce urmează s-o executăm la inamic.

Radioul pe emisie :

— „Turnul de control", „Taifun" — 302, ordon decolarea, ora 7,15 minute.

— „Ana Barbu" — 00302 a recepţionat. Terminat ! răspund şi-mi controlez cronometrul.

Rachetă roşie cu trei stele. Rulează escadrila a 66-a, plan în plan. Urmează escadrila a 65-a, apoi a 67-a, care trece sub comanda mea direct şi va face protecţia batalionului de paraşutişti. Gaze. Văzduhul se umple cu vuietul tulburător al motoarelor suprasolicitate la desprinderea aeronavelor de sol. În trei minute vom fi împrejurul celor cinci „Ju"-uri în care se află „Batalionul albastru" ce va lua parte la desantul aerian asupra Feleacului şi oraşului Cluj. Aerodromul rămîne în profundor, depărtîndu-se tot mai mult de formaţiile noastre care iau înălţime. La orizont „Ju"-urile plutesc la diferite nivele de altitudine. Cele două escadrile, ce vor acţiona în sectorul Someşeni — Apahida, nu se mai zăresc. In stînga mea, spre vest se apropie furtuna ! Nori negri de cremene se agită străpunşi de fulgere roşii. Mi-e teamă să nu ratăm misiunea ! Pentru orice eventualitate însă iau legătura radio cu Baza, pentru a-i solicita schimbarea rutei de zbor :

— Alo, „Barbu-Ana" — 00302. Aici „Taifun" — 302. Raportez. Avem furtună „cap compas" : 285 de grade cu descărcări electrice. Aştept corecţie rută. Recepţie.

— „Taifun" — 302. „Barbu Ana" — 00302, te-am recepţionat. Rămîi pe recepţie.

Zburăm plan în plan cu „Junkerele"-52. Piloţii acestor avioane gigant, ne fac semne în direcţia furtunii negre ca smoala, spre care continuăm să zburăm.

Apel în cască :

— „Taifun" — 302, te cheamă „Barbu Ana" — 00302. Te cheamă „Barbu Ana" — 00302. Misiunea continuă. Cap compas : 220 grade sud-est de la 285 de grade. Astfel ordinul misiunii se modifică după cum urmează :

1. Grupul de „asalt" sovietic, acţionează deopotrivă cu Grupul de bombardament greu român. Ocolirea se face : sud Făgăraş. Apoi revine la vechiul cap compas. Confirmă dacă m-ai recepţionat. Contrar treci pe frecvenţa „F"-4. Terminat.

— „Barbu Ana — 00302, „Taifun" — 302 a recepţionat. Mulţumesc pentru mesaj. Terminat.

— „Taifun" — 302, „Barbu Ana" — 00302 îţi urează succes.

Intru în legătură cu nava comandant al „trimotoarelor" şi-i transmit ordinul recepţionat de la „controlul" aerobazei noastre, care, cu siguranţă, a fost aprobat şi transmis statului major de către „Comandamentul de vînătoare". O înjurătură în cască, apoi „Ju"-urile virează în plan drept, vuind năpraznic. Coechipierii de sub comandă saltă ca nişte ereţi şi preiau sub protecţie cele cinci „trimotoare" de transport, încărcate cu oameni îmbrăcaţi în albastru, care se află în burţile lor de metal ondulat, neliniştiţi de schimbarea bruscă a timpului şi a rutei de zbor. Furtuna rămîne în stînga noastră. Ne apropiem de zona unde vom paraşuta şi vom ataca din aer. Jos, coloane de infanterie, cavalerie, motorizate şi artilerie, se aliniază de-a lungul şoselei marcată prin „borne albe". Execut personal un raid pe deasupra fluviului viu înclinînd din planuri în semn de salut. Ostaşii de pe chesoane, de pe cai şi din mars, ne fac semne cu mîna şi capela. Iau înălţime şi revin lîngă cele cinci „trimotoare" în care se află paraşutiştii români. Între timp „Vulturul" raportează :

— „Taifun" — 302, „Vulturul" — 411 acţionează în zona Someşeni — Apahida. Două „Me"-uri — 110 inamice, ne atacă lateral cu foc de bord puternic. De asemenea, raportez că Grupul „greilor" şi cel de „asalt" sovietic, atacă continuu cu bombe şi foc de bord obiectivele vizate, la ţintă, sub trei sute de metri altitudine. A.A.-ul inamic, foarte puternică, „Vînătoarea" lui, lipsă. Recepţie.

— „Vulturul" — 411, „Taifun" — 302 te-am recepţionat. Continuaţi acţiunea. Rămîn în emisie-recepţie.

— O. K.

Ocolind furtuna cu o întîrziere de douăsprezece minute, zburăm sud Cluj. Dau avertisment cu indicativ nava comandant „Ju"—52.

— „Zmeu" — 5 .Aici „Taifun" — 302. Atenţie : Intrăm în sectorul lansării. Pregătiţi-vă pentru salt. Recepţie.

— „Taifun" — 302, „Zmeu" — 5 a recepţionat mesajul, confirmă bordul navei comandant şi continuă : Acoperiţi zona desantului.

— „Zmeu" — 5, am recepţionat. Fiţi liniştiţi, răspund. Apoi către escadrila „Săgeata" de sub comanda mea : Aici „Taifun" — 302. „Şoimul" — 401, efectuează o recunoaştere fulger în zona de acţiune şi raportează.

— „Taifun" — 302, „Şoimul" — 401 am recepţionat. Terminat.

Şase „Me" — 109 K, în frunte cu comandantul formaţiei, se desprind de Grup şi se îndreaptă în direcţia ordonată. Mă uit pe „harta" de bord şi efectuez cîteva calcule necesare. Turda rămîne în planul stîng. Foc de A.A. ne primeşte puternic. Escadrila lui Precu străpunge barajul A.A. şi atacă în picaj bateriile germane, reducînd la tăcere patru piese „Krupp"—88. Feleacu este un punct strategic german important din Transilvania. Aici se află comandamentul O.K.W.-ului frontului german din „Est". Avem misiunea să fie distrus, deşi el continuă să funcţioneze sub protecţia A.A. Astfel, pînă la obiectiv a mai rămas aproximativ un minut de zbor. A.A., care apără spaţiul aerian Feleacu — Cluj, este foarte puternic. Dar cu toate aceste inconveniente, se ordonă „saltul". Cele cinci „trimotoare" înclină în plan stîng. Trapele se deschid. Primii paraşutişti se desprind de cablul de siguranţă şi ţîşnesc în gol cu paraşutele închise. Altitudinea : 400 metri. „Batalionul albastru" a început să plutească în văzduh, trăgînd cu armele automate în nemţii care se îndreaptă către locul de aterizare al paraşutiştilor români. Un raid la „rasmot" cu o formaţie de vînătoare şi atacăm grupurile de nemţi care trag în paraşutiştii noştri cu mitralierele instalate pe motociclete cu ataş şi care blindate. Focul nostru de bord „curăţă" totul. Deasupra clădirii comandamentului german, steagul nazist a înţepenit într-o singură poziţie. Desantul aerian român ia amploare. Paraşutiştii aterizează sub foc puternic inamic de arme automate, mitraliere, branduri şi grenade, plus tragerea de A.A. de 20 mm. „Batalionul albastru" însă contraatacă pe flancuri, urcînd panta împădurită — bună protectoare acum pentru „băieţii noştri". Foc şi urale. Şi, iată că, în plină luptă ce se desfăşoară la sol, cele cinci „Ju"-uri virează în plan drept — sub protecţia severă a unei formaţii româneşti de I.A.R.—80 —, se întorc la Bază. Misiunea „trimotoarelor", a fost îndeplinită cu succes. Ora 8,53 de minute. Luptele de pe Dealul Feleacului, dintre paraşutiştii români şi o trupă S.S., pe care o atacăm cu foc de bord violent, se dezlănţuie pe un front de circa 2 km. Nemţii contraatacă acum prin care blindate, branduri şi A.A. de calibru mijlociu. Tunurile A.A. de 20 mm trag în noi. Cer sprijin. In ajutor ne vine escadrila de asalt sovietică, care atacă în picaj clădirea O.K.W.-ului şi adăposturile de beton în care se află birourile şi transmisiunile comandamentului german. Explozii, flăcări şi fum izbucnesc dintr-o baracă alăturată clădirii principale. Atacăm permanent în picaj forţele S.S. şi carele blindate. Nemţii însă concentrează focul asupra flancului drept al paraşutiştilor care au format deja „cap de pod" la sud-vest de clădirea principală a O.K.W.-ului, supusă permanent atacului aerian şi celui al paraşutiştilor români. Luptele de pe Dealul Feleacului au amploare în favoarea atacului aerian româno-sovietic. Curînd cer iar sprijin „greilor" care acţionează deopotrivă cu escadrilele de vînătoare a 65-a şi a 66-a în zona de vest al oraşului Cluj, mai precis, în zona aerodromului Someşeni şi sectorul Apahida, unde mitraliază coloane de infanterie şi blindate germane ce se îndreaptă spre Cluj, pentru a sprijini forţele proprii, supuse bombardamentului de artilerie, de aviaţie şi al blindatelor române, însoţite direct de către infanterie, escadroane de cavalerie şi unităţile vînătorilor de munte. Curînd, o formaţie de trei avioane „Savoia", însoţite de către o formaţie de avioane româneşti, se apropie de comandamentul german cu aripa dreaptă a clădirii distrusă de către bombele aviaţiei de asalt sovietice şi focul de bord al vînătoarei de sub comanda mea. Mai au cîteva secunde pînă ating obiectivul principal. Prima bombă (două tone) plonjează în aer cu fluier sinistru. Explozia ia forma unui arbore uriaş de fum şi flăcări. Jumătate din clădirea O.K.W.-ului a fost distrusă pînă-n temelie ! Între timp, sînt informat de către Jorj, că atacă „flak"-ul instalat pe Dealul Someşeni, cînd o formaţie de „Me"-uri germane se strecoară la „rasmot" pe sub o pînză cenuşie de fum şi atacă bombardierele noastre, luînd în „colimator" pe cel de al doilea. O fîşie de trasoare se lipesc de motoarele acestuia. Avionul lovit, înclină pe aripa stîngă şi se prăbuşeşte cu flăcări la motorul drept, sud-vest Feleacu ! Echipajul avionului doborît paraşutează în spatele frontului român. Astfel situaţia lor de captivitate, pare să fie înlăturată. Către orele 9, Clădirea comandamentului german, lovit prin cel de al doilea rînd de bombe, se află cuprinsă de flăcări. Observ explozii şi la depozitul de muniţii. Coloane de fum se alungesc pînă deasupra oraşului. Gropile provocate de exploziile bombelor, se deschid ca nişte morminte

Schimbarea de cod în cască :

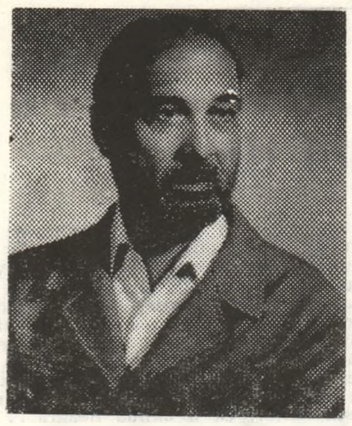
— Atenţiune „Orion" — 01. Aici „Jupiter". „Zimbrul" transmite. Oraşul Cluj a fost încercuit cu un număr însemnat de unităţi de infanterie, blindate şi autovehicule germane şi maghiare ce trebuiesc distruse. Eliberarea definitivă şi completă a oraşului, este o chestiune de cîteva ore. Partea de sud-est a oraşului, se află sub controlul trupelor române. Se mai dau lupte de stradă în cartierele de nord-vest. Solicit aviaţiei ! „Orion" — 01, continuaţi acţiunea asupra Feleacu, şi raportaţi efectul, apoi treceţi în sectorul solicitat de către „Zimbrul". Terminat. Peste opt minute, comandamentul german de pe Feleacu, este ocupat de către paraşutiştii români de sub comanda lt. comandorului V. Ghiţescu. Ora 9,15. Luptele ce se desfăşoară în sectorul de sud-vest al desantului au scăzut mult din intensitate. Versantul este plin de morţi şi răniţi. Şoselele, care se alungesc spre Zalău şi Huedin sînt mitraliate şi bombardate continuu de către aviaţia română în picaj. Oameni şi maşini sar în aer deodată cu efectul exploziilor bombelor. Din spate, tunuri şi tancuri româneşti, sprijinite de unităţi sovietice, forţează încercuirea coloanelor inamicului dintre Feleacu şi oraşul Cluj. Panică şi dezastru în dispozitivul soldaţilor germani. Deoparte şi de alta a şoselei ard blindate, maşini şi oameni. Rafale de bord şi branduri. Vuietul tancurilor inamicului şi cel al motoarelor de avioane româneşti se amplifică, despicînd cerul mînjit de fum şi praf rezultat din explozii şi haos. Inamicul, zdrobit şi învins, este urmărit permanent de către forţele terestre şi aviaţie.

Din nou schimbare de cod :

— Alo, „Orion" — 01. Alo, „Orion" — 01. Aici „Albastru" — 2. Aici „Albastru" — 2 — intră în emisie comandantul batalionului de paraşutişti. Raportez : Misiunea „Batalionului albastru", a fost îndeplinită. Toate obiectivele inamicului de pe Feleacu, au fost distruse şi ocupate de efectivul de paraşutişti de sub comanda mea. Pierderi : patru morţi şi şapte răniţi. Continuăm cea de a doua misiune în sectorul de vest al oraşului Cluj. Lupte în curs se desfăşoară pe tot frontul. A raportat : lt. comandor, V. Ghiţescu. La revedere. Terminat.

— „Albastru" — 2, „Albastru" — 2, „Orion" — 01 am recepţionat mesajul. Vă felicit pentru succesul dobîndit şi vă urez alte victorii în următoarele misiuni.

patriei şi partidului — cinstire

ion hurjui

poeme în proză

(fragmente)

Sînt în mereu neverosimil conflict cu propriul meu nume —
cu idealul căruia-i strig numele şi nu mă aude
cu „alba ca zăpada" venind din nord şi cu piticii.
Voi cînta la clavecin o oră în şir / poate se va auzi
în văile rîului şi apele mă vor îmbrăţişa.
Fascinat voi cînta în continuare dincolo de despărţire !

* * *

Mîine va fi încă nevoie să-mi rememorez trecerea
şi întîmplările acelei străzi şapte / aluzie clară
la o poveste datînd dintotdeauna / un simţ sigur al măsurii
va ritma deasupra zăpezii trupurile istovite de strălucire
pipăind la distanţă pericolul permanent al căderii.
Brazii ca martori ai extazului.

* * *

Stăm în camera dreptunghiulară / mijlocul ei îmi apare
ca o fîntînă acoperită / sap încet acolo / trag cu degetele
însîngerate fiecare bulgăre de pămînt fiecare piatră
Din cînd în cînd aştept / mă repauzez / aud sunet din adînc
voci de ape / mă culc şi nu pot adormi — sînt extenuat.

Mă ridic dimineaţa în mîini / privesc prin fereastră
cîmpul verde / un fluture de ceară / culoarea lui este toamna !
Sub al patrulea strat de pămînt la care ajung descoper Poemia —
acopăr fîntîna definitiv / rămîn în camera dreptunghiulară
deasupra-mi altă cameră / fereastra nu mai există.

* * *

Departe se aşează o pasăre pe ramul singuratic înălţat
deasupra universului / par suspendaţi / ea şi ramul / împreună/
semn de-ntrebare sub cerul împachetat în vata norilor
Într-un tîrziu ploile leagănă / mîngîiate aripile păsării
şi eu mă aşez lîngă trunchiul viguros vrînd să fiu ca el.

Norii se risipesc / urc sus / mereu mai sus pe ramul acela
care ameninţă să mă arunce în hău / întind mîna —
nici o pasăre / încet cobor / trist / ea mă aşteptă jos
înfăşurată în voal cenuşiu şi deşi este foarte tîrziu
rămînem astfel împreună / nu ne mai putem despărţi.

* * *

Numai înlăuntru suferinţa / şi cîinele prieten pe inima mea
aşezat ca pe o piatră / sînt cu neliniştea aceasta
care îmi macină nopţile / la fiecare asfinţit îmi lipseşti
La răsăritul soarelui intru în cîmpul salvării aproapelui —
împart din mine ceea ce nu-mi aparţine
suferinţa-i înlăuntru / pe inima mea cîinele prieten.

* * *

Unde te duci tu omule fără halebarde şi fără armură ?
ai auzit desigur — există viroze care omoară
virusul se strecoară pe oriunde / ai aflat despre epidemia
stressului şi despre calea aerogenă / dar tu mergi înainte
cu duşmanul în faţă / el se retrage şi revine în travesti.

* * *

Scriu nu fără să-mi fie greu să aştept o sută de ani
sau poate mai mult să poată fi auzit cuvîntul meu !
Neliniştea de-o viaţă şi calmul aparent al unei existenţe —
am mers de-a lungul fluviului privind în apele-i tulburi
căutîndu-mi chipul şi negăsindu-l / vizorul casei mele
din nou opac / deasupra mării albastre noaptea lungă.

* * *

De o parte şi de alta teama şi întunericul / în mijloc cîmpia /
boschete albastre înşelătoare / într-o dimineaţă cîntec
de privighetoare întîrziată / sus pe acoperiş cucuvaia
ca o bucată de ghips înegrită de fumul aşteptării —
prin geamul pe care-l şterg mereu cu batista văd marea.

* * *

casă în patru timpi ridicată
aripi cu stemă (să zbori) nu mai ai.
cade imperiul căldurii-n vătrai
barbarii ochesc biblioteca şi, iată,

un timp s-a în praf prefăcut, în odată,
un şoarece masu-şi aşterne în nai
şi treierul ţine vara-ntr-un pai
neroditor de făină-mpărată.

cum s-ar alege un of dintr-un vai
cum lumea de-apoi fără moarte bogată,
aşa pustiit ţi-e ocolul de rai

aşa casă mică în care să stai
în genunchi şi-nc-o dată-n genunchi, devotată
aproapelui tău, răbdător şi cobai.

* * *

cartea-n care ochiul încă viu
se culca de-a lungul scriturii.
literele şi-au tocit condurii
şi desculţe bat un alb pustiu

timpul — raţă grasă-n dosul şurii —
oul şi-l divide (ca să scriu)
între duhul tatălui şi fiu
în pustietatea semnăturii

cum trifoiul m-a-nvăţat să fiu
primitoare-n plapuma torturii,
nerv deschis în tuşul siniliu,

nopţii îi proptesc arcada, murii,
norocoasă cît mai pot să ştiu
preţul învierii şi măsurii.

Domniţa PETRI

portret de erou

Stea de la Carpaţi şi Dunăre,
semănînd cu Steaua Polară
ce luminezi departe din veşnicia-ţi
o Ţară.
Şi-ţi aud
numele mîndru rostit
de milioane de oameni,
de la Nord pînă la Sud.
Îţi ascult glasul înflăcărat,
mai ascultat, mai înalt,
îţi văd fruntea luminată,
chipul sculptat în bazalt ;
ochii radiind cuceritoare lumină,
gestul ferm al mîinii
deschizînd largi orizonturi,
privirea cînd mînioasă cînd senină
după cum merg bătăliile
pe ale muncii vaste fronturi.
Ai ridicat steagul însufleţind asalt
şi-ţi purtăm numele mereu pe buze
vîrstnicii, tinerii şi pruncii,
că ţi-e cuvîntul foc nestins
şi fapta măreaţă, soare-n amiază,
aur ivit din marea simfonie-a
muncii

40 de ani de libertate

Patruzeci de ani rotunzi şi plini,
patruzeci de ani de ploi cu soare
în care noi nu ne-am simţit străini
nici în uzine, nici pe-ogoare. . .

Patruzeci de ani, copiii-s mari,
oameni împliniţi, în toată firea ;
ei ne continuă lupta temerari
şi dragostea şi visul şi iubirea.

Patruzeci de ani, e altă ţară,
alţii oamenii şi alţii pruncii.
Ne-au adus în inimi primăvara
şi-n suflet marea simfonie-a muncii.

Patruzeci de ani de înnoiri,
de izbînzi sub strălucite stele
cu destine şi adînci iubiri
ivite în istoria ţării mele.

Patruzeci de ani, se împlineşte-un vis
aşa cum l-au visat părinţii ;
spre comunism ni-i drumul larg deschis
cum ni-i deschis şi orizontul minţii.

Patruzeci de ani, Partidul iată-l
puternic, cum n-a fost nicicînd.
Patria ni-i mumă, el ni-i tatăl
şi-urmămu-i calea dreaptă fremătînd...

Radu FELECAN

laudă livezii

Vin însetaţi oamenii lumii. . .
Ascultă poemul zorilor
născut din vrerea neamului care,
alungînd stihiile norilor,
arborii păcii cultivă-n livezi
cu ramuri de soare, pe zare.

Laudă pămîntului, mumii
vin să aducă oamenii lumii.

Din inimă — amforă plină
cu mireasma anotimpurilor pure,
dăruim bob de lumină
oamenilor,
să-l pună-n ferestre la case,
undeva, în alte pămînturi,
cu altfel de zăpezi,
cu altfel de vînturi,
cu altfel de nopţi, de pădure.
Laudă livezii, fructelor humii
vin să aducă oamenii lumii.

în ore de linişte

În Carpaţi, pe cea mai înaltă din creste,
strajă am pus cohorta de stele acerbe,
nestingherit să pot cînta, în ore de linişti,
cîmpia cu aur de grîne şi rîuri superbe.

voi topi soarele în diadema de roade ; celeste,
livezile fruntea să-şi plece, mulţumind ţărînii ;
mă prefac izvor şi, ostoind setea rădăcinilor.
În anotimpul cu privighetori şi arome de linişti

împrospătez limpezimea şi răcoarea fîntînii —
ochiul ei de azur vegheze liniştea stupinelor,
ţină treze stelele, ispitindu-le cu măiastră
poveste.

Ion PUHA

realitatea patriei

Realitatea patriei domină romantic
Frumuseţea păsării în zbor liber

Vorbeşte-mi de stările amiezii de aur
Sunt creatoare — îmi spui ;

Borne de conştiinţă pe inima istoriei
Iată prora fremătînd

Spune-mi un alt văzduh mai albastru
Vorbeşte-mi astăzi de eternitate.

Ion VERGU DUMITRESCU

cătălin bordeianu

corabia de lumină

Ramuri de zăpadă se-mpodobesc cu muguri
Păsări de rod legînd în dansul fecund —
Aşa se naşte o mierlă de aur şi cîntă — în struguri
Arcuri de ninsoare coboară limpede, străluminînd.

Cîmpia de polei se sprijină pe seminţe subţiri
Aşa-s tulpine de polen ca fluturele-n ape —
Sînt tînăr imn la nunta ţării trec în firi
Îmbelşugaţi de datini cu umerii aproape.

Şi piscurile Carpaţilor, văzduhul omenesc
Holdele de ceară curgînd în morile nemuritoare
Într-o trainică bucurie — da, rourate ne-nsoţesc
În porţile de-acasă ţării scînteietoare —

Eterne păsări ale sărbătorii peste brazi refac
Dansul cîntecului sacru pe care-l port abia
Pe umerii mei tineri cînd toate se prefac
Şi patria — corabia luminii este inima mea !

rod

Cel mai frumos fruct e-n sîmbure vara
El nu s-a născut decît în mintea celor ce-l ştiu
Va veni din altoi în altoi încercuind poiana
Şi crîngul c-o fremătare astrală sau poate mai viu ...

(Acel baldachin unde cad stelele e cînd fiară, cînd boare
El ascunde-n racle veşnice mişcările noastre de-acum
Preschimbînd orizontul într-o catedrală de rouă şi floare ;
Lebede cereşti zămislesc coroana ameninţătoare de fum.
În palme ţin sîmburele de foc şi degetele de lumină sînt
Haina mea e însăşi pielea fructului ce se naşte curat —
Încercuit într-un joc ce nu-l pot rosti — un bulgăr de pămînt
Ca un fluviu de naşteri, mă cheamă să-l ar neîncetat.

vîrsta de bronz

Tu chiar n-auzi cum un ocean de fluturi
Vîrsta de bronz ce spui că te-a ucis ?
Se zbate-n plaja unde-ai părăsit
Paşii adolescenţei cînd te scuturi
Şi oul vulturului nu-ţi va fi iar scut ?

Nu înţelegi că tot mai strîns te leagă
Şi te desparţi încet de legi ce tu le-ai scris
Avînd credinţa c-o să te înţeleagă
De umbra braţelor înlănţuit ?

Nu te-nconjoară în viespar secunde
Ce îţi dilată pîn'la infinit
Iluzia că nu te poţi ascunde
Tocmai în tine ca-ntr-un arbore scobit ?

Nu vezi că eşti chiar aerul ce trece
Prin găurile fluierului ce-ai pierdut
Şi nu vei regăsi ce vîrsta îţi petrece

decupaj adolescent

Ca şi cum acea parte din noi
Nesigură pe-al ei contur de abur
S-ar prelungi în aer drept altoi
Numind cu depărtarea locul ei în fagur,

Ca şi cum tu, iubita mea, mireasă
M-ai închide într-un zid de oglinzi
Dezbrăcîndu-mi cuvintele cînd se-agaţă
Marmura laptelui de ale casei grinzi,

Ca şi cum n-ai privi niciodată în spate
Umerii osificîndu-se, totul devenind translucid.
Te mai pot iubi, îngînă buzele-ţi îngheţate
Decupînd cu şoapta chipul meu adolescent din zid.

arpegii

rivalitate

Bună seara, mi-ai spus
şi urmăreai răspunsul dus
laleaua nu era suavă
eram femeie, mă ştiam zăbavă.

Nemîngîiată de zăpezi
neconvertibilă-n monezi,
scrîşnea ca un oftat păgîna
mă-nstrăina de tine, Luna.

supunere

Desigur, n-am să-ngădui niciodată
uitarea ca pe-o lamă de cuţit
în inimă înfiptă, strivitoare
răspunsul parcă-i vultur rătăcit.

Nepieritoareo, vino să te bucuri
în ascunzişul tainei dinspre soartă,
e timpul să-nţelegi, eu mă supun
destinului ca doliu pus la poartă.

lăcomie

Te uiţi înapoi, nu vin,
păsări ciugulesc făina
îngîndurato, smulge un ciulin
s-a înstelat şi ceaţa şi grădina.

De simţăminte lasă-te furat
înghesuie în inimă păreri
pe umeri semnu'-n zori ai încleiat
rîzînd printre-nfloririle de meri.

Ioana PROCA

maternitate

Cel mai frumos din miturile lumii
Voi îngropa în pragul porţii
nemuritorul fir din mine
să biruiască semnul sorţii !

Obîrşia mea sfîntă de dac
să suie-n treptele de soare
să dăinuiască veac de veac
în ctitorii nemuritoare !

Cu partea mea, cu dreptul meu
de slovă rotunjită în milenii
pot desluşi întreg cuprinsul
şi toate mersurile vremii.

Găsesc în mine începuturi
cu năvălirile barbare,
şi strînsul fînului în stoguri
pe plaiuri ninse de mioare,

găsesc poveşti la gura sobei
cu şopot moale de pădure
sau fierul ostenit de pluguri,
mutat în suliţi şi secure !

Citesc în slovele nescrise
cine sînt, de unde vin,
viitorimi se dau deschise,
rostind cuvînt întreg şi plin !

Am să zidesc în stîlpul porţii
ofrandă paşilor ce vin
de cîntec, ruda mea de soare,
şi nemăsura-i de sublim !

Lucreţia ANDRONIC

poeme de anaïs nersesian

nocturne

I

Deocamdată e liniște
dinspre margini
plopii se întorc în oraș
două linii paralele conversează suspect
— își dau întîlnire la infinit —
nu vorbi
nu ți-am pus nici o întrebare
un vehicol îți străbate umbra
poate o caretă de sticlă
o ricșă un autobuz.

lighioana ciudată se răsucește scîncind
în triunghiul tîmplei
aș vrea să pot pleca în altă noapte
singură
aici s-au anulat toate victoriile
cel din oglindă împăcat cu sine
a făcut infarct — a dispărut
refuzînd cununa de laur.

II

Gîtul girafei trecînd printre nori
capul ei delicat ivindu-se dintre stele
privește cum se ascunde
după neștiuta față a lunii
mestecînd galeșă frunzele și întunericul

aprind aragazul spăl vasele
din apartamentul 24 se aude
vocea lui Celentano răgușită la telefon
iau cuțitul tai o felie de pîine
pîinea se înroșește
simt în gură gustul cunoscut
al sîngelui
și sînt fericită
pe trotuarul din fața casei
fluorescent
copacul se aprinde.

IV

Rășina nopților necesară
focurilor ce înalță o efemeră catedrală
întru gloria luminii

privesc frunzele — le respir —
din țesuturi verzi urcă spre izvoare
luntrii de mătase — un timp diform
se furișează în dragoste — mai departe
sînt oștenii de pe frizele cu smalțuri sparte
gheparzii adulmecînd capcane
malul unei coapse de gînd fraged
și ochiul în care un cerb a rătăcit cărarea
fulgeră-n eucalipții pădurii lui
Rabindranath Tagore — „el vine
numai ca să plece, prietenă dargă".

dăruieşte-mi desene

Desenele decît cuvintele
mai frumoase
dăruiește-mi-le

cumpără-mi desene în care se fugăresc
bucolice oștiri dezlănțuite
și mulți lupi domesticiți adulmecînd
fructele cu forme încă nesemnificative
— decît cuvintele întemnițînd
limanuri de sunete învinse
capcane de verbe primejdioase,
culorile
oferta lor luminoasă
fastul alunecării dincolo de limi
ele să-ți cuprindă gleznele
pieptul și gura și ochii
care se uită acum la mine
și nu văd —
așteaptă-mă într-un desen neterminat
printre culorile nevorbite
decît cuvintele
mai frumoase.

cîntarea româniei

eroi şi eroism

zile de neuitat

1916 — august 15. A fost o zi de neuitat.

În ziua aceea senină și caldă cuprinsă de o tristețe blîndă, în sat a fost o horă mare la care au venit flăcăi și din alte sate. S-a adunat în jurul horei toată suflarea. Nimănui nu-i trecea prin gînd că va fi pentru un timp cea de pe urmă horă din sat. Cine ar fi putut spune atunci că în zorii zilei de mîine mai toți flăcăii din horă aveau să pornească pe drumul cazarmelor și îndată al frontului și că dintre ei puțini aveau să se mai întoarcă. Am petrecut și eu în hora aceea și, spre sfîrșitul ei, simțeam o mîhnire în inima mea, o părere de rău după ziua care o mistuiau flăcările asfințitului, după hora fără de asemănare, prea repede ajunsă la desfacere. Părerea de rău o vedeam pe fețele tuturor. Cîntecul de pe urmă al lăutarilor părea pornit din toate inimile și se ducea și el să se stingă în zările înflăcărate din asfințit. Cînd m-am întors acasă tătuca era mai îngîndurat ca de obicei. El m-a primit cu o vorbă blîndă zicîndu-mi : am auzit de la primărie, că în noaptea asta va fi dată în țară mobilizarea. La miezul nopții au să sune clopotele și goarnele. Eu am să plec la datorie. Pe coasta de la Bolta țiganilor avem niște căpițe de fîn, voi nu le veți putea aduce. Hai cu mine să mă ajuți la încărcat. N-am putut rosti un cuvînt. Știam că ziua mobilizării și a intrării în război nu mai puea fi amînată. Țara își aștepta de veacuri reîntregirea, și cu mintea mea de atunci aveam puterea să înțeleg că va fi greu războiul, dar credeam în istorie, în oastea țării că va birui.

În sfîrșit venise și momentul de neînlăturat al despărțirii de tătuca, gînd care îmi frămînta de mult sufletul. De prin ferestre începeau să se stingă luminile, oamenii grăbeau spre odihnă, ca să se scoale mai de vreme, începeau alte treburi ale cîmpului și ce drept aveau să se trezească cu mult mai înainte în fața altui drum. Eu și tătuca mergeam spre inima țarinei și prin adîncul nopții tăcuți, fiecare cu gîndurile la ce urma să se întîmple. Tătuca mai fusese și în altă campanie și îmi părea liniștit, ca înaintea începerii unui lucru mai greu decît altele, dar care trebuia făcut odată.

Noaptea se răsfăța într-o mare frumusețe, parcă înadins că are să scoată de la sînul ei ziua cea nouă și mare aici, la noi, 15 august 1916, ziua mobilizării și intrării în război.

Ne întorceam spre casă în leagănul încărcăturei, pe cer ieșiseră stelele mai multe ca oricînd să privească pămîntul. Unele alergau dintr-o parte în alta a cerului și dinspre sat cîntecul cocoșilor trecea de la gură la gură. Cînd clipa mă furase din strînsoarea durerilor mele, treceam gardul țarinei, deodată au început să sune clopotele, și mi s-a părut momentul unei nopți de înviere, dar cînd au mai sunat și goarnele mi s-a cutremurat sufletul părîndu-mi c-au înviat toți oștenii din bătăliile mari ale neamului, de la Decebal încoace. În sat străjeri vesteau porunca țării. „La arme și sub steag să dezrobim frații și să facem Unirea cea mare". Satul și întreaga țară, la miezul nopții din 15 august 1916, erau la ceasul deșteptării. „Deșteaptă-te române din somnul cel de moarte / În care te-adînciră dușmanii tăi tirani". Sufletul îmi cînta cuvintele și eu treceam pe carul de fîn, pe sub cerul pe care s-au aprins toate stelele.

A doua zi, dimineață, mobilizații își luau rămas bun de la ai lor și de la sat. Unii și-l luau pentru totdeauna. Mamele își petreceau feciorii, nevestele bărbații peste apa Sucevei la gara Litenilor. Pe drumuri și în gară numai un plîns. Plîngeau femeile, plîngeau după bărbații care le plecau la război, plîngeau pentru amarul zilei de mîine, simțindu-l trecut pe umerii lor. Tătuca a plecat pe jos la Botoșani. Nu mă puteam obișnui cu cele ce se petreceau sub ochii mei, deși le trăiam din adîncul sufletului. Cîtă deosebire între ziua de ieri și cea de astăzi. Nu-mi venea să cred că a sunat mobilizarea și că am intrat în război și tătuca a plecat. Ca să-mi ascund plînsul, să nu mă vadă mămuca m-am dus în grădină și m-am urcat în cel mai înalt cireș să plîng în tihnă. Mă uitam peste vîrfurile luncilor, peste ntinsul moșiei și vedeam ce se petrece în gară. Plecau într-o parte și alta trenuri după trenuri, unele cu armată îndreptată spre front, altele înțesate de mobilizați, de țărani veniți de la sate, cum se găseau în portul lor și-n mare îmbulzeală, vagoanele se îmbrăcau în alb și cînd plecau din gară păreau șiraguri de flori albe așezate pe lungul drumului de fier și mi s-a părut că pe sub ochii mei trec luptele românilor de la Posada, Rovine, Podul Înalt, Călugăreni, Grivița și Smîrdan. Îi mai vedeam pe țăranii însîngerați din răscoalele lui Doja, Horea, Tudor Vladimirescu, Avram Iancu ; iar pe cei de la 1907 avîndu-i aievea sub ochi. Le aveam trecute din cartea de istorie, în mintea și sufletul meu și ele au reînviat. Am coborît din vîrful cireșului cu sufletul răcorit, cu încrederea că acei ce pleacă vor fi tot atît de vrednici și că alte bătălii vor intra în cartea de istorie și că vom învinge și că la sînul țării mamă vor reveni și provinciile cotropite și înstrăinate, ca-n vremea străbunei Dacii. Presimțeam ziua cea mare, a unirii tuturor românilor.

Anul 1917 anul deznădejdii și al marilor nădejdi. Iarna anului 1917 pe lîngă asprime și suferințe a adus poporului și cele mai grele dureri sufletești. Un armistițiu neașteptat al tovarășilor de luptă cu inamicul lăsase România victimă unui dușman necruțător, gata să o sugrume în colțul rămas din țară. Numai că în acel „Triunghi al morții", în mintea, sufletul și brațele românilor au reînviat puteri nebănuite. Dușmanul nu a putut face un pas mai înainte. Voința vitejilor ostași români a devenit mai puternică decît mitralierele și tunurile neamțului. O parte din armata noastră trecută prin focul luptelor de pe Carpați de la Jiu, Argeș și Dunăre, venea să se refacă, iar cealaltă a rămas să țină piept dușmanului pe un front scăldat în sînge, căruia i s-a spus „Pe aici nu se trece", și care avea să înscrie în istoria neamului bătăliile fără seamăn de la Cozmești, Mărășești, Mărăști, Oituz și Tîrgul Ocna. Prin toate satele erau cartiruiți ostași veniți în refacere, suferințele nu le îngenunchiaseră dîrzenia și nădejdea în marea biruință a readucerii la sînul țării a teritoriilor cotropite și a celor înstrăinate. Mi-am reamintit acel moment de înălțare cu emoția unui om care l-a trăit fiindu-mi adus în gînd și simțire de o emisiune a Cenaclului „Flacăra„ — dăruită „Unirei celei mari" a românilor, cînd de la acel timp s-a adus în zilele noastre, unul din cîntecele care au înflăcărat inimile și au dat tărie oștirii noastre : „Treceți, escadroane române, Carpații, / La arme cu frunze, și flori, / V-așteaptă Ardealul, v-așeaptă și frații / Cu inima la trecători". Am ascultat cîntecul de la radio cu lacrimi în ochi. L-am cîntat și eu în acele zile amare, plîngînd în același timp că îmi treceau prin fața ochilor ostașii care veneau și plecau la front. Veneau regimente în refacere în iarna grea a anului 1917, unele treceau spre garnizoane prin fața casei noastre, cîntînd cu amar în suflet. Mulți dintre ostași erau voluntari transilvăneni veniți în luptă alături de frații lor. Văd și acum ca și atunci prin adîncul celor 65 de ani trecuți regimentele de viteji și cîntecul lor mi-a rămas nemuritor din depărtarea acelui timp. Stam în pragul casei uitîndu-mă la o coloană de ostași. Veneau de la front. Aveau mantalele zdrențuite în rețele și ciuruite de gloanțe. Unii aveau capetele și mîinile bandajate. Alții șchiopătau. Cîntau ostașii, peste suferința lor un cîntec care aducea cu el amarurile frontului și dîrzenia armatei române. „Oituzul geme sfărîmîndu-și piatra / În țară mamă e îndurerată. / Copii fiți mîndri din Dorna-Vatră / Zburați ca vulturi peste Carpați / În lupte să ne dăm noi viața, într-un val, într-un val, într-un val / Moartea să ne rîdă în față, în Ardeal, în Ardeal / Vîntul dreptății bate, să sorbim paharul cu amar / Noi vrem o libertate, și Carpații nu-i mai vrem hotar". I-am petrecut plîngînd, aveam și eu pe tata plecat pe front mai bine de un an și nu știam nimic despre el. Știam că vom birui, o înțelegeam de pe fețele ostașilor că vom trece din nou Carpații și că vom ajunge în hotarele străbune și se va face „Unirea cea Mare".

Eugenia RĂILEANU IACOB
Roșcanii Sucevei, Liteni,
Jud. Suceava

gînditorul de la hamangia

* * *

O necuprindere aerul,
o necuprindere.

Secerare de grîu nevăzut,
mereu secerare.
Tăcerea-i doar
o sfîșiere în lumină.

Îmbrățișarea noastră —
despicare de spații
și căutare de vină.

Cuprinsul a două palme.
mi-e capul
și transparența lui gînditoare...
Și omul de pămînt,
carbonizat,
se prăbuși în mare.

Focul nostru
și chemarea
dintr-o vară
ne-a împreunat
norocul.
Am fost mirele —
Tu mira —
Florii-steauă,
Steaua-florii ;
maici noastre
Prea-Devora.

Ștefan RADOF

sub flacăra ideii

Va fi un zvon în suflet cu-o primăvară nouă
vertebra de pămînt vibrînd în bucurie
cu zări de pace clare lumina germinînd
și dor de ciocîrlie din creanga nopții bînd.

Și sub zăpada pură, topindu-se alene
trezită glia noastră va pregăti poeme
și miezul aromat al pîinii viitoare
sub flacăra ideii și-a mîinii muncitoare.

dăinuirii noastre,,

Ești, Țară, ora de lumină
în miez cu sudoare și cînt
mai tînără decît toate izvoarele,
decît toate primăverile
și mai înțeleaptă decît toți munții
Dăinuirii noastre !

În ochii brazilor se oglindesc
ridurile aspre ale obrazului tău
Mamă ! fără odihnă
veghind peste vreme
păsările cîntătoare,
brazdele să dea în floare
stelele necăzătoare
cuib de viață în izvoare !

Glas de vioară cheamă din Carpați :
Fiii tăi, sînt țară, fii de ne-nfricați
Și din anotimpuri grele de cuvinte
adunăm polenul — dorurilor sfinte !

Georgeta EFTIMIE

urme pe zăpadă

ultimul drum

Știți ce-am descoperit în călătoria asta ? zice el
Vă rog, zic. Cred că ați observat că, de cîte or
s-a oprit trenul, am ieșit și eu pe culuar... Să văd
gările... Toate sînt așezate pe stînga direcției d
mers și de aceea v-am deranjat mereu, trăgîn
ușa... In sfîrșit, am descoperit că în toate găril
poți vedea cîte un cîine..., unul nespus de trist
ajuns la capătul peronului, fiindu-i parcă frică s
mai înainteze. Stă acolo și așteaptă trenurile...
așteaptă să-și umple ochii plîngăreți cu imagine
bolidului acesta tîrîtor, ca o omidă neagră... C
părere aveți despre el ?... Despre cine ? zic. Des
pre cîinii ăștia... Sînt cei scăpați de la tradiționa
lul lanț, nu mai au stăpîni, curtea s-o păzească, aș
că vagabondează, sînt exact ca mine... Ciudat
știu că nu mă credeți, dar cum le întîlnesc ochi
mă văd pe mine însumi, la capătul peronului meu
încremenit acolo de teama de a înainta... Și aș
tept. Ce naiba aștept ? Cred că asta vă întrebat
acum. Nimic, o așteptare, nu-i așa, dezinteresată
fără cea mai mică umbră de scop, o așteptare
așteptării... Rîde în hohote. Ultimile cuvinte îl dis
trează. Rîzînd, fața parcă îi întinerește, i se întin
ridurile, i se luminează ochii. Apoi iar devine po
somorît și îmi repetă din nou povestea pe car
mi-a spus-o ori de cîte ori s-a întors de pe culoa
după ce a terminat pe cea cu cîinii. Lucrul cel ma
greu este să cîștigi simpatia celor din jur... E
am crezut că e cel mai ușor și așa m-am avîn
tat în viață... E un fel de a spune avîntat... Am
mers ca un somnambul... Dacă nu m-aș fi trez
niciodată, aș fi fost un fericit, un învingător
nu ?... Acum nu mai pot da înapoi, e prea tîr
ziu, am treizeci și cinci de ani... Îmi dați voie ?.
Inginer..., cercetător în electronică, știință d
vîrf... Îmi întinde mîna. O întind și eu, o strîn
încetișor pe a lui, rece, transpirată... Nu mai ți
minte de cîte ori s-a prezentat, de cînd călătorir
amîndoi în acest compartiment. A vorbit tot timpu
fumînd neîncetat. A tăcut doar cînd dintr-o gar
s-a urcat o femeie tînără, cu un aer de vampă, p
care el a examinat-o tot timpul. După ce femei
s-a coborît în stația următoare, mi-a vorbit despr
nevastă-sa : o femeie frumoasă, pură, deșteapta
cu mult deasupra lui, era nedemn de ea, motiv c
îl făcea să-i sărute în fiecare seară picioarele ș
s-o implore să divorțeze de el. Acum continuă ace
eași poveste, obsesia lui. Totul a depins de e
de șeful meu, un om minunat, cu un cap ieșit c
mult din serie... Pricepeți ? Am crezut și cred f
el, este modelul, idolul meu de muncă, de compor
tament... Dacă nu m-aș fi trezit, n-aș fi baga
de seamă că tocmai idolul meu mă ura, mă dispre
țuia... Nu cred că există ceva mai trist ca cee
ce adori să te disprețuiască, nu nici moartea nu-
mai tristă. M-am trezit și am înțeles..., am simț
din prima clipă că sînt pierdut, că toate proiec
tele, ideile mele nu valorează nici cît o ceapă de
gerată... Comparația e banală, folosită de toți, da
cine poate să mai rostească ceva care încă n-
fost rostit ?... Vax, sîntem cu toții handicapaț
ne-am născut prea tîrziu... Eu sînt cel de pe urm
cîinele de la marginea peronului... Mă ascultați ?.
I-am căzut în genunchi, m-am tîrît pînă la birou
lui, la picioarele idolului meu, am plîns... Rezu
tatul ? M-a ascultat. a zîmbit, apoi mi-a arăta
ușa... Cînd am pus mîna pe clanță și am des
chis-o, am înțeles..., am simțit dragă domnule, c
nu mai am trecut, că nu mai am viitor, ci doa
un biet prezent... O, dacă aș fi putut să dorm
în continuare, așa, ca somnambulul, cine știe c
descoperiri aș fi făcut, cît de folositor aș fi fo
oamenilor pe care îi iubesc cu toată ființa mea.
Și-i iubesc, dragă domnule, deși n-am cîștigat sim
patia nimănui, nici unul dintre ei nu m-a, înțele
nu mă înțelege... Nici chiar nevastă-mea... Da
nu acuz pe nimeni, sînt singurul și marele vino
vat..., dar nu nebun, nu sînt nebun, credeți-mă
Îmi zic : Oare un nebun își recunoaște nebunia ?
Și totuși, dacă ar fi tăcut, așa cum arată pe di
afară, corect îmbrăcat, cu un aer de sportiv sa
de artist, cu acea neglijență studiată care dă u
anume farmec unor astfel de inși, n-aș fi bănu
să călătoresc cu un nebun... Mai adaugă, în tim
ce trenul intră în gara în care vom coborî : A
citit undeva..., nu-mi mai amintesc..., că str
dania să cîștigi simpatia altora din jur este inutil
că tot se vor găsi mulți să scormonească precu
pisicile în nisip și să te mînjească în fel și chi
că dacă nu ai vreo meteahnă, o vor inventa, ți
vor pune pe cap ca pe-o coroană... Prostii, eu n
cred în astfel de vorbe..., dragostea semenilor t
este însăși viața, ai pierdut-o, ți-a pierdut ființa.
Dar știu eu dacă mai sînt eu, dacă nu cumva alt
călătorește în pielea și în hainele mele ?... Aș
mai zice, arătînd cu mîna spre fereastră, am aju
și asta e singura gară pe partea dreaptă... Pofti
iată și cîinele !... Bineînțeles, nu este nici u
cîine și eu fac imprudența să i-o spun. Se ridi
de pe banchetă, se așează la loc și zice : Semăn
cu șeful meu... Formidabil, cum de nu mi-a
dat seama, am trăncănit vrute și nevrute și dum
neavoastră sînteți chiar el, idolul meu... De
mă părăsiți ?... Îmi luasem geamandanul din p
să și trăsesem ușa. O clipă, mă gîndesc că om
are nevoie de ajutorul meu și trebuie să-l însoțe
la adresa la care merge. Dar îmi reiau drum
salutîndu-l. Poate și împins de rîsul lui, deve
pentru prima oară răutăcios...

x

Cred că l-am uitat de cum m-am urcat în tra
vai. În săptămîna care a urmat nu știu dacă mi-
amintit vreodată fața lui prelungă, cabalină, rid
rile premature de pe obraji, ochii aceia nu disp
rați ci parcă liniștiți de o mare frică, învinși
frica din ei pe care am numit-o prostește linis
Cred că abia cînd directorul spitalului de urge
mi-a telefonat, spunîndu-mi că în buzunarele
cedatului, printre alte acte, se află și cartea m
de vizită, mi-am amintit cu adevărat de el. Ca
morții ? am întrebat pe medic. A oftat și m
răspuns că e greu să-mi explice, unii oameni m
pur și simplu, aparent fără nici o cauză... C
soția lui nu a răspuns la înștiințare și nu au pu
fi descoperite nici alte rude, a fost înmormîn
pe cheltuiala primăriei. Asistînd la îngroparea
singur, alături de cei care mînuiau lopețile, mi-
amintit că îmi spunea în tren : Lucrul cel mai g
este să cîștigi simpatia celor din jur... Și, p
aceste cuvinte, nu-l mai credeam acum nebun..
Au trecut de atunci cîțiva ani și, iată, o fem
trecută de prima tinerețe, strînsă într-o rochie
șie, cu o frunte umbrită de un păr negru lucios
și ochii, îmi aduce aminte de el. Interesele de s
viciu au adus-o în orașul meu și mi-a telefon
M-am întîlnit cu ea în holul unui hotel. Fuma
ea neîncetat. Mi-a repetat aceeași poveste cu cî
văzuți în gări, și a ținut să mă convingă că vi
ei are un singur scop, să cîștige simpatia celor
jur. Măcar simpatia, dacă nu dragostea. Apoi m
vorbit îndelung, despre fuga lui de acasă, des
înștiințarea care nu a găsit-o la domiciliu, fiin
era plecată la mare. La sfîrșit, m-a întrebat cu
mă ocup și, cînd i-am spus, a scos un ah prelu
E în regulă, înțelegeți situația și mi-a propus
bem un coniac în camera ei, pentru că în
era prea mult zgomot. Atunci am întrebat-o d
i-a văzut mormîntul și mi-a răspuns rîzînd :
ce bun ? Doar sîntem vii... Și mi-a propus
nou coniacul. În clipa aceea am văzut în holul
telului, la ușă, un cîine. M-am scuzat și m-am
spre el. Cînd am ajuns în fața ușii mi-am dat s
ma că mă înșelasem. Mi-am continuat totuși d
mul. Pe asfaltul străzii soarele își punea ulti
sărut din acea zi...

Corneliu ȘTEFANACH

un neoclasic

Îmi este dor să mai citesc o poezie de Al. Andriţoiu. Dulcele lui stil, inimitabil prin vigoarea expresiei, se manifestă foarte rar în ultimii ani prin publicaţii. Autosuspectîndu-se, pesemne, poetul a devenit zgîrcit în manifestările sale literare considerînd, pe bună dreptate, că de la o anumită vîrstă a încredinţa tiparului un vers este un act de responsabilitate faţă de omenire.

Andriţoiu aparţine primei generaţii de poeţi care au debutat în deceniul al cincilea al veacului nostru, adică exact după cinci ani de la înfăptuirea actului revoluţionar de la 23 August 1944. După o serie de versuri publicate în diverse ziare şi reviste din Transilvania, poetul se impune cititorilor şi criticii literare din ţara noastră odată cu apariţia primului său volum de versuri din 1956, *Dragoste şi ură*. Dincolo de unele stîngăcii, inerente debutului, poezia sa aduce o notă originală în peisajul liric al vremii, în deosebi prin capacitatea de a evoca peisajele ţinutului natal, iar, în plan estetic, de a continua tradiţia de artizan de la Coşbuc şi Goga. Dintre contemporani, poezia lui Arghezi şi Mihai Beniuc se pare că i-au fost dragi inimii poetului.

Prin viziune şi tematică poezia sa din acea perioadă se „înrudeşte“ însă cu a lui Nicolae Labiş ca de altfel şi cu a altor confraţi de generaţie. Patosul retoric şi tendinţa didacticistă minează unele poezii din acest volum care, în acei ani, a constituit totuşi un eveniment de excepţie în peisajul literelor româneşti. *Porţile de aur*, cea de a doua carte a poetului, apărută în 1958, se doreşte o imagine dantescă a Revoluţiei. Aceasta este văzută ca un eveniment de proporţii cosmice, ca o a doua Geneză a lumii. Revoluţia este concepută biblic, asemenea unui „haos“ din care încep să se cristalizeze noile forme ale existenţei. *Pragul* şi *Fără sînge nu se putea*, apărute în acest volum, sînt poeme ce merită să facă parte din orice antologie a poeziei române din ultimii patruzeci de ani.

Volumele de versuri ale lui Al. Andriţoiu editate ulterior constituie tot atîtea trepte spre împlinirea creaţiei sale.

Desigur, este greu de definit, acum, ce a adus nou în poezia românească postbelică creaţia acestui mare om iubitor de frumuseţe. Citindu-i şi recitindu-i volumele, într-o perioadă în care stihurile şi manierele poetice se îngemănau, cînd alte personalităţi scriitoriceşti se manifestau cu vigoare, poezia lui Al. Andriţoiu rămîne, prin ceea ce are ea mai bun şi inspirat, asemenea unei statui dăltuite de Fidias. O brăzdează un romantism bine ascuns. Sub armura versului clasic, rafinamentul expresiei ia locul, în volumele publicate de autor de-a lungul anilor, asperităţilor de limbaj. Este o vădită aspiraţie către perfecţiune — dacă se poate spune aşa, către desăvîrşirea versului ca expresie a desăvîrşitei armonii. De altfel, creaţia lui Al. Andriţoiu este uşor „traductibilă“ în limbajul criticilor din noua generaţie. Şi este păcat că opera acestui mare poet nu se bucură de atenţia şi aprecierea ce se cuvine din partea acestora. Dincolo de „molozul“ adunat de-a lungul deceniilor, au rămas şi rămîn diamantele poeziei sale, rafinamentul expresiei (fără ostentaţie), „ştiinţa“ de a crea o atmosferă de reverie, de comprehensiune a „tot ceea ce devine în patrie“ (cum spunea Lucian Blaga), de angajare totală într-un efort superior de a fi el însuşi printr-o formulă artistică perfectă.

A vorbi despre creaţia literară a lui Andriţoiu înseamnă a vorbi, de fapt, despre o direcţie constantă a liricii româneşti postbelice, aceea a perpetuării structurilor clasice în prozodie, verificate de-a lungul istoriei noastre literare, care s-a umplut treptat de o sensibilitate nouă, ancorată într-o nouă realitate.

A fi poet-cetăţean este un lucru mai greu decît îşi închipuie unii. Este o lucrare de jertfă în care travaliul artistic trebuie să exprime un mesaj nou adresat, într-o formă verificată de istoria literară, oamenilor. Cred că, din acest punct de vedere, Andriţoiu, asemenea lui Nicolae Labiş, face parte din familia scriitorilor neoclasici sub raportul mijloacelor de expresie. Ceea ce justifică o asemenea direcţie în poezia noastră.

Corneliu STURZU

la un pas de lumină

Istm, *Tobele fragede* şi acum *Copacul cu 10.000 de imagini* — iată un triptic care ne revelă un poet din stirpea celor ce au un sentiment „religios“ faţă de cuvînt. Acest nou volum de versuri — care ne introduce, prin chiar titlul lui, pe sub furcile caudine ale unei lumi de simboluri — sporeşte într-un fel „taina“ unui univers poetic a cărui constituire prin expansiune îl încifrează, programatic, şi mai mult. Căci nu altceva vor să spună „semnele invizibile“ şi „scrierea concavă“, iniţierea şi experimentul poetului în ultima fiind pentru lector un adevărat purgatoriu al cunoasterii poetice. De aici dificultatea dez-văluirii sensurilor, a ex-punerii acestor „adîncimi“ ale spiritului.

Cum s-a observat, textele lui Ion Mircea nu produc o lectură „confortabilă“ („Nu te mîhni dacă am să te învălui în tăcere...“, e vizat parcă exegetul), comentariul critic însemnînd de multe ori presupuneri risca(n)te, decodări relative, aproximative, şi asta datorită mai ales unor raze hermetice, să zic aşa, în care stau multe dintre poeme. Receptarea e cenzurată întrucîtva şi de nivelul semantic pe care-l atinge autorul prin metafora îndrăzneaţă, şocantă şi originală, care se „înfige“ în memorie pentru totdeauna, chiar dacă uneori textul pare un „poem inaccesibil“. „Sunetul“ acestei poezii se întrupează dintr-un talent viguros, dintr-un spirit fertil — cu lecturi rafinate din mitologie, literatură, filosofie şi ştiinţa contemporană — şi o sensibilitate care a asimilat marea noastră poezie dar şi cea de aiurea, care „absoarbe“ *datul ştiinţific* cu o mare plăcere spirituală (cîtă poezie ascunde oare ştiinţa ? — e o interogaţie pusă de discursul poetic), sensibilitate care se înfrigurează şi iluminează în faţa morţii şi a cosmosului (a infinitului) — două sigilii supreme ale acestui spaţiu liric unde transparenţa e nota dominantă. Dar moartea nu este altceva decît, cum aflăm dintr-un poem, „tocmai facultatea inefabilă a transparenţei“, într-un univers unde aparent există o entropie în creştere cînd în esenţă e vorba de armonia şi echilibrul devenirii fiinţei. În versurile lui Ion Mircea, unde e ciudată muzicalitatea şi instituită „monarhia“ *concretului* imaginar, unde privirea are profunzimea cunoaşterii („Dacă lumină a păsării Phoënix e gîndirea / gîndită este ea iubirea mea. Văzînd-o“), unde contrariile coincid indisociabil într-o osmoză perfectă („Filele Genezei şi Apocalipsei mototolite la un loc“) sugerînd că viaţa poate fi, vorba lui Borges, o metaforă pentru literatură, în aceste versuri, spun, vorbeşte Fiinţa. Discursul poetului e nu numai un *puzzle* prin care se încearcă — într-o euforie cînd discretă, cînd solară — reconstituirea „în viteză“ a unor avataruri ale materiei în drumul ei prin „diafragmele morţii“ spre tărîmul magic al Fiinţei, aşadar de la „explozia primordială“, de la foton şi pînă la conştiinţă, ci şi un examen autoscopic în care memoria face din amintiri „zile lucrătoare“ sau film al unui palimpsest developat de fiinţa noastră.

S-a vorbit de o anume crispare în poezia lui Ion Mircea, generată de ostentaţia elaborării, de obstinaţia originalităţii, a unui nou cod poetic, dar trebuie observate cred şi discreta jubilaţie, atitudinea ludică, în faţa metaforei, aprehensiunea şi propensiunea metafizicului (cerebralitatea), opţiunea pentru simetrii ciudate (fireşti însă în ordinea Fiinţei), pentru „deschideri“ simultane şi reciproce (lucrurile, adică *altul*, ne privesc, ne gîndesc etc.), care structurează majoritatea textelor pe axa eu — non-eu (de aici „străinătatea fiinţei“, alteritatea pe care „vocea“ poetului o caută, de aici alienarea în sub-nivele ale fiinţei : vierme, omidă), la care se adaugă tonul uşor colocvial — semn însă pentru masca însingurării poetului. Această „carte vegetală“ care e *Copacul cu 10.000 de imagini* stă sub semnul căutării *autenticităţii existenţiale*. Prin ficţiune omul e „privit“ ca individualitate, adică „realist“, şi poate tocmai de aceea eul poetic apare însingurat. Există totodată în poezia lui Ion Mircea o fascinaţie a genezei (ni se spune chiar că „E de aşteptat o altă geneză“), a formelor primordiale, a progresului spre început, o încîntare în faţa „alfabetului“ nostru genetic, a „devenirii întru devenire“ şi „întru fiinţă“. Versurile ne apar astfel ca un cînt al Eului în spaţiul de dincoace de Fiinţă — în tărîmul inundat de transparenţă, la un pas de lumină. Sau, tot aşa de bine, poate fi uimirea ori „orbirea“ produse de revelaţia fiinţei a toate cîte sînt, moment în care, cum se ştie, haloul de lumină devine străveziu, transparent. Comunicarea poetului devine — în această lirică densă, străbătută de patosul ideii, al împletirii metafizicului cu poesis-ul — cuminecare.

Poezia lui Ion Mircea — cu totul originală în lirica noastră „tînără“ — a apucat mai demult calea regală spre Olimp.

Ion DUR

„eram cuprinsul care doarme-n vise“

Starea permanentă de poezie, înscrisă uneori pe căutătura poetului sau chiar pe linia mîinii sale, s-ar părea că nu mai are nevoie să se formeze. Totuşi, trecerea poeziei din gest şi mers în literă se învaţă, poate chiar cu mai multă dificultate, fiindcă e mult mai greu să o dezvălui din lăuntru, decît de pe undeva de prin preajmă. Şi e mult mai sfielnic gestul de a destrăma cămaşa propriului suflet, decît pe a altora. Nu doar la Aura Muşat se sesizează această reţinută iniţiere în propriul cîntec, ci mai cu seamă la poeţii cu multe ezitări în faţa cuvîntului, a celui dintîi.

Cartea de debut a Aurei Muşat : *Pînă la asfinţit* (1972) nu poate depăşi acest prag al recunoaşterii în propria sensibilitate în aceea mai largă a interesului comun pentru substanţa poetică. Categoriile de iniţiere în acest ştiut, dar nerelevat destin, sînt preluate din aproape firesc, din biografia sensibilă a poetei. Chiar dacă o pune de la bun început sub semnul îndepărtat şi ancestral al baladescului mioritic, ea se insinuează în vers prin chiar „miracolul“ natural şi obişnuit al „creşterii“, e drept, în spaţiul invocat (de fapt, predestinat) : „Aşa am crescut, cu privirea în soare / Respirînd ploaia-i curată / Care niciodată nu moare, / Ci numai seara se lasă în piatră“. Din centrul fiinţei cunoaşterea se lărgeşte treptat, mai întîi cu „casele părinteşti“, cu rîul (Moldova) care trece prin faţa lor, mai apoi cu „zarzărul din ograda bunicilor“, cu primele legende şi lecturi (din Sadoveanu şi Ionel Teodoreanu), în sfîrşit cu duhul istoriei (Ştefan), ca să ajungă în spaţiul liric (mioritic) ce a fost mai întîi închipuit. Întreagă această traiectorie, deloc senzaţională, dar încărcată cu o puternică afectivitate personală, se recunoaşte în poezia Aurei Muşat, fără efort, într-o fină cronologie sufletească. Cînd se ajunge într-o *Vîrstă nouă*, am înţeles că întreg discursul confesiv a avut loc în prezenţa unui interlocutor, cel iubit, pentru a lega împreună cu el un trecut de visatul viitor: „Să mai aşteptăm poate, încă o vreme. / Ursitoarele or uita să blesteme / Şi-atunci, stropi-vom cu ninsoare casele. / Dragul meu, vom coşi toate livezile / Şi înserările, / Credincioasele“. Din „Casele părinteşti“ se vrea o trecere, prin joc („Vulpi albastre ne pîndesc din umbră, / Frunzele sărate dănţuiesc amar, / Pe colini lunatic o poveste umblă, / Clipoceşte-o seară verde în pahar“) în casa proprie : „Ninge în munţi, e-o vreme de mătasă, / Pe-un colţ de masă se întunecă / Miroase-a mere şi-i tîrziu în casă / Şi toate, ca în somn, alunecă...“.

Totul se întîmplă corect, aşezat, chiar dacă în imaginaţie, inclusiv accesul la virtuozitate. Acesta se petrece abia după ce s-a consolidat o imagine a vieţii, dar nicidecum prin forme explozive, ci prin cele bine definite dinainte, ale sonetului, în cazul Aurei Muşat. Douăzeci de sonete la un debut reprezintă o calitate cîştigată, nu cu trudă, ci în consecuţia unui talent limpede. Sonete despre sine, despre altcineva care tot pleacă şi revine cu-o corabie, despre viscole şi umbre, despre temeri şi duioşii, în totalitate nu mai refac un drum, ci îl precizează pe cel aflat în curs de urmărire. Rostul lor este definirea Eului, chiar dacă din dispersate şi uneori exotice contururi : „Corăbii încărcate cu podoabe / Şi vinuri dulci îţi trimeteam pe mare. / Eram *cu* toate tinerele roabe / Care-ţi turnau licoarea în pahare, / Eram cuprinsul care doarme-n vise, / Tăcerea ce fierbea ascuns în volburi“.

A fost simplu pînă acum, la înţelegerea şi recunoaşterea fiinţei poetice. Mai greu e de depăşit, cu o altă carte, acest stadiu finit, în care nu se mai cer vorbe din cercul lămurit al formaţiei.

Persistă, fără nici o îndoială, un dens aer liric peste versurile Aurei Muşat din *Tîlcuitorul* (1977). Întrebarea este de unde mai vine el şi prin ce greutate specifică se mai defineşte. Să fie vorba de un rafinament cultural şi livresc bine asimilat, mascat, ca al unui palimpsest de mare taină ? Să credem oare în muzică „peste ierburi migrînd“ care luptă pentru poetă pentru a scoate versul „din ceaţa în care durasem / umbra cuvintelor mele“, cum se spune într-o „ars poetica“ (I) ? Să fie discreţia şi fineţea unui dialog continuu retras, amînat, pentru a nu violenta puritatea unor sentimente delicate ? Ori poate toate acestea la un loc ? Cu certitudine criticul (nu lectorul obişnuit — el se poate mulţumi cu descoperirea întîmplătoare a cîte unui răspuns) este pus în dificultate în a realiza suma acestor întrebări, a căror rezultate sînt neclarificate. Poeta deghizează cu abilitate (contrar confesiunii deschise de altă dată) tot ceea ce ar putea-o desluşi sau exterioriza. Haina, deşi este nuanţată străveziu, este aproape impenetrabilă, exact sub aspect emoţional. Poezia astfel „ajustată“ devine cămaşă de zale şi nu, din păcate, cămaşa de jertfă, aşa cum însăşi poeta ar fi dorit. Aceasta înseamnă că o exagerată inhibiţie derutează versul ei şi te împiedică să participi la majoritatea, dacă nu cumva la toate încercările de destăinuire lirică (constant filozofate, de fapt). Mărturisirile, extrem de parcimonioase, tentează doar spre un *fel* de iubire, un *fel* de întîlnire, un *fel* de gîndire, preferînd să se producă în forme arhaizante, acoperind deopotrivă timpii cronicăreşti şi cei solomonieni. Primejdia este că, dacă nu ne putem înarma cu răbdarea despărţirii acestor straturi suprapuse, am putea rămîne doar cu senzaţia oferită de unele, nu puţine, versuri frumoase, imagini găsite de dragul metaforei şi al zicerii elegante, preţioase chiar. Ce altceva poate procura o miniatură filigranată din două strofe decupate parcă dintr-un vas chinezesc : „Vîslesc de-o vreme printre ţărmuri verzi / Fluturii au aţipit în răchite. / Apa sclipeşte uşor pe lopeţi / Aproape uitată. // Melc auriu, soarele se ascunde în frunze / Ca o lacrimă neîntîmplată. / Apa mă strigă pe nume deodată / Şi visez că-mi aşez fruntea pe umărul ei, printre frunze“. Poeta nu e departe de a cultiva în acest sens preţiozitatea : „Rătăcind, printr-o ţară de fluturi mă-ntomn“, invenţia deci, sau ornamentaţia livrescă, ori chiar starea de transă a contemplaţiei ilogice : „Un zeu neinventat / prin lumina de tei / şi atîtea forme fără cuvînt / şi atîtea buze fără privire / Izvorul va ninge argint“ etc.

Sub aceste auspicii, poezia Aurei Muşat este de tip academist (raritate la noi), deşi se vrea neoclasică ; mai este manieristă, deşi se deghizează în „operă deschisă“ şi, în sfîrşit, este glacială, deşi ascunde o mare sensibilitate.

Şi totuşi, de unde vine poezia acestui volum ? Tîlcul „tîlcuitorului“ stă, credem, în existenţa sa poetică interioară, înnăscută. Toată elaborarea, aproape confecţionarea, suspectarea acestei poezii, dacă nu-i dăunează întru totul, îi răpeşte din farmecul spontan ce-l avea la început. Dar se pare că poeta nu poate renunţa la acest sistem. Poate de aceea poemele ei sînt acum de o egalitate perfectă unele cu altele, în singura formulă de indiscreţie pe care ea o admite.

Ce urmează unei asemenea claustrări? Noua carte : *Puck umple cu gingăşie paharul* (1982), încearcă să răspundă şi oferă, fireşte, şansa unei noi întrupări.

Valentin TAŞCU

toponimie şi istorie

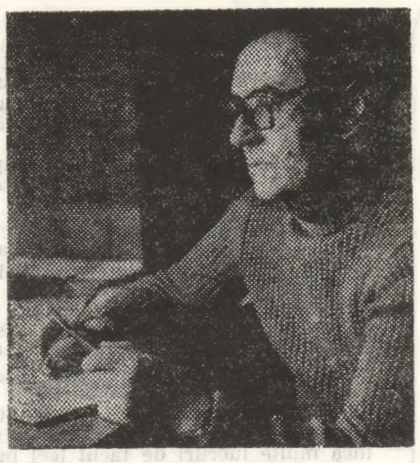
Lingvist (**Dicţionarul toponimic al Văii Şoloneţului**, 1979 ; **Toponimie şi continuitate în Moldova de Nord**, 1980), istoric literar (**I. I. Mironescu**, 1982) şi editor (N. Gane, **Scrieri, 1979**), cu un bogat palmares, Ilie Dan ne oferă acum **Contribuţii la istoria limbii române**, editura Junimea, în prima ipostază, care însă nu trebuie privită izolat de celelalte, un mănunchi de contribuţii lingivstice cu adresă mai largă, autorul manifestînd şi de această dată o clară conştiinţă a nevoii de a instrui şi îndruma. Sînt studii şi articole de istoria limbii române, domeniu în care autorul deţine, ca specialist, un loc bine conturat, mai ales în ce priveşte cercetările de toponimie, elaborate în strînsă legătură cu istoria, geografia folcloristica, etnologia. „Deoarece în acest domeniu sînt încă multe lucruri de făcut (cel puţin în ceea ce priveşte înregistrarea materialului topic şi analiza sa din mai multe puncte de vedere), citim în preambulul cărţii, unele din contribuţiile grupate în partea a doua a volumului sub titlul **Toponimia „graiul pămîntului“** ar putea constitui măcar pentru profesori **posibile modele pentru** lucrări de acelaşi gen (monografii, studii sau chiar glosare şi dicţionare toponimice“). Cealaltă parte a dipticului, nu mai puţin semnificativă, grupează cîteva studii sub genericul **Latinitate — romanitate.** Amîndouă par să ţină atît de un program ştiinţific, cît şi de o pasiune statornică. Una vrea să evidenţieze originea şi evoluţia limbii noastre în marea încrengătură a limbilor romanice ; alta să valorifice cît mai bine toponimia, pornind de la remarca lui Blaga, pusă şi pe frontispiciul cărţii, că „limba de toate zilele este o unealtă şi o formă a spiritului“. În ambele direcţii, nota caracteristică a textului e limpezimea deplină, o limpezime „didactică“, produsă de îndelunga familiarizare cu materia, de migăloasa acţiune de şlefuire a fiecărei articulaţii a sistemului explicativ. Pentru publicul larg, iubitor de cultură, paginile ce alcătuiesc primul grupaj constituie un ghid sigur şi demn de stimă în vederea unui excurs dintre cele mai fascinante în istoria limbii care e, nu mai puţin, şi istoria spiritualităţii noastre. Se conturează din aceste pagini ceea ce s-a numit „individualitatea limbii române între limbile romanice“ (Al. Niculescu), acea „spiccata individualità“ de care vorbise M. Bartoli. Ea nu s-ar putea desluşi fără distincţia pe care Ilie Dan o face între **latinitate** şi **romanitate,** ca faze sucesive în desfăşurarea unui proces îndelungat şi paradoxal, căci, evoluînd într-un mediu neromanic, limba română şi-a păstrat cel mai bine caracterul romanic. Unui romanist, celui dintîi romanist al nostru, Alexandru Lambrior, îi consacră apoi autorul un întreg studiu, urmat de un altul asupra vocativului, tratat ca un aspect arhaic al morfologiei limbii române, şi de încă unul despre articolul hotărît, în care se recunoaşte un element distinctiv al romanităţii şi unul definitoriu, pentru individualitatea limbii noastre. Pornind de la teoria numelor proprii, autorul opinează pentru gruparea lor în serii, tipuri, modele, spre a forma „o limbă toponimică“. Un studiu aparte îi consacră apoi relaţiei dintre toponimie şi istorie, prima fiind socotită ca auxiliar al celeilalte, „o comoară ignorată“ al cărei rost e să întregească esenţial cunoaşterea istoriei, după observaţia lui N. Iorga, unul din cei mai asidui exploratori ai acestui tezaur. Dar de la ale sale **Revelaţii toponimice pentru istoria naţională** a românilor, apărute postum, pînă la studiile sistematice de teren ce se întreprind azi, toponimia a făcut importante progrese, la intersecţia cu alte discipline, pentru a ajunge la sensul complex atribuit de autor. „Căci, ne previne acesta, dacă **toponimia** unei regiuni este pînă la un punct istoria acelui ţinut, istoria însăşi este o **biografie** complexă a **numelor de locuri** din zona geografică respectivă“. Este vorba, fireşte, de o anume istorie, mai apropiată de geografia istorică decît de sensul antropologic ce i se atribuie tot mai mult, în ideea de a reconstitui atitudini, mentalităţi, moduri de viaţă, aşadar universuri umane specifice. E adevărat însă că acest fel de a înţelege istoria poate să tragă profit din studiul toponimiei pentru a configura anumite psihologii sociale, după cum şi observă, citindu-l pe Albert Dauzat, autorul. Domeniu interdisciplinar prin excelenţă, toponimia intră astfel în raporturi cu diverse discipline, între care istoria profită, alături de lingvistică, poate cel mai mult. Căci „pentru istorici, numele de locuri pot avea valoarea unor documente“ (Iorgu Iordan). Istoricitatea toponimiei este incontestabilă şi pe temeiul ei s-au putut aduce însemnate lămuriri la îndemîna istoriei. Două studii, în cuprinsul acestui volum de frumoasă ţinută, abordează chestiunea raportului dintre toponimie şi istorie, insistînd asupra chestiunilor de orizont interdisciplinar şi de metodă. Elaborate la distanţă de un deceniu, ele circumscriu o experienţă şi dau seama de problematica unui domeniu. Altele două relevă semnificaţii ale toponimiei din Valea Şolpneţului (zona Sucevei), constituind un bun exemplu de aplicare a normelor de metodă evocate în celelalte. Intenţia didactică, în sensul bun al cuvîntului, e pretutindeni prezentă. Trebuie să ne dorim cît mai multe asemenea studii care să pună la contribuţie resursele unui domeniu atît de complex şi să orienteze interesul altora spre studii multidisciplinare ca acesta.

Al. ZUB

40 de ani de literatură nouă

fișier didactic

ștefan aug. doinaș

OPERA : **Cartea mareelor**, Editura pentru Literatură, 1964 ; **Omul cu compasul**, Editura pentru Literatură, 1966 ; **Seminția lui Laokoon**, Editura Tineretului, 1967; **Ipostaze**, Editura Tineretului, 1968; **Alter ego**, Editura Eminescu, 1970; **Lampa lui Diogene**, Editura Eminescu, 1970 ; **Versuri**, Editura Eminescu, 1972 ; **Ce mi s-a întîmplat cu două cuvinte**, Editura Cartea Românească, 1972 ; **Poezie și modă poetică**, Editura Eminescu, 1972 ; **Versuri**, Editura Albatros („Cele mai frumoase poezii"), 1973 ; **Papirus**, Editura Cartea Românească, 1974 ; **Povești cum altele nu-s**, Editura Ion Creangă, 1974 ; **Orfeu și tentația realului**, Editura Eminescu, 1974 ; **Anotimpul discret**, Editura Eminescu, 1975 ; **Povestea celor zece frați**, Editura Ion Creangă, 1976 ; **Alfabet poetic**, Editura Minerva („Biblioteca pentru toți"), 1978 ; **Locuiesc într-o inimă**, Editura Militară, 1978 : **Hesperia**, Editura Cartea Românească, 1979 ; **Lectura poeziei, urmată de Tragic și demonic**, Editura Cartea Românească, 1982 ; **Poeme**, Editura Cartea Românească, 1983.

Născut la 26 aprilie 1922, Ștefan Aug. Doinaș (Ștefan Popa) a debutat timpuriu, în „Jurnalul literar" (1939), condus de G. Călinescu. In 1947 este distins cu premiul „Eugen Lovinescu" pentru volumul de versuri în manuscris Alfabet poetic, **dar trebuie să aștepte pînă în 1964 cînd publică prima sa culegere,** Cartea mareelor. **De atunci cărțile poetului se succed cu regularitate, cea mai importantă fiind** Alfabet poetic **(1978), o antologie unde producțiile de pînă atunci sînt ordonate pe cicluri în care criteriul cronologic se îmbină cu cel tematic. O vom folosi și noi, fiindcă ea oferă cea mai sistematică imagine a operei, propusă de însuși autorul ei.**

Primul ciclu se numește Alfabet poetic **și el repetă titlul proiectat să apară în 1947. Ciclul este datat 1941—1948, unele texte au și date ulterioare, semn că poetul a revenit asupra lor. Ștefan Aug. Doinaș se manifestă ca un poet cu un profil bine definit de la începuturile sale. Poezia are o somptuozitate lucidă, pietrificată în curgerea solemnă a versurilor, cu ceva din ariditatea nobilă a liricii lui Al. Philippide. Doinaș cultivă acum balada, fenomen explicabil în atmosfera Cercului literar de la Sibiu din care făcea parte și Radu Stanca. Se poate descoperi un model germanic în atmosfera apăsătoare, cu o natură mohorîtă, întreruptă de ziduri ale castelelor, de burguri încinse cu holde arse de pelagră. Întîmplările sînt năpraznice regnurile se amestecă în construcții fantastice. Baladele au un caracter parabolic, asa cum se intîmplă cu** Acela-care-nu-se-teme-de-nimic **sau** Trandafirul negru **care conduce spre ideea jertfei în eterna temă a raportului dintre creație și trupul perisabil al artistului. Fabuloase și decorative, baladele traduc, uneori în termeni sarcastici, distanța față de o lume incapabilă de a accede la valorile autentice.** Sf. Gheorghe cel Fals **e o baladă a umanizării — în cel mai strict sens — prin iubire,** Soarele și scoica **poate fi citită ca o replică la** Luceafărul **sau** Riga Crypto și lapona Enigel. **Spre deosebire de „regele ciupearcă", absorbit de razele solare, scoica „princiară, virtuoasă" își prezervează puritatea, ascunzîndu-se, confuză pe fața înnoptată a planetei, acolo unde nu pătrunde lumina înflăcărată, germinatoare. Balada comunică, sub aparența reținută a narației, tulburarea produsă de apariția principiului vital în lumea paradisiacă a oceanului. Capodopera acestei poezii rămîne** Mistrețul cu colți de argint, **reluare a unei teme dramatice, jertfa, de această dată în căutarea idealului. Termenii sînt cei din** Noaptea de decemvrie, **tehnica e preluată din** Erlkönig. **În balada lui Goethe, percepția alterată a realității de către copilul bolnav primea ca răspuns corecturile tatălui. În** Mistrețul cu colți de argint, **servitorul, cînd „îndrăzneț", cînd disprețuitor sau „isteț", aduce imaginația înfierbîntată a prințului la datele concrete ale realului. Acesta dobîndește, prin transfer, insusirile visate, puterea închipuirii întrece percepția banală.**

Încă din această fază, clasicimul se străvede în limpiditatea expresiei, în căutarea unei ordini care conține chipul ascuns al lucrurilor. Omul cu compasul, **după privirea scîrbită a concretului cu mîzga sa, dă curs aspirației spre un „aulic tipar al lucrurilor". Tot de acum se face simțită inspirația din antichitate, cu gîndul de a revifica și reinterpreta miturile, simbolurile. Intenția de a oferi modele cu valoare perpetuă se conjugă cu voluptatea evocării aureolate de legendarul livresc. Următorul ciclu,** Ovidiu la Tomis **(1951—1957) compus, în majoritate, din sonete, aduce o distanțare de lirism. Poetul continuă să se adreseze antichității mitice sau istorice (**Ulise, Apollo îmbrățișînd pe Dafne preschimbată în laur, Orfeu, Lucullus pe ruinele cetății Amisus). **prin evocări parabolice, în consens cu starea sa de amărăciune și dezabuzare. Cel mai adesea se exprimă direct, explicativ, retoric, așa cum o face în** Ovidiu la Tomis, **poem al solitudinii orgolioase.**

De aici încolo poezia lui Ștefan Aug. Doinaș capătă un sunet plin și unitar, fără modificări sensibile de-a lungul anilor, intersectată de pauze active, ocupate cu traduceri din lirica universală și cu eseuri de critică a producției confraților. Ea este cuprinsă în celelalte cicluri ale antologiei din Alfabet poetic : Voluptatea limitelor **(1958—1968),** Născut în Utopia **(1969—1975),** Anotimpul discret **(1974—1975),** Conjuratio poetica **(1968—1976),** Inedite **(1976—1978) acest din urmă ciclu încorporat în volumul** Hesperia **(1979). Universul liric are atributele unui cosmos în care poetul se integrează cu conștiința participării, dar și a desprinderii de elementele maculate. Ștefan Aug. Doinaș e un poet al genezei, de la** Poemul **care deschide primul ciclu din** Alfabet poetic, **dragostea proiectată la dimensiuni cosmice, pînă la** Condiția perlei **(vol.** Hesperia), **ridicare la aceeași amplitudine a gestației, totdeauna nesigure, în artă. Pe urmele lui Ion Barbu increatul e văzut ca o stare ideală, germinația echivalează cu pătrunderea impurității, un prim pas al degradării (**Hierofantica).

Există în poezia lui Ștefan Aug. Doinaș o voluptate a concretului, a cuvîntului care îl numește, voluptate continuu reprimată din nevoile distanțării, ale unei nobile tendințe de a nu se confunda cu uritul. Incifrarea pînă la ermetism a expresiei are, măcar parțial, aceeași explicație. Peisajele conturate au ceva straniu, de pictură metafizică, ele traduc o neliniște, o amenințare. Fenomenele sînt străjuite de principii malefice sau benefice, numite cînd „Fioroase", cînd „Mume", în sens goethean, arhetipal. Fantasticul dedus dintr-o imaginație cărturărească, vizibil la dimensiuni grandioase ca și la cele domestice, alternează cu fabulosul de esență livrescă. Păunul albastru **pleacă de la fascinația penajului și ajunge a găsi, ca în arta manieristă, reflectarea în decorativ a dependenței și interdependenței elementelor, a tîlcurilor creației. E greu de spus cît clasicism se găsește în astfel de poeme, ca și în cele dominate de urît, descompunere pînă la monstruos. Substanța ține mai degrabă de datele poeziei moderne și numai ordonarea ei prin cuvînt ar putea fi revendicată de clasicism. Într-un articol sistematic, așa cum sînt toate eseurile sale, poetul se ocupă de** Dialectica liricii moderne **(vol.** Poezie și modă poetică), **descoperind un plus de echilibru, nu numai pulverizare în tensiunea contrariilor, oricum o neabdicare de la funcția primordială a Verbului (scris cu majusculă) de a crea noi mituri. De aceea, discutînd cartea lui Hugo Friedrich,** Structura liricii moderne, **unde accentul se pune pe negație, pe ireal și absență ca trăsături fundamentale, Ștefan Aug. Doinaș propune ca lecturi complementare** Poésie de la présence **(titlu semnificativ pentru inserția liricii moderne în univers) de Albert Béguin și** Les Métamorphoses du cercle **de Georges Poulet.**

Lirica lui Ștefan Aug. Doinaș, manifestă o remarcabilă capacitate de abstractizare, conceptele filozofice dobîndesc un statut artisticește viabil în ample poeme unde meditația are în vedere spațiul, timpul, impactul lor cu efemerul (Întîlnirea de la Bruxelles). **O dată cu volumele** Hesperia **(1979) și** Poeme **(1983), lirismul se spiritualizează și se esențializează. Poetul are tot mai mult nostalgia întregului, caută să cuprindă „marele Tot", acel „Unu" irelevabil în fragmentele corupte în care se oferă. Se instaurează un dramatism, modern desigur, deși lipsit de agresivitatea atribuită de Hugo Friedrich liricii moderne. Versurile sînt reunite în ample compoziții, adevărate disertații pe tema a ceea ce poetul numește Ființa,** Eseu asupra rostirii lui Unu **păstrează încă legătura cu lirismul din** Conjuratio poetica. **E un lirism elevat, trecut într-o expresie distilată, o încercare de a numi nenumitul prin jocul pur al noțiunilor. In multe din** Poeme **incifrarea, caracterul oracular se accentuează. Căutarea esențelor presupune o vorbire esențială, înconjurat de semne impenetrabile, poetul folosește termeni criptici, enigmatici. Abstractizarea, caracterul explicativ conduc într-o serie de texte la devitalizare, la o anume uscăciune a lirismului. În variațiunile pe tema Ființei, Doinaș introduce parabola, căutînd să-și sistematizeze meditația la scara redusă a fiecărui poem. Un asemenea poem este** Cvadratura cercului, **o amplă glosă despre „multiplul Unu diferit de sine". Căutînd mereu aceleași nedivulgate principii („obscura Mumă stăruie stăpînă"),** Cvadratura cercului, **glosă și din unghiul strict literar, cultivă lirismul gnomic, filozofic. Poet al cosmicului în aparențele înfățișărilor sale concrete, atras de esențele care se ascund după fenomenal, Ștefan Aug. Doinaș are vocația marilor reprezentări ideatice.**

Poetul a tradus mult, bine și direct din lirica germană, franceză, italiană, spaniolă. Cîteva titluri sînt de referință : două volume de Opere **de Hölderlin,** Faust **de Goethe A mai tălmăcit din Gottfried Benn, Wolf Aichelburg, Werner Bossert. Nu întîmplător, dintre poeții francezi sînt aleși Mallarmé și Pierre Emmanuel. Între poeții italieni traduși figurează Dante, Petrarca, Roberto Sanessi, între cei de limbă spaniolă Jorge Guillén, Rubén Dario. O bogată și substanțială activitate critică s-a îndreptat spre poezia română și universală, spre problemele poeziei în general. Generos cu debutanții, Ștefan Aug. Doinaș își manifestă exigențele acolo unde este mai multă nevoie, la poeții afirmați care riscă să devină modele și prin defecte. „Punctul de fierbere" al acestei critici se află în eseul** Despre moda poetică, **inclus în volumul** Poezie și modă poetică **(1972). Este o adevărată „cercetare critică a poeziei române" de la 1970, maioresciană prin sistem și neîndurare pînă la „execuții". Acceptînd și justificînd experiențele liricii moderne, Ștefan Aug. Doinaș îi denunță excesele care țin de carențele gîndirii poetice, de jocul facilităților sau de proliferarea anarhică a imaginii, toate diagnosticate ca boli ale imaturității. Se mai cuvine citat eseul** Orfeu și tentația realului **din volumul cu același titlu (1974), o nouă lectură a mitului orfic.**

Liviu LEONTE

*

„Poezia lui Ștefan Aug. Doinaș crește pe un sol de largă cultură. Nefiind vorba de o copiere a surselor, ci de o situare în apropierea unor experiențe care puteau influența propria sa vocație, nu se poate vorbi de fenomene de mimetism poetic, trădate de împrumutul neasimilat. Din frecventarea marilor spirite ale culturii universale poetul își cizelează un stil care recurge mereu la aluzia intelectuală, construiește cu mare grijă imagini în care ascunde speculații abstracte, adoptă și prelucrează marile mituri ale omenirii".

Al. ANDRIESCU

„Atît de complexă încît favorizează curiozități și necesități teoretice asemănătoare cu cele pe care G. Călinescu le socotea declanșate de versurile lui Valéry, creația poetică a lui Ștefan Aug. Doinaș poate fi apreciată diferit de la etapă la etapă, în cadrul unei unități sensibile incontestabile. Dacă fenomenul său originar pare de natură romantică, evoluția sa a purtat-o prin meandre culturale care oglindesc o spiritualitate insațiabilă, stăpînită de un proteism ce se echilibrează doar în perspectiva imprevizibilului, descărcîndu-se în abundență".

Gheorghe GRIGURCU

„Dar baladescul, prea îngăduitor cu afectele și de esență hibridă, nu convine, totuși, unei poetici aflate sub sever regim spiritual, el poate fi, cel mult, o probă de disponibilitate lirică, validînd nu o poetică ci un temperament poetic. Cu atît mai mult halo-ul lăcrimos imanent baladei nu se potrivea cu intențiile de disciplină ale poetului. De altfel, păstrînd din etapa baladescă numai cultul subtextului, al parabolei, poezia lui Ștefan Aug. Doinaș va fi, în aproape tot ce a scris în deceniile 6, 7 și 8, o ascensiune dificilă spre „piscul" unui lirism fără sau de minimă redundanță. Poetica nonredundanței în varianta lui Ștefan Aug. Doinaș se întemeiază pe cultul a trei rigori : rigoarea afectivă, rigoarea intelectuală și rigoarea expresiei (formale).

Laurențiu ULICI

convorbiri — 1884

Nevoit să-și caute sănătatea „singur, străin și în locuri necunoscute" (munții Anverguiei), Alexandru, eroul nuvelei **Zile de ploaie** de Dumitru Ollănescu Ascanio, se îndrăgostește totuși „fulgerător și nebun" de o foarte jună franțuzoaică (plictisindu-se și ea în aceeași stațiune). Ca în majoritatea scrierilor similare aparținînd unui răsăritean, succesul cuplării este iminent, scăldat într-o dulce visare anticipantă, cu suspinuri... reciproce, ocheade de jar și șoapte de foc, dar „convergența" nu se produce, căci partenerul are și pasiunea etnologului și pe a moralistului. Jocurile de societate și descrierea lor, cînd, e drept, mîinile celor doi se mai și întîlnesc, răpește multe „pagini" amorezului sedus de perspectiva ca partea cealaltă va lua inițiativa atacului decisiv. Temperamentală, împungîndu-și inocența cu ochi de pisică și zîmbete de căprioară ce-și linge botișorul, mica franțuzoaică acceptă același flirt discret și cu mai experimentatul Marcel, punînd între cei doi „amabilitatea" unei dușmănii profunde. Toată încurcătura o va reteza scurt viclenia bunicii care-și însoțea și supraveghea nepoata. Ea va pune să fie chemat deodată logodnicul pisicuței gata-gata să facă victime la propriu printre șoricelii oricum opăriți. Este o nuvelă scrisă cursiv, într-o bună limbă literară, cu umor subțire și fină (ghicim) autoironie. Un volum cuprinzînd prozele lui Ascanio, sîntem siguri, n-ar sta prea mult în librării...

Iancu Alecsandri, iarăși prezent, scrie lucruri de bun simț despre Eminescu, semnalînd „întîlnirea de idei, înrudirea între cîteva rînduri" dintre **Satira I** și textul unui document chaldean tradus de Oppert, profesor de asiriologie la „College de France". „Cînd vorbesc de înrudire între două scrieri, precizează colonelul Alecsandri, pe care le despart patru mii de ani, înțeleg pe acea care naște din comunitatea de porniri filosofice sau poetice, nu din principii religioase. Între chaosul chaldean cu zeii lui numeroși și «tatăl» poetului nostru eu nu mi-aș fi băgat degetul dacă grija mea principală putea fi altceva decît de a pune în lumină una din cele mai frumoase bucăți a literaturii noastre... tocmai prin originalitatea închipuirii".

Două din poeziile reprezentative ale Veronicăi Micle în momentul dat : „Luminează-n ceruri luna, / Doarme lumea pe pămînt / Eară eu ca-n totdeauna / Îți trimit tristul meu gînd. // Aș voi să-ți pot trimite / Dulce dorul de demult, / Cînd în ceasuri liniștite / Taina nopților ascult // Dar destinul care duce / Rostul vieții pămîntești / A pus dragostei o cruce, / Capăt jelei sufletești... / Și deaceea cînd văd luna / Lumea asta luminînd, / Ție, eu, întotdeauna / Îți trimit tristul meu gînd / **(Luminează-n ceruri luna)** ; „Sunt lăcrămioarele-nflorite / Și cînd duios mă uit la ele, / La tine mă gîndesc iubite / Și-mi amintesc vremile-acele // Cînd înflorite lăcrămioare / Cu drag îmi trimiteai tu mie, / Și cînd era în orice floare / Un semn de-amor, de bucurie, // Ah ! florile atunce date / N-a mai rămas nimic din ele / În vînt sunt toate spulberate — / Simțirea ta, vremile-acele !" **(Sunt lăcrămioarele-nflorite...).**

Lucian DUMBRAVĂ

prezențe la „junimea"

în mîinile visătorului

In mîinile Visătorului care-mi descîntă părul
ca un potir aruncat de la masa de olar a paingului.
În prag — trecîndu-te dincolo de emisfera de cobalt
— alungi cu degete subțiri viespiile
rodiilor celești.

Dimineața în scrînciobul de aur al Delfinului
și vela cozii ințelenită în finul mării

Cu mirt și levantă alerg printre coridele de argint
pe care le aruncă Helionul deasupra piscinei îndoliate.

Am adus focul în lampioane de jad din gușa
sărbătorii de fată. Cu fagurii negri ai dorinței
am trecut Deșertul. Încingere cu cîntec deasupra
Pavilionului. Și au fost în mîinile mele despuierile
Reginei. Melodie lingă asprele brațe ale bărbaților
marini.

Între corzile tale adună lumină și fă ca un gînd
să răstoarne cuibul de vulturi din ghioc.

Am văzut în părul tău confetele negre căzute din mîna
îngerului înghețată. Și licorni albi despletindu-ți
părul, cînd iese la mal mîna Vrăjitorului și numără
faptele din nunțiile boreale.

Gata să beau paharul cu sînge negru de miel.
La picioarele tale păstăile de jale. Și am lăsat fapta
să coclească. Pînă la fringerea pîinii stau cu mătăniile
mării rupte în mîini.

Licantropii pe cer. Aici de pregătit patul nupțial
în care voi așeza pe cea cu sînii mușcați de colții
fulgerului. Ciucuri de tămîie rodii și enibahar pentru
alungarea delfinului roșu din visele tale. Mojarul
și fapta deasupra strunelor. Și cuțitul de mire sub
perna ta. În lama lui inima roșie a Delfinului.
Ploile întristează cerul. Ca într-un mare amurg
de cretă. Vestit cu flori de silitră în geamul Farului.

Tarsul și Orionul abia în must
Myrt în desfătările tale leneșe.
Dar vina neagră a vîntului s-o scoți la tarabă

O punere pe lemnul de chiparos se pregătea.
Mașinile vîntului străluceau în ghearele de ivoriu
ale Răsăritului. Vina lui să n-o treci peste prag.
Și nici nopții să-i pui Cunună și Beteală. Ajunge mîna
mea coclită ridicată la cer pentru Învoială.
Port la încheieturi brățări ruginite în rugă.
Vîrsta ploii e scrisă pe ele.
Și masa cerului arsă
Tendoanele mării rupte ca niște steaguri pe țărm.
Ploile întîrziaseră cerul.
Doar roata de solz a lunii înțepenită în cornul cerului.

balerinii de oțel

Diminețile începeau în strigătele păunilor
De pe coverta cerului
Din pielea anahoretei făceau steaguri
Condotierii jupuiți ca mieii cu frunțile arse cu napalm
Atîrnau în măcelării de lux
Și dalele Cazinoului
Reflectau jocurile din cer ale balerinilor de oțel
Trupe de balet
Trupe de asalt
Trupe de desant
Consuli avînd la cămăși
Butoni-mici hiroșime de jad

Văzut-am lebede carnivore în lacul primordial
Împrăștiau jocurile copiilor
Și gulerul bine scrobit al lui Pound
Pe cînd ieșea din cușca Ursulinelor
Încălțările olandezului prăfuite cu polenul mării
Arind cu privirea toți manechinii

Desenînd antilele cu poftele lui mari
Cade o petală de aramă
Din elicea de duminică a Orbului
Diminețile începeau în strigăte de păuni
Acum nu se mai vede nimic
Dincolo de creștetul însîngerat al Bătrînului

zodiacul de fum

Țipătul alb este în ceruri borangicul
Mîna spălată cu ultimele fantasme. Acum toiagul
toamnei mușcat de viespiile sînilor tăi. Curțile de lemn
din ochiul vulturului umplute cu făina roșie
căzută din valțul lunii.
Îmbrățișările scrise pe gherghetul mării.
Corali însîngerați porți la ureche. Și treci cu coapsa
neagră pe lîngă steaguri și psalmi.
Nautice drumuri lîngă tonomatul văduvei.
Vei simți în palmă durerea ei ca o floare deschisă
cu forcepsul.
Oglinda arătîndu-ți cu toate petalele de lotus
fața chinuită. Unsă cu alifii lunare, o cupă băută
de arhanghelii mării.
Pasărea va acoperi într-un tîrziu Pruncul cu aripile.

Marian COSTANDACHE

MARGARETA STERIAN :

„poeme"

Parcurgînd aceste din urmă Poeme (Editura Eminescu, 1983) ale Margaretei Sterian am încercat încă o dată să mă detașez de amănuntul biografic (respectiv de activitatea autoarei în domeniul artei plastice) și să le investighez în autonomia lor literară. Situație lesne de înțeles atunci cînd există preștiința faptului că imaginile dobîndesc, în cadrul discursului literar, un alt sistem de conotații și o altă profunzime : „Coapsa albă a vazei, / coloană de lumină, / se-nalță de pe masa castanie ; / în vază — margarete / cu șorțuri albe, amidonate, / de infirmiere / și inimă de aur sclipitor / ca inima ta, soră Ruth". Totuși, probabil din pricina unui anume exercițiu îndelung experimentat (dar nu neapărat și deformant), a unui anumit fel de a percepe universul, senzația că strategia lui **ut pictura poesis** dictează peste tot devine opresivă. Și asta pentru că, la un nivel cantitativ, poezia Margaretei Sterian e în primul rînd imagistică. Dar imediat trebuie făcută mențiunea că nu este vorba despre o simplă corespondență între mijloace, ci mai degrabă despre o subsumare care ține de perspectiva în care te situezi. Deci, privind lucrurile de pe versantul poeziei, pictura rămîne un pandant de gradul al doilea : „Profilată pe cer, / clădirea circulară a expoziției / **pare o** imensă broască țestoasă, / iar micile-i ferestre colțuroase / dinți nenumărați **pictați** în bleu". (s.n.). Ceea ce pictura ar sugera doar, literatura numește, și în vers : „Printre rărite crengi trec razele de soare, / **purtînd eterne-arome și dorinți...**". (s.n.). Oricum, în versurile Margaretei Sterian argumentul plastic e o realitate.

Starea dominantă a volumului de poeme este nostalgia, vagă cel mai adesea, pentru că se fixează pe înțelesuri fără margini. Retrospectiva unei existențe de pildă, bazată pe o selecție substantivală, devine un sumum de elemente aliniate la limita abstractului : „Imaginație / Zăpăceală / Încîntare / Precipitare / Ușurință / Experiență / Absurditate / Stupefiant / Greșeală / Chimie / Abis / Elevare / **Viață !**". Particularizarea ar decurge din opoziția cu variantele lăsate deoparte și, eventual, din ordinea înșiruirii. În ce privește singurătatea, acceptarea ei se produce într-un mod care, dacă nu e chiar o curiozitate, oricum reprezintă o abatere de la normă, prin sublimarea senină a sentimentului, pînă la deliciu : „Sînt singură. E liniște în jur, / Ceasul respiră, apoi tace, cu timpul vrea să se-mpace. / O carte, nici bună, nici rea, se odihnește și ea. / Sufletul meu închină un imn oboselii senine". Uneori cîte un accent hedonist străpunge această liniște : „Prin deschise porți de rai / nu vom trece niciodată împreună, / deci, raiul fie aici ! / Împarte cu mine lacrima, surisul...". Nici tentației de a moraliza nu rezistă autoarea (v. **Statui policrome, Sfinx**), evident cu tactul impus de disciplina genului.

Emil NICOLAE

DANIEL DRĂGAN :

„mărgele roșii"

Într-o vreme cînd în viața prozei se produce un fenomen pe care l-am denumi „migrația înspre roman" a autorilor de nuvele și povestiri — migrație generată, fără îndoială, de prejudecata potrivit căreia suprema consacrare nu o poate aduce unui autor decît „genul proteic" — iată un prozator care încalcă această regulă nescrisă, ieșind în fața cititorilor, după trei romane (**Doi ori doi, Oceanul, Podul**), cu un volum de proze scurte, **Mărgele roșii**, iscat de sub teascurile Editurii „Cartea Românească".

Acest act de curaj al lui Daniel Drăgan nu e însă lipsit de urmări pentru autor, întrucît — oferind o altă perspectivă asupra disponibilităților sale creatoare — critica va trebui de-acum încolo să pună față-n față speciile abordate de prozator și va constata o mare deosebire între romanele și prozele sale de mică întindere. Daniel Drăgan este un povestitor, romanele sale — spre deosebire de ale altora — sînt foarte ample scrieri în care narațiunea e abundentă, constatări valabile și în cazul prozelor sale scurte. Acesta este unicul punct de tangență al lor, căci de-acum încolo vom întîlni mai mult deosebiri. Dacă romanele erau impregnate de întîmplări, unele absolut obișnuite, altele spectaculoase, în poevestiri factologia cedează în mod substanțial terenul transfigurării realității pe două planuri : unul fantastic iar celălalt poematic. Tematica diversă a prozelor permite și o variație a tonului expunerii, autorul pendulînd cu eleganță între satiră (**Roșcovana, Un om cu principii**) și tragedie (**Frumoasa uitare**). O calitate care a fost remarcată la timpul potrivit în legătură cu romanele se face din plin simțită și în proza scurtă : puterea de portretizare din tușe relativ sumare. În plus față de romane, pe marginea volumului în discuție se poate preciza că personajele feminine sînt remarcabile, acestea constituind o tipologie cu totul diversă, începînd cu neuitata Maria Suru (care încearcă zadarnic să se reabiliteze nu atît în fața oamenilor cît în fața ei însăși), continuînd cu enigamatica Dora-Dorina din nuvela ce dă titlul volumului (care prin voluntarismul dar și fragilitatea ei întrupează un punct de vedere foarte generos al autorului privitor la independența artistului) și încheind, în fine, cu Rodica din **Frumoasa uitare** (tragică și grotescă în același timp, tipul fanfaronului de sex feminin, simbol al inconștienței față de misiunea maternă). Între aceste trei caractere mai ușor de definit se mișcă o întreagă galerie de personaje feminine din care nici unul nu seamănă cu celălalt. Asta dă volumului un aspect de mozaic tematic, ale cărui părți constitutive sînt legate laolaltă prin viziunea pe care autorul o are asupra personajelor feminine ceea ce duce la acea absolut necesară unitate în varietate. Prozatorul are o bună tehnică a surprizei și a suspense-lui, unele proze încheindu-se cu (impropriu spus) lovituri de teatru, sau neîncheindu-se nici cum, lăsînd imaginației cititorului rezolvarea mesajului textului.

O notă aparte se cuvine nuvelei **Drum spre Arania**, întrucît ea relevă un chip inedit al prozatorului. Cele două planuri în permanentă interferente, real și fantastic se succed într-o dozare de mare finețe predominînd imaginarul fabulos și credem că nu întîmplător Daniel Drăgan i-a hărăzit soarta de a închela volumul. N-ar fi exclus ca gestul său să aibă caracter programatic, anunțînd o „schimbare la față" a autorului.

Anatol GHERMANSCHI

COSTIN TUCHILĂ :

„cetățile poeziei"

La prima sa carte „Cetățile poeziei" (Editura Cartea Românească, 1983), Costin Tuchilă (a se reține numele) are o siguranță de invidiat. Ici, colo îți pare că regăsești modelul maestrului, dar, **ici, colo**. Autorul însă practică scrisul mult prea serios, deci cu asumare a riscurilor și eventualelor erori, pentru a-și permite luxul de a fi ca „nu știu cine".

Costin Tuchilă e îndrăzneț, îndrăzneală dată nu atît de vîrstă cît de cultură. De unde firescul și lipsa complexelor în fața operei poetice a atîtor autori comentați. Și tot aici, lipsa acrimoniei criticului de profesie și puterea de a nu-și orchestra „discursurile despre" în marginea sentințelor mai marilor săi colegi. Nu știu dacă acesta este un semn al maturității critice. Îndrăznesc să cred că da. Oricum Costin Tuchilă optează pentru admirație și generozitate, fără a viola bunul simț. Totul argumentat, chiar dacă uneori demersul critic îl obligă la lecturi pe probleme de fizică (despre entropie), psihofiziologie (despre vis) sau muzicologie (despre sonatină). Nu mai vorbesc despre lecturi de filosofie și, nu în ultimul rînd, de critică literară. E foarte mult pentru un critic aflat la treizeci de ani și mulți, ca și mine, vor fi pesemne scandalizați, fiindcă autorul probează că a face critică literară înseamnă mai mult decît un limbaj specializat, care decupează un text și vorbește despre el în maniera în care ar putea-o face despre oricare altul. Păstrînd proporțiile cuvenite, autorul îmi pare aidoma scribului egiptean : multiplu în unicitatea sa inconfundabilă. Adică : a scrie, a socoti, a rezolva probleme de geometrie, a măsura, a număra, a copia hieroglife etc. Un visător a cărui virtute este austeritatea.

Costin Turchilă rostește fără echivoc : „Leonid Dimov este, fără îndoială, cel mai puternic vizionar al literaturii române", sau că V. Vlad este „Neîndoielnic unul dintre marii noștri contemporani", sau că „Ioanid Romanescu este un poet de care se va ține seama", sau că Cezar Ivănescu este „un mare poet contemporan, cu o gîndire lirică de uimitoare complexitate".

E frumos, e bine și nu e la îndemîna oricui s-o facă. Sigur, autorului îi plac formulările sacramentale care aduc în fața cititorului și alți mari poeți contemporani, comentați puțin, mai deloc sau nesemnificativ de critica literară. De fapt, efortul lui Costin Tuchilă este acela de a pune la dispoziția cititorului aparatul critic care **dovedește** că poezia românească contemporană este una dintre cele mai vii și interesante poezii din lume. Mulți literați rostesc acest lucru dar puțini își propun să-l demonstreze. **Fama volat**, spun ei. Însă nu ajunge. Costin Tuchilă o face cu luciditatea care nu exclude pasiunea, ci dimpotrivă o presupune, guvernat fiind de **inocența lecturii**. Numesc **inocența lecturii** capacitatea spiritului de a reface universul textului în toată splendoarea lui.

De la bun început, Costin Tuchilă ne prezintă o foarte bună carte de critică despre poezie. **De referință.**

Vasile MIHĂESCU

AL. RAICU :

„autografe"

Nu știu — o spun **cum grano salis** — dacă Al. Raicu poate citi cartea unui scriitor care nu mai există fizic. Pentru că el pare mai pasionat de scriitori decît de opere. Literatura e o lume de adrese, telefoane, autografe, interioare, manuscrise, cafele, taclale. Al. Raicu e din rara speță a celor care **cultivă scriitorul**, și din cea și mai rară a scriitorilor interesați și de alți scriitori. Și interesați de-a binelea. Cînd Al. Raicu ia în vizor pe cineva, rezultatul e un soi de micromonografie. Nimic nu-i scapă. Îi răsfoiește biblioteca, îi scotocește prin sertare, îi aduce (dacă nu are) tăieturi din presă, îl întreabă tot, ce, cum, unde, cînd, de la copilărie pînă la zi, nu ocolește chestiunile de viață, viață, nemetafizice (slujbe, salarii, necazuri, mîncăruri, neveste, tabeituri), ne înfățișează casa în care stă luînd-o metodic : holul, biroul, dependințele, dacă e cazul ne dă și un protret al gazdei, după ce termină la domiciliu stă de vorbă cu părinții scriitorului, cu prietenii, cu vecinii, apoi ‚sau întrc, ne relatează larg, cu amănunte care trădează memoria de **colecționar de amintiri**, împrejurările în care l-a cunoscut, ziarele unde a lucrat, editurile, redacțiile, catedrele — și fiind apropiat multora din cei investigați, cartea e și, pe jumătate, de memorii deghizate, dar nu egotiste, ci un tablou pointilist al atmosferei literare mijlocii din două epoci, cea inter și cea post-belică. Departe de a fi niște simple interviuri, aceste file sunt „dosare" în direcția cea mai bună a cuvîntului, burdușite de lucruri precise, interesante (pentru că nu toate convenționale), foșnitor de concrete. Nu am spațiu să descriu cîtă fantezie iscoditoare, sobră, caldă, minuțioasă pune Al. Raicu în alcătuirea altruistă a „filelor de istorie literară", care, direct sau indirect, fac un bine la trei bresle deodată : scriitorilor, istoricilor literari și cititorilor.

Să reproșez cîtorva pagini pedanteria, aerul excesiv, de strîngător chițibușar ? Ar fi o chițibușereală și o pedanterie. Burete insațiabil colectînd tot ce se poate ști despre scriitorii vii, arhivar al spiritului în litera și hîrtia sa, Al. Raicu se consideră în prezent ca în toiul istoriei literare, cu convingerea latentă că aceasta trece și prin el. Și chiar trece.

George PRUTEANU

SMARANDA COSMIN :

„aventura"

Debutul poetic în volum al Smarandei Cosmin, **Aventura** (Ed. „Cartea românească", 1983), se constituie sub semnul acestei fraze a lui Camus : „Acum nu mai vreau să fiu fericit, ci doar să fiu conștient" ; motto-ul cărții jalonează, în fapt, întreaga experiență din care mai mult sau mai puțin tinerii poeți contemporani își hrănesc iluziile și-și scriu cărțile ; fraza ascunde un sens existențial, delimitat de termenii opozanți (a fi „fericit" **și a fi** „conștient"), dar, în același timp, dezvăluie datele esențiale ale unui mecanism de „textualizare" a celor două „realități" distincte : **a exprima** „fericirea" **și a exprima** „conștiința" ; în termenii „spunerii" poetice : **a scrie** „frumos" și **a scrie** „adevărat". Aventura Smarandei Cosmin se desfășoară pe un traiect care încearcă, așadar, să unească pe „a fi" prin „a exprima" cu „a scrie", îndepărtîndu-se astfel de „canoanele" lirismului tradițional (care cerea exprimarea exprimabilului), cît și de „șablonul" recent constituit al unei direcții din poezia generației '80 ; ca și în cazul Denisei Comănescu, de pildă, poezia Smarandei Cosmin își caută premisa în acel **„moment al lucidității"** pe care biografia îl descoperă în instanța severă, cumva rigidă, neiertătoare, a examenului de conștiință : ideea „instanței" preocupă astăzi, cu deosebire, pe poeții care încearcă să scrie adevărat despre propria lor conștiință și care încep „examenul" cu propria lor ființă : „Unde-am consumat stocul celor douăzeci și șapte / De ani / Unde-am fost eu cînd nepricepută viața mea / Scotea limba în fața grav-a întîmplărilor ?" Ceea ce „a fost" dar și ceea ce „este" poartă pecetea derizoriului ; „viața ca un pian mecanic", „izul de spray ieftin" al dragostei, „amnezia liliacului", absurdul care „colcăie-n toate", atracția irezistibilă a unui alt Emir către o altă Mecca (numită Asunción, Hybernalia, Eutopia) și vindecarea de iluzii într-o „adolescență agonică" — iată cîteva imagini revelatoare ale unei de-sensibilizări premeditate pentru ca „erupția lucidă" a poeziei să figureze profilul ființei, „nealterat" de **foste** sentimente, opinii sau răni. „Ținta" volumului Smarandei Cosmin este, dealtfel, acest **profil al ființei** ale cărui linii se precizează în dinamica unei dramatice experiențe **existențiale** și a unei tot atît de mistuitoare experiențe **a cunoașterii** ; „eu nu vreau decît să trăiesc", spune poeta într-un „proiect de supraviețuire", iar condiția realizării acestuia pare a fi găsirea „vămii-obrșie" a **trăirii** : nu **cuvîntul poetic**, ci **semnificatul**, nu „învelișul", ci „esența" pentru că, iată, „eu nu sînt — vă spun — cuvintele mele / Prizoniere-n catene retorice. / Rictusul doar și cucuta și nebunia din ele". Adevărul poeziei și celălalt adevăr, al ființei, nu trebuie căutate în cuvinte, nici în „catenele retorice" ale versului ce spune „frumos" ; cele două adevăruri se află în acest autoportret fără ramă, semnificativ intitulat **Spada Isoldei** : „Sînt frumoasa care-așteaptă la uși / În anticamere și antracte / Cu veninul pe buze, / Cu paguba în poșetă, / Tricotînd neinspirate surîsuri, / Exersînd anchilozate fandări, / Sînt dimineața încercînat-a cuvintelor / Terfelite de-atîtea abuzuri, / Estropiate de-atîtea candori. / Sfidînd orgoliul țestoaselor / Pe umeri îmi duc, imbatabilă, / Utopia de parcă între Poezie / Și Carne n-ar trîmbița, / Ispititor și tenace, oțelul din / Spada Isoldei !".

Ioan HOLBAN

GHEORGHE FĂRTĂIȘ :

„ancheta"

După „Vieți pe scara de serviciu", „Ancheta" (Editura Junimea, 1983) vine să confirme, o dată în plus, vocația de reporter — cu aparte înzestrare — a lui Gheorghe Fărtăiș. Reporter orientat stăruitor asupra zonelor marginale ale vieții, acolo unde comportamentul deviant, neîntîlnind la timp reacția mediului uman înconjurător, devine, nu o dată, caz. A-l reconstitui, analiza, comenta, iată o preocupare de gazetar cetățean, angajat într-un proces de asanare morală, menit să facă tot mai puțin probabilă recidiva. Această perspectivă este raza de lumină care cade uneori asupra cîte unui caz încheiat, soldat cu mărturii, regrete, decizii de reabilitare — promisiuni asupra cărora reporterul se oprește, cu firească participare afectivă, aceasta fiind, în fond, menirea unui gazetar care-și înțelege vocația. Fără a cădea în capcana idilismului. Multe dintre tablourile pe care le înfățișează sînt de altfel de un răscolitor dramatism, uimirea și indignarea însoțind relatarea gestului aberant, în urma căruia se află una sau mai multe victime. Iată, de pildă, credulii, gata să încredințeze mari sume de bani unui proaspăt cunoscut, care promite sarea cu marea, făcîndu-se nevăzut cu prima ocazie. Paginile acestea sînt scrise cu o specială vervă, tonul devenind, atunci cînd e vorba de iresponsabilitate, caustic, acuzînd deopotrivă excrocheria și naivitatea celor care o încurajează, într-un fel sau altul. Apoi paginile cărții devin brusc sumbre, reporterul depănînd, într-un stil polițist bine stăpînit, povestea unei omucideri (însoțită de o sinucidere), pentru a reveni iar în spațiul hoției „vesele", cu scandaloase profituri, alternanța continuînd cu alte cazuri, unele incredibile, cu dimensiuni tragice. Cutremurător este, în acest sens, cazul relatat sub titlul „Drumul lupului", în care este încriminată deopotrivă nesăbuința părinților și indiferența martorilor involuntari ai unei porniri demențiale spre viol și asasinat. De notat că una din victime își sfîrșește viața la fragedа vîrstă a jocului cu păpușile.

În general, cazurile sînt relatate într-o amplă cuprindere cinematografică, faptele, ancheta, căutările, descoperirea adevărului și verdictul punînd în scenă un întreg ansamblu de situații și personaje, peste toate planînd apăsătoare întrebarea : „cum de a fost cu putință ?". Este, ca să spunem așa, cheia în care-și dezvoltă reporterul rezultatele investigațiilor sale, delicvența fiind zugrăvită pe toate fețele, fie că este făptuită „cu acte în regulă", fie că a fost facilitată de teribilismul vîrstei ușor contaminate de exemple negative, fie că este săvîrșită în baza unor porniri anormale evidente, fie — de către domni cu servietă diplomat, porniți pe panta căpătuirii cu mijloace ilicite. Un stil alert, un dialog viu, un comentariu la obiect, de o aparte pregnanță, totul înscrie „ancheta" în rîndul acelor cărți în care ținuta publicistică și eficiența în plan etic se contopesc într-unul și același dens și antrenant demers, întreprins cu patos și cu dăruire gazetărească.

„Ancheta" este un veritabil proces publicistic deschis comportamentului deviant sau delincvenței de toate gradele, cu verdicte care întrunesc adeziunea fermă a cititorului.

Al. I. FRIDUȘ

dimensiunea patriotică a poeziei

(urmare din pag. 3)

ține vremii sale atunci cînd, vorbind despre lucruri statornice, exprimă un mod de a le înțelege, de a le iubi. Poetul de azi trebuie să facă biografia unui sentiment profund, animat de spiritul epocii.

Ajungem aici la un aspect important ce se referă la actualitatea poeziei patriotice ca modalitate mereu înnoită de exprimare a unui sentiment permanent și a unei atitudini. Toți marii poeți vorbesc despre această permanență în spiritul epocii lor. Nu altfel au făcut deja invocații Alecsandri și Goga, ca să nu mai vorbim de Eminescu, de Macedonski, de Coșbuc. Același lucru se poate spune azi despre Adrian Păunescu (a cărui sensibilitate e profund marcată de destinul civilizației contemporane) sau despre limbajul șocant modern al poeziei lui Nichita Stănescu, limbaj ce sincronizează un timp istoric cu unul poetic. A scrie azi despre istorie, să zicem despre evenimentele anului 1848, nu înseamnă a scrie la fel ca Alexandrescu sau Bolintineanu. Ion Barbu l-a evocat pe Bălcescu menținîndu-și intactă identitatea de scriitor modern, de scriitor al secolului XX. Bolintineanu însuși a scris despre Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul cu pană de scriitor romantic și nu de cronicar contemporan celor doi domnitori. Spun acestea cu gîndul la acele producții lirice ce evocă țara și istoria cu mijloace care aparțin altor epoci literare. E o eroare a crede că admirația pentru evenimente și personalități ilustre impune formule neschimbate, canonice. Să observăm din nou că marii poeți ai trecutului n-au acceptat să confere tematicii în discuție o expresie rigdă. Au existat chiar situații cînd poetul patriotic a fost, la nivelul limbajului, text de avangardă, adevărat experiment chiar : Hinov-ul lui Macedonski, la noi prima poezie în vers liber, e un elogiu adus strămoșilor latini. Lirica patriotică nu e un muzeu ce se cere a fi frecventat cu pioșenie și curiozitate „arheologică", ci o realitate vie, mereu înnoită. Expresia dinamică, fertil novatoare este în consens cu spiritul revoluționar atît de specific timpului nostru. O atitudine civică e dublată, în mod firesc, de una estetică.

Suflet din sufletul neamului său, scriitorul adevărat a urmărit să facă din sentimentul dragostei de țară nu numai un drapel, o chemare mobilizatoare, ci și o realitate de neclintit, o inscripție durabilă deopotrivă pe istoria patriei și pe istoria literaturii. Elogiul suprem pe care l-a adus și îl aduce poporului este sporirea zestrei sale spirituale, îmbogățirea tezaurului de valori artistice care să poarte prin timp și spațiu identitatea acestui popor. Marea literatură este prin definiție un act patriotic. Prin înrîurirea exercitată asupra conștiințelor contribuie la afirmarea valorilor umaniste, a idealurilor nobile ce animă existența în timp a unei colectivități. Epoca socialistă a ridicat pe o treaptă nouă relația dintre creație și patriotism, implicînd în dragostea de țară participarea directă la toate marile realizări ale noii orînduiri, la făurirea acelui tip de umanism care pune de acord aspirațiile individuale cu cele ale întregii societăți. Implicat într-o astfel de relație, scriitorul are posbilitatea să dea măsura întreagă a talentului său, a responsabiltății sale. E ceea ce dovedește cu prisosință marea literatură afirmată în România ultimelor patru decenii.

Eugen Ștefan Boușcă : „Bucurie"

byron dincolo de legendă

Poate niciodată nu e mai greu de scris despre un autor decît atunci cînd este vorba de unul pe care toată lumea este convinsă că îl cunoaște foarte bine. Un autor a cărui imagine în conștiința publicului este atît de net conturată încît refuză orice adaos, cu atît mai puțin înlocuirea cu o altă imagine, diferită.

Ar fi greu de propus o imagine nouă a lui Byron dacă ea nu s-ar construi de la sine pentru cititorul care are prilejul și răbdarea să-i parcurgă atît versurile, cît și proza ; el ar avea revelația unor laturi nebănuite ale personalității care a dat naștere unei adevărate legende în literatura europeană.

Născută acum mai bine de un secol și jumătate, întreținută de miile de pagini de biografie și exegeză scrise în acest răstimp de critici și scriitori reputați, legenda conturează un erou romantic bîntuit de enigme, de orgoliu, de mizantropie și de damnare, erou pe care l-a dorit și l-a făurit conștiința europeană din prima jumătate a secolului al XIX-lea. Identificarea acestui erou de ficțiune cu omul a cărui ființă și existență de excepție au fascinat continentul a fost atît de categorică încît eroul s-a numit „byronian", iar „byronismul" a intrat, prin cartea lui Bertrand Russel, în istoria filosofiei occidentale.

Concomitent, s-a produs însă o inevitabilă trecere pe planul al doilea a operei lui Byron sau cel puțin o ignorare a acelei părți considerabile din opera sa care nu a corespuns întru totul cu tradiția lui Byron — arhi-romanticul. Fenomenul a fost în bună măsură simptomatic și pentru criteriile după care s-au tradus fragmente din opera sa : poveștile orientale, „Childe Harold", poeziile de dragoste au avut întîietate, în vreme ce „Don Juan" sau inegalabila sa proză — scrisori și jurnale — s-au aflat doar sporadic în atenția traducătorilor.

După familiarizarea cu întregul operei sale, o primă nedumerire o provoacă paradoxul unei epoci care investește cu putere de simbol al ei pe unul din scriitorii care împărtășesc cel mai puțin deziderale estetice. Căci la o definire, Romantismul se prezintă drept curentul literar care zeifică Imaginația ca fiind cea mai nobilă dintre facultățile minții omenești care îi dă acesteia posibilitatea să perceapă Adevărul de dincolo de lumea lucrurilor senzoriale ; or, Byron, care niciodată n-a creat decît inspirat de realitatea imediată, este poate unul dintre poeții cei mai lipsiți de putere de invenție din cîți s-au numit poeți. Deosebirea dintre el și ceilalți romantici a prins-o poate cel mai bine John Keats cînd a spus : „El descrie ceea ce vede. Eu descriu ceea ce îmi imaginez". Byron însuși era conștient de această deosebire, atît în ura sa declarată față de orice formă de ficțiune literară pe care o categorisea drept „talent la spus minciuni", cît și atunci cînd evaluează creația poetică contemporană lui : „Greșim cu toții, unul mai mult ca altul... persistăm într-un sistem poetic inovator profund greșit, care nu valorează două parale...". Mărturisindu-se umil discipol al lui Pope și Dryden, Byron l-a egalat pe Chaucer în sesizarea realității lucrurilor palpabile. În timp ce colegii săi de generație scriau după tipicul romantic poezii de dragoste ideală dedicate unor femei-idee, Byron a adresat, cu fluența unei conversații, versuri pline de lucruri personale și uneori de ironie unor femei îngrijorător de reale ; în timp ce primii inventau personaje fantastice și peisaje onirice, Byron a descris oameni vii și locuri prin care trecuse ; în sfîrșit, în timp ce romanticii **„à la lettre"** cîntau natura înconjurătoare și sentimentele proprii, Byron se ocupa de om în ipostaza sa de animal social și politic. S-ar părea așadar că acela categorisit prin tradiție „arhi-romantic" se conturează mai curînd ca „anti-romantic", printr-un realism a cărui componentă de cea mai mare importanță este un spirit critic de ironie scînteietoare necruțător cu nimeni. De fapt, imaginea tenebroasă a lui Byron — **byronicul** se schimbă întru totul dacă evaluăm dimensiunile geniului comic al poetului. De-a lungul creației sale Byron cultivă comedia sub nenumărate aspecte, de la gluma nevinovată sau de la jocul îndrăzneț de cuvinte, pînă la comedia hotărnicită de melancolie și chiar de disperare, denumită apoi comedie Gotică, tragică de fapt, în legătură cu care el însuși scria : „Rîd doar ca să nu plîng". Comedia este poate componenta cea mai stabilă a operei sale. O tentă de ironie îndreptată împotriva altora și adesea împotriva lui însuși a reușit adeseori să impună posterității o poezie altminteri oarecare. Iar comedia, practicată cu o virtuozitate irezistibilă, cu o frenezie amenințătoare în adevărate jerbe de replici, aparteuri și digresiuni, fac din „Don Juan", în ciuda lungimii sale, o capodoperă de o captivantă varietate.

De bună seamă, comedia singură nu ar fi fost de ajuns să fascineze. Totuși, pe măsură ce povestea devine doar un pretext, personajul narator din „Don Juan" se materializează într-o asemenea măsură încît cititorul ajunge în mod straniu tentat să se angajeze în discuție directă. Acest efect de **trompe l'oeil,** de „spiritism" literar se datorează versatilității sale tulburătoare. complexității de multe ori contradictorii a ideilor expuse, dar totdeauna fermecătoare prin lipsă de ipocrizie și prin generozitate, dezvăluite cu o sinceritate profundă. Modul în care Byron practica sinceritatea — cu **asumată nepăsare aristocratică** — nu-i îngăduia să ascundă, să se ascundă, să „se construiască" și asta spre cîștigul operei. **„Crede Byron"**, deviza blazonului său nobiliar, e un îndemn ce se vede astfel solid fundamentat de sinceritatea cu care și-a scris întreaga operă.

În mod firesc, scrisorile sînt cele care ni-l dezvăluie cel mai complet, în toate ipostazele sale : de la scrisorile școlărești ale copilului ascultător de zece ani care scria mamei sale și pînă la rapoartele concise ale războinicului din Grecia, cu minte lucidă și practică și cu spiritul înflăcărat de ideea recîștigării independenței pentru un popor cîndva măreț. Între aceste două chipuri aflate la extremele temporale, corespondența oglindește cu fidelitate o întreagă viață, și nu dintre cele mai obișnuite. Deși mulți exegeți insulari deplîng exilul perpetuu al lui Byron ca o pierdere pentru viața politică engleză, într-o epocă de adînci reforme sociale și politice, cu toții sînt de acord în a recunoaște cîștigul imens pentru literatură adus de corespondența byroniană prilejuită de acest exil. Aceeași sinceritate, același geniu comic care aici ating sublimul sînt exprimate printr-un stil de o varietate uimitoare dar și de o perfecțiune neegalată pînă azi în literatura engleză.

Iată-ne așadar în situația de a recunoaște că sumbra figură bîntuită a „eroului byronian" acoperă doar o porțiune din vastitatea personalității și operei lui Byron. ambele mult prea complexe pentru a fi echivalate cu această imagine-simbol a romantismului ; lucru care permite o altă abordare a operei byroniene și duce la o viziune nouă asupra ei.

Margareta MURARIU

efigii ale artei noi

fascinația frumosului

Frapantă în pictura lui Eugen Ștefan Boușcă e senzația de prospețime, aceasta datorată nu numai cromaticii exuberante și formelor moștenite de la El Greco, ci și unei statornice trimiteri la sursele eterne ale vieții. Nu numai imaginile în ceracolor, luminoase prin însăși materia cromatică folosită, dar și pînzele în ulei respiră o frăgezare ce nu ține atît de motivele tratate cît de o constantă căldură interioară, de un lirism dătător de încredere în viață. Altă trăsătură specifică e tendința spre monumental, spre un grandios în modul fantasticului eminescian, de unde spectacolele cu munți strînși, turnurile și bolțile, liniile de fugă, mergînd pe verticală. Artistul revine frecvent la sugestiile frescelor bizantine, la tratarea narativă pe spații largi, de cele mai multe ori vizînd un anumit echilibru decorativ cu discrete impulsuri folclorice. Grandiosul nu ține însă exclusiv de dimensiuni ieșite, din comun, ci mai degrabă de esențe, de calitatea vieții condensate, drept care ciclul floral Grădinile Agapiei și halucinantele grupuri de dansatori populari în acțiune se înscriu consecvent în aria monumentatului. Atunci cînd în jurul unui arbore imens, un simbolic arbore al obîrșiilor noastre, se prind în dans fete de acum două milenii, se manifestă practic vocația pictorului nutrit cu mituri și istorie și poezie, Eugen Ștefan Boușcă — comentator plastic al unor capodopere de Eminescu, Creangă și Coșbuc, al unor poezii de D. Anghel și Ion Minulescu — fiind implicat spiritual în tot ce stimulează fantezia. Perpetua atracție a miticului și legendarului se traduce, ca la Sadoveanu, în reverii în lumină demonstrînd asimilarea și trăirea în spirit modern a ecourilor trecutului. O învăluitoare forță patetică face ca artistul ieșean să devină un călăuz captivant prin lumea monumentelor istorice de odinioară, dar și un romantic însoțitor în largul naturii însesi.

Pentru a ilustra cît de aproape de noi e paradisul, Eugen Ștefan Boușcă ne invită sistematic în natură, în peisaje impregnate de vitalitate, pulsînd de frumuseți, de o neștirbită unitate stilistică. Motive solare, un desen subliniind prin sobrietate ceea ce e de reținut, un inextricabil aliaj de vigoare și gingășie, de gravitate și duioșie, o transfigurare ducînd spre feeric, și oniric, toate acestea reluate și regîndite de artist de-a lungul unei jumătăți de veac, iată trăsăturile estetice care-i diferențiază personalitatea. A spune că Eugen Ștefan Boușcă vede decorativ e un adevăr incontestabil, — mărturie depunînd ciclul de mare virtuozitate consacrat desenatorilor populari, dar și unele portrete (de pildă cel al Mariei de Mangop sau al lui Ștefan) și în special grafica colorată (ilustrațiile la Luceafărul, Harap Alb, Nunta Zamfirii). A reduce personalitatea creatorului numai la acestea, ar fi însă o eroare. Dacă tinerii săi dansatori, înscriși în linii curbe, nervoase, ca în sculpturile lui Vida Gheza, exprimă o tumultoasă energie, dacă revărsările florale atestă un adevărat delir cromatic, dacă bolțile unei vechi ctitorii ne urmăresc cu ecourile lor optice și muzicale, toate acestea sînt utilizate alteori în alte scopuri. Nu trebuie uitate portretele compoziționale și autoportretele, în care dominantă e luciditatea, artistul punînd surdină tentațiilor lui spre fabulos. Dacă în ciclul dansatorilor, — și nu numai acolo — se dezlănțuie cromatic un temperament vibrant și febril, dacă acolo abundă somptuosul solar, în tonuri înalte de roșu, galben, verde, în ritm cu jubilația naturii, portretistica tinde spre sobrietate, în armonii de griuri, verde-brun, și mov, culoarea în degradeuri fuzionînd cu desenul, Magia cromatică.

În fond, Eugen Ștefan Boușcă, a practicat cu egală pasiune atît compoziția prin forme, compoziția prin mișcare cît și compoziția în lumină (René Huyghe), punînd în acțiune disponibilitățile unui romantic contemporan. Dar contemplativul care recurge la figuri emblemantice pentru a atrage atenția asupra pericolului atomic e, în altă ipostază, un lucid și un luptător. Adept al purității morale și al frumosului, Eugen Ștefan Boușcă înțelege să lupte pentru apărarea lor.

Constantin CIOPRAGA

între pictură și literatură

Operele marilor noștri scriitori — Alecsandri, Eminescu, Creangă, Caragiale, Sadoveanu, Coșbuc ș.a. — au incitat mereu la creația plastică, ispitindu-i pe unii dintre cei mai reputați pictori și graficieni români să transpună în imagini vizuale aceea ce scriitorii respectivi au zămislit în imagini literare. Sub raport psihologic, lucrul este posibil de vreme ce, pe planul conștiinței receptoare, imaginile literare sînt corvertibile în imagini vizuale, dar transpunerea lor în imagini plastice rămîne totuși o problemă spinoasă și adeseori numai parțial rezolvabilă. Întreprinderea este cu atît mai dificilă în cazul unui scriitor de statura lui Eminescu, la care imaginile literare sînt extrem de complexe, implicînd aproape întotdeauna un acut sentiment al cosmicului, cu profunde substraturi filosofice, o sete de etern și absolut, de spații nelimitate, siderale, în care geniul său și-a desfăcut de-atîtea ori aripile, străbătîndu-le în zboruri fantastice.

Pare paradoxal, dar tocmai această viziune grandioasă asupra lumii, această sete de etern și infinit, atît de greu de transpus într-o creație plastică, sînt elementele care l-au atras îndeosebi pe maestrul Boușcă, nu numai în tentativa sa temerară de a-l ilustra pe Eminescu, ci și în celelalte întreprinderi similare. El însuși un artist complex, cu o imaginație luxuriantă, spirit efervescent și tensionat, ale cărui potente creatoare își trag sevele din cele mai autentice izvoare ale spiritualității românești, Eugen Boușcă a ilustrat — în afară de **Luceafărul, Făt Frumos din lacrimă, Strigoii** și **Cezara** lui Eminescu — vechi mituri, basme și obiceiuri populare autohtone, printre care amintim **Miorița, Nunta Cosînzenei, Lada cu zestre,** dar și alte opere literare dintre cele mai celebre : **Harap Alb** de Ion Creangă, **Moartea lui Fulger** de George Coșbuc. **Viața lui Ștefan cel Mare** de Mihail Sadoveanu, **Romanțele** lui Ion Minulescu, **Infernul** lui Dante etc.

Recompunînd cu mijloace plastice lumea operelor literare pe care le ilustrează, pictorul conferă compozițiilor sale o anumită independență față de text, acestea avînd așadar, o valoare de sine stătătoare, care emană din virtuțile lor pur plastice, fără a trăda însă modelele literare care le-au inspirat. În ciclul pentru **Făt Frumos din lacrimă,** bunăoară, artistul, izbutește să creeze acea atmosferă de epos popular nu numai prin stilizarea personajelor și plasarea scenelor într-un cadru anume conceput în acest scop, ci și prin culorile simbolice pe care le utilizează, înrudite cu cele din țesăturile tradiționale românești, ale căror motive stilistice le și sugerează de altfel pe veșmintele eroilor săi. În acest ciclu, setea de spații nelimitate, despre care vorbeam mai sus, este prezentă în scenele repetatelor plecări ale lui Făt-Frumos în lume, culminînd cu impresionanta viziune a procesiunii „de umbre argintii" care i-au „drumul lumii", pierzîndu-se „în paletele înmărmurite" ale unei fabuloase cetăți selenare. Asistăm aici la una dintre cele mai sugestive ilustrații din întreaga creație de acest gen a pictorului.

Reprezentări similare, de o mare forță evocatoare, îi inspiră artistului și celelate opere eminesciene : **„Din umbra falnicelor bolți".** Cătălina este pusă față-n față cu universul de un albastru intens și populat de puzderia constelațiilor printre care strălucește plenar Luceafărul ; Arald „mîndrul rege al avarilor" din **Strigoii** își evocă tinerețea, cu visurile ei de mărire, „Flămînzii ochi rotindu-i" în vaste orizonturi.

Deosebit de interesante observații prilejuiesc și ilustrațiile lui Boușcă la faimosul Harap Alb. Stilizarea personajelor lui Creangă, a cadrului natural și arhitectonic în care se mișcă acestea proiectează imaginile într-o lume care nu mai aparține concretului nemijlocit, ci aceluia transfigurat, specific de altfel artei. Pictorul a preferat să sondeze substraturile mai puțin hazlii ale creației lui Creangă, imprimînd personajelor un aer solemn, de ritual nedisimulat.

Din păcate, în marea retrospectivă Eugen Ștefan Boușcă. vernisată recent la Muzeul de artă din Iași, activitatea sa de ilustrator este foarte parcimonios reprezentată. Lacuna, datorată lipsei de spațiu, sugerează însă o viitoare expoziție Boușcă, alcătuită numai din asemenea creații, eventual cu prilejul lansării mult-așteptatului **Luceafăr** ilustrat de reputatul nostru artist, în curs de apariție la Editura Junimea din Iași.

Claudiu PARADAIS

eugen ștefan boușcă

„Autoportret"

un artist al zilelor noastre

Pictura a fost sihăstria sa. Împătimit pînă la sînge de această artă, însetat clipă de clipă de frumos și absolut, bărbatul cu înfățișare de hidalgo, privind parcă tot timpul spre nemărginiri, și-a jertfit cu totul ființa picturii, obsedat să lase în urmă o operă, un semn durabil al trecerii sale. Trebuia, așa îi cerea orgoliul său nemăsurat de artist adevărat, să nu semene cu nimeni, să fie acea pecete unică. De aceea în evoluția sa ca artist există două tendințe, două drumuri pe care a mers același creator. A început cu pictura de șevalet, cu uleiuri ce amintesc de marii noștri maeștri, de Băncilă, de Tonitza, de cei ai artei universale, precum Goya. Pînzele din această perioadă sînt ale unui artist stăpîn pe mijloacele sale, colorist rafinat, subtil analist al stărilor sufletești, izbutind să surprindă, în compoziții ample și originale, viața ca viață, cu puritatea dar și cu umbrele ei, cu liniștea, dar și cu furtunile acesteia. În aceste lucrări Eugen Ștefan Boușcă se arată a fi la nivelul cel mai înalt al artei noastre. Dar o nemulțumire exista. Nu era o contestare de dragul contestării, ci credința artistului că nu s-a rostit cu toată puterea sa creatoare. Pictorul își căuta un nou drum, nu dintr-o nestatornicie, ci dimpotrivă, din statornica credință într-un ideal. Și acest nou drum pornea din cel vechi. El dezvoltă ceea ce părea a fi în germene în pictura sa de pînă atunci : fantasticul și tonalitățile cromatice de galben, ca la Luchian. Folosind tehnici mixte, aracolora, el accentuează aceste tendințe, incendiază culoarea, dar o și catifelează, ca-n tapiserii, construind pe spații ample, fără a neglija detaliul și elementele șocante. El izbutește atunci cînd elementele cromatice și cele compoziționale intră-n sinteză. Sînt acele tablouri în care culorile horesc, înlănțuindu-se în stranii vîrtejuri. E o unitate perfectă, o contopire organică între desen, culoare, lumină, atmosferă. Aici artistul nu seamănă cu nimeni, este el însuși, deși ne gîndim, uitîndu-ne la pînzele sale, și la Van Gogh și la Țuculescu. Este însă sigiliul de noblețe al acestui hidalgo rătăcind pe cîmpiile elizee ale artei. La acestea mă gîndeam cutreierînd sălile de artă contemporană ale Muzeului de artă din Iași, unde s-a deschis Expoziția Restrospectivă Eugen Ștefan Boușcă la cei 70 de ani de viață ai artistului, unul dintre creatorii adevărați afirmați în acești patruzeci de ani de nouă istorie, de nouă cultură.

Grigore ILISEI

„Joc"

„Peisaj".

dialogul artelor

lev novojenov

jocul

În ciuda vîrstei sale regelui îi plăceau la nebunie jocurile de-a v-ați ascunselea. De data aceea se ascunsese în spatele unui draperii. „Să caute un pic ! își zise el, malițios ascultînd zgomotul de dincolo de draperie, să alerge, să se neliniștească !".

Refugiul său era foarte primitor, era întuneric, draperia mirosea plăcut a praf. Ideea de a se ascunde aici nu era, desigur, foarte ingenioasă, dar toate ideile geniale sînt simple. Regele își aminti cu deliciu că odată se ascunsese toată ziua și nu le-a permis să-l găsească decît către seară. Iar dacă ar fi vrut-o, -ar mai fi căutat încă și acum.

Deodată, auzi foarte aproape o voce de bărbat, indignată :

— Unde dracu poate fi ?

„Cîtă lipsă de considerație ! băgă de seamă regele. O să mi-o plătiți căutîndu-mă încă și mai multă vreme !".

— Să vedem, nu te aprinde ! sfătui o altă voce de bărbat. Mai bine așează-te și gîndește-te unde poate fi.

„Puteți să vă tot gîndiți, micuții mei !" își zise regele, viclean.

— Dar ne-am uitat deja sub fotolii, sub divan, sub masă — și nu ! Nu e oare la bucătărie ?

— La ce bun ? Ce ar putea face, la bucătărie ?

Imediat după aceea, regele se simți tras din spatele draperiei. „Sterge-o, pisoiașule !" șuieră el, dar era prea tîrziu...

— Ha ! Iată-l pe ștrengar !

Bărbatul se aplecă pentru a-l ridica pe rege și zise :

— Se pare că azi e rîndul meu să joc cu albele ?

Traducere de Radu GÂRBACEA

cafeneaua subiectelor

■ Vinurile superioare sînt vinurile din rafturile de sus.

■ Lasă-mă, domnule, în pace, ăsta-i cartoful meu, îl recunosc dintr-o mie, celălalt e al dumitale, fii mai atent.

■ Se aude că în Suedia, la chiuvetă, curge apă distilată.

■ O recomandare pentru gospodine : nici o masă cu musafiri !

■ E nenorocit. Are o soacră normală.

■ Elevul răspunde de nota 10 : Dintre toate speciile literare reportajul este specia cea mai roză.

■ Relații noi : într-o întreprindere directorul i se adresează portarului : „Vă rog să-mi spuneți cînd mă puteți primi". Portarul înnebunește.

Ovidiu GENARU

isadora duncan

O numea fetiță scumpă
și spunea că-i dragă lui
Serghei Esenin
(„Omul negru")

...elebra ei eșarfă
...o înfășoară copacii
...jurul gîtului
...libelulă își ia zborul
...n palma ei
...mestecenii înmuguresc
...tr-o primăvară
...re ne rămîne mereu sub pași

poem

...dolescența mea
...fost
...portăreasă rea de gură,
...șnic nemulțumită
... andrelele ei.

Geo M. V. ȘERBAN

* * *

..., absența unei absențe amînate. Eu
punct
... înainte, umbre adăpost după tine
... în trup de pasăre ca un verb
...ngerînd de prea mult albastru
... început să alerge să alerge.

David ALEXANDRU

roua lecturii

despre peruci, ceasornice, motani și papagali

O, marile peruci pudrate
Din vremile Mariei Antoaneta !
Iți ajutam să te închei la spate
Și cînd, nervoasă, îți făceai toaleta

Scoteam din buzunarul de mătase
Al vestei mele fragede de dril
Ceasornicul care cînta la șase
Cel mai viclean și manierat cadril.

Iar dacă îți era cumva rănită
Pudoarea de motan sau papagal
Îi ucideam cu spada mea vestită
În toată Franța, și plecam la bal...

despre arome, cești, cheițe și-un suris

În preajma ta plutește o aromă
De strugur brun. Motanii amabili torc.
Pe umerii tăi leneși de stăpînă
Luminile vin line și se-ntorc.

O ceașcă ce-o ridici e mai adîncă
Și perna de sub cap mai moale e
Și geamul ce-l deschizi după-amiaza
Curge-n perete cald și limpede.

Iar ușile trîntite au miresme
Rămase de la tine pe alămi.
Oh, rochia ta galbenă arunc-o
Și c-un surîs cheițele predă-mi !

EMIL și DETECTIVII

brize

la umbră

Praizner leagă, în sfîrșit, cîinele. Bine c„-l leagă : de fiecare dată cînd cockerul se-apropie de corbul Vasile, e gata să rămînă fără ochi. Corbul s-a liniștit și el, și-a dat capul pe spate și se reazimă de cușcă, moleșit. Și sub salcie e cald dar, oricum, e altceva. Dincolo de grilaj, orașul pocnește sub soare. Ne-nghesuim sub salcie. Setterul se duce la cocker să-l miroase : în lanț i se pare altă ființă, nu mai e cea fulgerată, din iarba rară și fierbinte. De pe cornișă, picură lung smoala. Doamne, ce cald e ! Corbul se zburlește dintr-odată, își smulge o pană din coadă și începe s-o sfîrtece. A bătut grindina, zice doamna Zvorișteanu. Este adus șerbetul de trandafiri : lingurițele de alpaca, pline vîrf cu minunea roză, atîrnă strîmbe în paharele brumate. Șervețelele de pe tablă împrăștie miros de in topit. Unde-a bătut grindina ?, întrebă Gorgan cu mîna pe setter. Setterul e bătrîn și cade. Corbul Vasile ciugulește acum în balta de smoală. Cîteva franjuri de salcie par să se miște. Vîntul ? Nu. Căldura. Pietre cît ouăle de piche-re, zice doamna Zvorișteanu. Nădușit, Gorgan scapă lingurița în iarbă. Bătrînul setter se repede și-o înghite. Nu-i nimic, zice Praizner, vă aduc alta. Dincolo de grilaj, trec mașinile Pompieriei. Arde undeva, zice doamna Zvorișteanu...

Val GHEORGHIU

convorbiri literare prin corespondență

■ **Rodica ACATRINEI DUMITRESCU — Brăila.** Sentimentele nu „se leagă" în poezie. Atenție la ortografie !

■ **ACTEON** — Bistrița — Năsăud. Nu cred că un eventual sfat, indiferent din partea cui ar veni, poate schimba ceva din poezia dv. Registrul calm-elegiac, minor (în sens muzical) vă este cel mai convenabil ; ori de cîte ori amplificați spațiul confesiunii (și o faceți des), sînteți discursiv și monoton. Spuneți undeva (contextul are mai puțină importanță, rețin imaginea) : „Ci numai clipe-n care trandafirii / Te-nvăluie-n miresmele profunde", pentru ca următorul vers să eșueze în grandilocvență : „Te-naltă-n paradisele simțirii" etc. Stăpîniți tehnica aliterației : „Să apăr somnul florii cu surîsul rar / Suavă-n dimineața de cristal". Vă „ies" paginile descriptive, statice, dar, observ, preferați narațiunea care consumă, fără folos, mult material lexical.

■ **David ALEXANDRU — Dumbrava Roșie (Neamț).** Proza rămîne, totuși, un exercițiu. Ca poet, m-ați convins.

■ **ANONIM — Lugoj.** Nu-mi place să discut cu fantomele. Hotărîți-vă asupra unui nume și atunci stam de vorbă.

■ **Constantin ANTON — Mogoșești (Iași).** Versificați stîngaci meditații (e un fel de a spune) inconsistente.

■ **Gheorghe BOROVINĂ — Brăila.** Notația detașată e mai expresivă decît confesiunea. Nu convingeți cînd spuneți : „Singurătatea ducîndu-și povara / numele meu / ca un Sisif înaintînd pe un teren minat", pentru ca, în strofa următoare, o imagine memorabilă să lumineze textul : „ochiul tău femeie / (...) ca o dimineață ce se întinde / peste Sena".

■ **Sorin BRĂDEAN — Arad.** Mi-ați trimis în total zece versuri care nu spun mare lucru.

■ **Cătălin BUZINCHI — mun. Gh. Gheorghiu-Dej.** Vîrsta ta mă descumpănește. Măsura adevărată a talentului n-o putem afla decît mai tîrziu. Ai toate motivele să perseverezi, iar eu am toate motivele să te urmăresc.

■ **Cosînziana CARABUȘ — Hîrlău.** Vă cer scuze pentru greșeala de transcriere. Noutăți nu sînt. În sensul răspunsului din numărul trecut, reproduc un madrigal : „În goana voluptății după stimă / Ești orb ades, chiar dacă n'ai cusur / Din orice joc de vorbe faci o rimă, / Și crezi că ești un nobil trubadur. // Robit de-această sfîntă nebunie, / Eu mi-am făcut din artă, carieră, / Gîndind că sînt maestru'n măestrie /Ș'am drept să'nod la gît lavalieră ! // Zadarnic însă'nsecetez clondirul / Și scriu sonete, lingușindu'mi muza ! ... / Visez ca „Don Quijot, să iau turnirul, / Dar n'am s'ajung nicicînd la Siracuza ! / Zaragoza / Zaraguza. // Dar și cu-așa victorii la tot pasul, / E tare greu de cucerit Parnasul".

■ **D. COMAN — Iași.** Din păcate, nu sînt noutăți. Din scrisoare am dedus că aveți mult umor. S-ar putea, așadar, ca „filonul de aur" să fie în altă parte. Explorați și trimiteți-mi vești.

■ **Raluca Maria COSMIN — mun. Gheorghiu-Dej.** Există semne bune în ceea ce mi-ai trimis. Iată-l pe cel mai sigur : „Fumegă sandaua / de norii pe care calc / și mă împiedic de păsări / ca de niște pietre cu aripi / care duc în sufletul lor / o frîntură albastră de cer".

■ **Elena FRÎNCU — Șercaia (Brașov).** A fost mai bine data trecută. E important să știu cîți ani aveți. Există, în versurile trimise, naivități care pot fi puse pe seama vîrstei și a lipsei de experiență în ale lecturii .Oricum, mergem înainte. Vă mulțumesc pentru încredere.

■ **Radu GÂRBACEA — Sibiu.** Am primit plicul. Dimensiunile optime : 3—5 pagini pentru revistă, 8—12 pagini pentru supliment, 30 de rînduri pe pagină.

■ **Ion GHEORGHIANU — București.** Despre poezie, nimic nou. Reproduc din scrisoarea dv. : „Universul meu poetic e simplu : revărsarea căldurii umane, ventilația ei, prin porii materiei, în imunitatea universului. Cu alte cuvinte ființarea universului prin risipirea, dincolo de granițele simțirii, a căldurii celular umane în nemărginire, în nesfîrșitul veșnic care pulsează, începe să vibreze, să ardă". Și : „...e o poezie gravă, cu implicații vaste, o poezie care va fi publicată cîndva în întregime și care va reprezenta pentru literatură în general ceva cu totul nou și original, cu atît mai mult cu cît drumul ei spre universalitate e mult mai direct prin însăși natura ei. Cîndva poate și această scrisoare să aibă valoare în sine, cu toate că, s-ar putea ca dv. să nu mă ajutați măcar prin publicarea unei poezii". Cred că nu e bine să vă contrazic. Oricum, sînt dispus să vă ajut.

■ **Vasile GRAMATICU — Gura-Humorului.** Grupajul e consistent. Vom tipări ceva într-un număr viitor.

■ **Val ILIE — Iași.** Singurul text demn de atenție este **.... Și eu.** Formula consemnativă, enumerarea lucrurilor și întîmplărilor banale încarcă poezia de lirism. Cred că aceasta este zona dv. de acțiune.

■ **Ana MUNTEANU — Iași.** Textul e mult prea mare (în dimensiuni pentru noi). Dacă doriți, treceți pe la redacție să discutăm.

■ **Nina NICOLAU — Vaslui.** Nimic nou. Scrieți, vă rog, mai citeț.

■ **Adrian PAUNION — Brăila. Sărutînd albastru (sic !) de Voroneț** se detașează de celelalte. **Oul de nisip** e prolixă.

■ **Elena S. — Rîmnicu Vîlcea.** Răspunsul e, deocamdată, DA și NU. **Vară**, de pildă, e promițătoare. În alte părți apar scăpări, cum se întîmplă cu finalul de la **Trecătoare odihnă.**

■ **D. ALEXANDRU—SEUL — Izvoarele Sucevei (Suceava).** Rămîne valabil răspunsul apărut în numărul din iunie.

■ **Rodica S. — Cugir (Alba).** Ceea ce mi-ai trimis îmi spune că îți lipsește experiența de lectură a poeziei, a poeziei adevărate, vechi și noi.

■ **Geo M. V. ȘERBAN — Bîrlad.** Se rețin : **Isadora Duncan** și **Poem.**

■ **Ion ZARA — Constanța.** Nu s-a întîmplat nimic important între timp. Forțarea asociațiilor duce, inerent, la prețiozități : „Amintirile cern rumeguș de zenit". Poeziile concise sînt mai expresive, mă gîndesc, în primul rînd, la **Acuarelă** : „Rugăciune a primăverii / cu genunchii aplecați / peste muguri // Clopote de rouă / vestind / întoarcerea cocorilor. // Dans de furnici / bătătorind / scoarța anotimpului. // Și dragostea noastră / hibernînd / în cochilia unui melc".

Daniel DIMITRIU

abolescența la post-restant

De ce treptele, bacalaureatele, admiterile și alte asemenea chinuri văratice nu se dau în luni cu o climă mai temperată sau rece ? Pe foile albe, înnegrite doar cu enunțul subiectului dat, n-ar mai apare policandrele castanilor, mingea de fotbal și racheta părăsite în colțul drept al debaralei, siluetele deja bronzate răsfățîndu-se pe nisipul unicului ștrand al marelui nostru oraș, degetele imponderabile ale... bănuiți dv. cui, bicicleta urcînd șerpuitoare cărări betonate, iar rezolvarea punctelor 1, 2, 3 și etc. n-ar mai fi bruiată de briza teilor zănatec înfloriți, de fluturele poposit pe macul arzînd în lan galben, de zvonuri pronosticuri și rezultate ale atitor competiții sportive — și ele în alertă în același anotimp fierbinte —, de clocotul băii de aburi suportați spartan în căzile albastre ale uniformelor, bune iarna, crude vara. Sebastian dragă, toți ne-am pus aceeași întrebare la vreme de încercare dar răspuns încă nu s-a aflat. ■ Catastrofal ! Mai sînt cîteva săptămîni pînă la absolvire și dirigintele mă amenință cu transferarea la un alt liceu, la seral încă. Din cauza notelor primite la purtare. Părinții nu știu nimic de ele, sînt atît de ocupați, cum puteam să-i deranjez cu carnetul de note. . . Relaxează-te, Ana-Maria, „amenințarea" neavînd acoperire legală îi vei „deranja" pe ai tăi doar cu rezultatul de la admitere, învăluit, după cum răsare dintre rînduri, în cel mai des smog londonez. Dacă în patru ani nu s-a înscris nici un zece în amintita rubrică, se pare că nu ai voință nici cît un trîntor-paznic de stup. Sau cultivi spiritul de aventură, bravadă gratuită ? ■ Ca personajele tandrei scene surprinsă de un feroce moralist, numit (de familie, că prieteni nu prea are) Pompilică: Inadmisibil, condamnabil, inadmisibil ! ! ! Și transmisibil, să fim atenți ! ! ! Era ora 13,30 -" în stația de tramvai din centru, o fostă colegă l-a sărutat pe obraz pe prietenul ei care o ținea prea aproape de el, dar ne gîndim la locul, aglomerația și lumina absolut primăvăratecă. Scandalos, nu ? ! ! Ce exemplu dau ei celor mici, că verișoara mea dintr-a doua s-a logodit pînă acum de șase ori „pentru veșnicie"? Nu respirăm pe cheiurile Senei, e drept, dar cum se împacă aprigă-ți revoltă cu am fumat două țigări, una după alta cînd am ajuns acasă, să-mi mai treacă nervii ? Sau la adăpostul propriilor pereți poți „pipa" și-un pachet întreg fără a te simți tot atît de vinovat ca cei — foarte mulți — care-și aprind, dezinvolt și neutulburați de matricolă, țigara în văzul străzii ? ■ S.O.S. ! S.O.S. ! Ce mă fac ? La juridică mă primește numai cu 10 la purtare. Blestematul de avion, meșterit intenționat anapoda de Dragoș (adversarul meu la olimpiade), și-a schimbat traiectoria, aterizînd exact pe rubrica „De pretutindeni", citită de profesor, că noi dădeam lucrare la U.T.P.A. și Lucia a observat că țintesc spre ea, s-a ferit, nenorocirea a avut loc ca și spontana și neavenita anchetă. Că lunganul neîndemînatecul, lașul de Dragoș putea să se ridice în locul meu, că-mi știe idealul: să salvez oameni cinstiți și nevinovați prin puterea cuvîntului, să dezvălui adevărul în manieră socratică, să. . . etc. Dar acum ?" Pledează-ți cauza, **Irinel**, profită de testul ivit din jocul aerului și-al întîmplării. ■ **Fondul clasei noastre se va îmbogăți cu amenzile — un leu ofensa — aplicate celor care vor cuteza să mai ridice ochii, cuvîntul, tonul sau gestul spre Catedră** Nu-i grozav ?" O fi, însă nu divulg numele inventatoarei, preadisciplinată **Sorina**, pînă cînd nu devii coautoare la proiect, moneda propusă reprezentînd în fond o simplă fisă de telefon sau o plimbare cu tramvaiul, preț de o stație sau mai multe.

Succes tuturor celor înlănțuiți în emoții de concurs ! Al vostru fidel.

CORESPONDENT

cum am devenit poet

(urmare din pag. 16)

de gloria și cinstea spiritului la noi, unde regretatul Mavilis cerea să... domnească Poezia ! Iar Academia grecească, cu premiile pe care le acordă atît de des unor negustori ai literelor, nu a găsit cîțiva bani în plus pentru a premia pe unul dintre cei mai mari lirici ai vremii noastre...

În anul 1906 merg la Dexameni. Este un moment critic în viața mea spirituală. Acolo sus am găsit pe lîngă copacii înalți, aerul curat, soarele și peisajul îndepărtat al golfului Saronikos, care mă îmbăta cu liniștea și strălucirea lui și m-am regăsit pe mine însumi. Acolo am început să exist — să exist în același timp tragic și vesel. Căci a început sărăcia, pe care cu mare greutate putea s-o strunească optimismul meu tineresc. Bursa era pe sfîrșite și cei de acasă nu puteau să mă ajute mereu.

Dexameni de atunci avea toată frumusețea ei naturală. N-avea scări de marmoră, nu era încorsetată de pereți de piatră și nici de balustrade de fier. Era încîntată de înălțimea și libertatea ei, departe de orașul profan. Plopii ei înalți și plini de vigoare, dintre cei mai frumoși ai Atenei, dăruiau umbra lor răcoritoare pustnicilor literaturii neogrecești, iar o cișmea în mijlocul său curgea neîntrerupt zi și noapte, răsunînd flecar și zgomotos ca un cîrd de păsări. În nopțile de toamnă, cînd bătea vîntul dinspre nord și fremătau plopii, iar frunzele căzute dansau, ecoul cișmelei devenea mai melancolic. Aproape că mă înspăimînta.

Pe atunci Dexameni era o colină. Nu era o platee. Încă nu erau construite acele case înalte, care au făcut-o să moară în marasm și care au alungat aproape pe toți vechii amanți ai visului poetic. Astăzi, trebuie să te urci pe Lykabet pentru a vedea marea. Pe atunci, stînd la cafenea, puteai să te cufunzi în mirajul ei albastru și să trăiești, transpus fiind, între stihiile veșnice ale cerului și mării (...).

În Dexameni dominau atunci aleșii prozei și ai logosului liric ai Greciei, pe care îi stimam cu toții. Vlahoghiannis cu mustața lui neagră (atunci) cu seriozitatea lui încruntată, zgîrcit la vorbă ; Malakasis frumos, nobil, arogant și... visător ; Kondilakis (puțin mai tîrziu) a venit cu ochii lui albaștri, cu neputința lui de... a-și conduce picioarele cînd mergea, cu spiritul lui strălucitor, cu bunătatea lui de necuprins și cinstea, două virtuți pe care încerca să le ascundă de parcă ar fi fost părți slabe, care făceau neîndemînatic pe cel furios, rău și... șmecher. Și acolo în colț, izolat pe un scaun, încercînd să ocupe cît mai puțin loc în viață, era Papadiamandis cu bărbia lui ca o pictură din icoane, cu capul lui aplecat pe umărul stîng; laș și evitînd cunoștințele și companiile, neprivind niciodată pe ceilalți în ochi, se cufunda în tainicul zbor al mirajelor lui angelice. Toți îi respectau izolarea, nefericirea și marele lui talent. Și nimeni nu-l deranja. Numai un om avea privilegiul și libertatea de a se apropia de el, cînd voia. Președintele din Dexameni, kir Stefanos, cu ochii lui albaștri copilărești, cu pesimismul lui filozofic și cu cercetarea nobilă a zădărniciei oamenilor — și mai mult cu mania lui de a denatura gramatica limbii grecești. Kir Stefanos îl lua de fiecare dată de Paști pe Papadiamandis acasă la el și-l poftea la masă. Și Papadiamandis, kir Alexandros, cum îi spunea președintele, ca să înceapă și să mănînce trebuia să bea mai întîi o cană cu vin. O lua cu ambele mîini care-i tremurau, parcă țineau sfintele taine și o golea în întregime... Și acum spuneți-mi dacă un alt poet grec privea vreodată cu o astfel de dorință profundă și lirică vinul. Se zvonea că era alcoolic (. . .).

La cafeneaua lui kir Iannis unde cafeaua făcea zece bani, pe cînd la cea a lui kir Sotiris cincisprezece, se aduna toată tînără boemă spirituală a vremii : poeți, și studenți. Avgheris cu bărbia lui pătrată, cu capul lui mare, epirotic și cu ochelarii lui de miopie „domina" în acele înălțimi. Era dintre mai vechii „fii tineri" din Dexameni și un poet deja matur. Kostas Hristomanos, directorul „Scenei Noi", care jucase anul trecut piesa lui Avgheris **În fața oamenilor.** Faptul că Hristomanos, marele bodogănitor, cu simțul lui estetic fin și dificil, a fost de acord să joace acest „precoce" constituia recunoașterea cea mai oficială a talentului celui cu bărbia pătrată. Și, într-adevăr, tot ce a scris cel dotat cu o mare sensibilitate, cu o temeinică judecată și cu o conștiință a perfecțiunii aproape bolnăvicioasă, este o capodoperă.

În compania asta a noastră venea des Karvounis și Veis. Primul aducea sărăciei noastre, la fiecare început de lună, portofelul lui plin cu cele trei sute de drahme (un salariu fabulos pe atunci !), iar Veis cu „mărcile" lui, de fiecare dată, cînd îl premia Academia din München. În aceste ore fericite, compania mînca și bea curajos și apoi ridica pe toți vecinii în picioare.

Spre zorii zilei, teribilul de Veis, care a stat de veghe toată noaptea, scotea înfricoșătoarea hotărîre :

— Mergem, băieți, la Faliro (se înțelege pe jos). Și apoi ne întoarcem la șase cu tramvaiul !

Nimeni nu era așa de laș ca să nu ia parte la această expediție eroică. Obosit, într-o stare proastă pe jumătate adormit, îmi tîram picioarele grele ore întregi pînă cînd să ajungem la mal. Acolo, aerul răcoritor al aurorei mă trezea. Și priveam în lumina albastră a mării cum pescarii trăgeau luntrea. Era ca în vis, pînă cînd au început să circule tramvaiele.

La cafeneaua lui kir Iannis, lîngă cămin, aveam o masă a noastră de fier. Pe pervaz se aflau grămădă cărțile noastre, științifice și literare. Vîntul pătrundea iarna printre crăpăturile bărăcii, iar ploaia ne uda cărțile. Înțelepciune și Poezie. Așa ne trebuia !

La această masă studiam Thimios și eu. Acolo ne-am luat diploma. Deoarece la această cafenea găseam ospitalitatea cuvenită. Acolo chelnerul Hristos un băiat bun și simpatic ne arăta considerație și ne servea adeseori cafele și covrigi, pe credit. Îl apucaseră toanele sub influența noastră de a scrie versuri.

Deveniserăm „flagelul" cartierului. Cu discuțiile noastre interminabile, cu strigătele și rîsetele noastre nu lăsam pe cei mai în vîrstă să-și citească în liniște ziarul la cafenea. Și nu-i lăsam să doarmă la prînz și nici seara. Și, pe bună dreptate, ne urau. Dar mai mult pentru că eram „pletoși".

Vîrsta iubirilor de primăvară. Romantici, visători, prost îmbrăcați, nu îndrăzneam să ne dăruim inima nici unei fete din cartier. Iubeam, numai „de la distanță", cu toții una și aceeași fată de pe strada Dinokratus și-i cîntam nopțile. Și nu ne-am certat niciodată pentru aceasta iubire. De altfel, nu exista vreo perspectivă de a ajunge la ceva. Era doar dorința... infinitului, care ne lovea inima tinerească, pustie și confuză pe atunci. Ușurarea noastră era doar. . . Poezia!

microantologie de poezie românească în limba italiană

OCTAVIAN GOGA

vita nouva

(noua viață)

Ti rovinai, confine di quel tempo,
Cinta tramata di lacrime e sangue,
Piu non avvinghia il tuo ardente anello
E la catena tua cessò a farmi male.

Ma il passato pur si ripercuote,
Come arcano ragno mi circonda
E nel mio cuore fulmini discendon,
Dei giorni ch' imparavanmi a pianger.

Ed è invano ! Dai vecchi monti d'odio
Neppure un granello in me sosta,
Per sempre in me la belva si è spenta !

Ma dov'è stata la disgrazia nostra,
Io dappertutto ho una finestra,
All' infinito largamente aperta...

TUDOR ARGHEZI

canto

(cîntec)

Mi son schermito indarno e sfuggo alla lotta
All'ombra della luna, con l'alta lancia rotta.
Ho messo terra e acque, incagli tra noi due,
Eppur siamo sempre, accanto, ambedue.
T'incontro che m'aspetti per tutti i sentieri,
Mia compagna muta di allora e di sempre.
Nel palmo prendi l'onda di fonti, me la porgi
Da pietre e da tempi sgorgata, senza voce.
Ti sleghi la camicia, coi seni in mano chiedi
Se voglio dissetarmi all'acqua o ad essi.
Accosti la tua bocca al ghiacciol con la mia
Per bere al tempo stesso con me sua scintilla.
In tutto immischiata, qual ombra, qual pensiero,
La terra t'ha cresciuta, la luce ti ha dentro.
In ogni suono il tuo silenzio si sente,
Di liuti, di preghiere, di passi, di tempeste.
Ciò che patisco parmi che sia a te dolore,
Presente in ciò che nasce, presente in ciò che muore,
A me così vicina eppur tanto remota,
Promessa in eterno, mai più la mia donna,

LUCIAN BLAGA

annunciazione per il fiore di melo

(bunăvestire pentru floarea mărului)

Gioisci, fiore di melo, gioisci !
Ecco intorno a te polveri d'oro
come nuvolo nell'aria.
Scoppiano i fili come dal pennecchio,
da dovunque e da nessuna parte. Nessun essere
domanda. Il polline caduto nei calici
come brace la subiscono
tutti i fiori, in dolci patimenti
oltre misura
e oltre natura.
Gioisci, fiore a mo' di conchiglia
e cerca di capire !
Non deve sapere ognuno
chi porta e chi diffonde il fuoco.
Ma vedi, arcangelo sono, e tu sei fiore,

e, se domandi, non posso tacere
e stringermi nelle spalle.
Chi lo porta, il caldo, il tremito ? Ecco,
è proprio il Vento, nessun altro. E' il Vento
l'invisibile voivoda
senza corpo, senza mani,
di queste settimane.
Gioisci, fiore di melo,
e non spaventarti del frutto !

ION BARBU

gruppo

(grup)

E' il carcere in riarsa, vile terra,
Dei raggi il fieno, di giorno, è inganno ;
Ma se ci son, le nostre teste,
Di calce, ovali, come un errore, stanno.

Tante le biche di mancini fili !
Che il compendi, gesto ermetico avran trovato,
Deneghi, retta, la linea che spezzi :
Occhio a triangol vergine verso il creato ?

GEORGE BACOVIA

lacustre

(lacustră)

Da tante notti piover odo,
E' la materia che piange...
Son solo col pensier approdo
Agli abitacoli lacustri.

Su assi molli quasi dormo,
Un flutto preme alle spalle,
Sobbalzo insonne, e mi pare
Non abbia tratto il ponte al bordo.

Un vuoto storico si stende,
Addietro al tempo mi ritrovo...
E sento sotto tanta pioggia
Le pile che si sfan nel crollo.

Da tante notti piover odo,
Eterno attendo e sobbalzo...
Son solo, col pensier approdo
Agli abitacoli lacustri.

ION VINEA

desio di mare

(dor de mare)

Oggi mi sprona di nuovo ad avventarmi al largo il mar solitario
sotto il cielo
e tutto che chiedo ancora : un astro qual guida e un alto veliero.
Il timone smovente e il canto del vento e della candida
vela il fremer
e del buio il velo sulla faccia del mare quando albeggia
e tremo.

Oggi mi spronan di nuovo ad avventarmi al largo del largo
le indomite voci.
E' un limpido, un selvaggio richiamo, nel maroso ch'ignora
le soste ;
e tutto che chiedo ancora : si levi un vento con nuvole bianche
pel burron peregrine,
con bufere di spruzzi, con schiume che spuman e uccelli che
sbraitan nel turbine.

Oggi mi sprona di nuovo ad avventarmi al largo, senza approdo
e limiti, il destino,
per il taglio affilato del vento, incalzando l'uccello,
il delfino.
E tutto che chiedo ancora : un canto cantato da un lieto
ramingo mio compagno
e senza sogni un sonno quando il sogno finì e lo susurran
l'acque piane.

ȘTEFAN AUG. DOINAȘ

il discorso del barcaiuolo

(cuvîntarea luntrașului)

Ti rapisco da questa sponda.

Ci rende, immobile, il fiume
(l'ho nominato, quindi ora c'è !)
ad alcune specie d'ucelli vetrosi,
alla prima infanzia, fosca.
Oh, sarà uno strano passeggio.
Nascerai da te stesso, totem
d'una schiera d'imparruccati profeti.
„Mai", „nulla" e „invano"
saran i tuoi frutti, il riposo
un fosforico orrore delle cose.
Regnerai. Qual tizzone nell'acqua
sarai del malocchio il segno, spago
ronzante sotto cotte astratte.

Orsù andiamo. Queste, nimbate,
sotto la lor negazione t'aspettan.
Una vocale di cenere sulla bocca
è tutto che ti chiedo a pagare.

Ecco : di là, incomincia la sponda
— in un idioma alieno — ad essere.

Traducere de Geo VASILE

kostas varnalis

cum am devenit poet

Personalitate marcantă în literele neogrecești, cunoscut și peste hotare, inclusiv în România. Kostas Varnalis a dat opere pentru cultura greacă și europeană a acestui secol : **Lumina ce arde** (1922), **Solomos fără metafizică** (1925), **Robii asediați** (1927), **Adevărata apologie a lui Socrate** (1936), **Oamenii vii** (1936), **Calendarul Penelopei** (1947), **Lume Liberă** (1967) și altele. O activitate bogată de poet, prozator și eseist a fost încununată și cu Premiul internațional „Lenin". Și iată, acum, Varnalis, ne apare și ca memorialist. **Memoriile literare** ale lui Kostas Varnalis au fost publicate în volum la Editura „Kedros" din Atena în 1980, sub îngrijirea poetului și eseistului Kostas Papagheorghiou. Pentru prima oară ele au fost publicate în ziarul „Anexartitos", între 17 februarie și 11 august 1935. Sînt memorii care vorbesc atît despre autorul lor, cît și despre cele mai impunătoare personalități ale vieții spirituale grecești de atunci : Vlahoiannis, Papadiamandis, Kondylakis, Porfyras, Filyras, Avgheris, Palamas și de atîția alți. Memorii care vorbesc de o întreagă generație și de o întreagă Atenă a trei decenii (1906—1936). E Atena începutului de secol. Poeți, filozofi, studenți-filologi se întîlnesc la cafenelele de pe colina Dexameni și discută în controversă, se ceartă, încearcă să rezolve problemele lumii, creează și așteaptă. Nume cunoscute, unele pierdute în decursul anilor, evenimente zilnice minore sau majore, politica, limba, literatura, filozofia, dragostea. Toate acestea sînt privite de ochiul marelui Varnalis, a lui „barba-Kostas".

Publicarea acestor fragmente din **Memoriile literare** ale lui Kostas Varnalis în variantă românească coincide cu împlinirea în 1984, a 100 de ani de la nașterea sa, constituind totodată un omagiu adus marelui bard al poeziei și prozei neogrecești, celui care nu demult a mers să-i întîlnească pe ceilalți, mai în vîrstă, ai companiei de pe colina Dexameni...

A. R.

CUM și DE CE am devenit poet ? Astfel de întrebări se pun ulterior. Deoarece în timpul cînd cineva «devine», cînd personalitatea lui se formează (la început fără să înțeleagă, iar mai tîrziu conștient), nu se întreabă cum și de ce. CUM și DE CE apar atunci cînd cineva e deja format, cînd a devenit „text" și dobîndește conștiința propriei valori. Astfel stau lucrurile în viață.

Temperament și mediu, capacități psihice și condiții sociale determină acțiunea omului — „Moira" — după cum ar fi spus anticii (...).

Prin locurile noastre n-a existat o problemă de limbă, adică n-au existat acele certuri și strigăte, acele manifestări zgomotoase, chiar sîngeroase. Deoarece n-au existat partizanii demoticismului. În îndepărtatele comunități grecești din Marea Neagră și Tracia se menținea mai mult tradiția spirituală fanariotă decît cea ateniană. Oricum se prezintă problema, punctele periferice ale unei națiuni sînt înăbușite de așa-zisul provincialism — o înapoiere de mulți ani în dezvoltarea tuturor manifestărilor vieții sociale. Față de restul Europei civilizate, în Balcani astfel de puncte periferice au fost mai numeroase. Iar Grecia, în aceasta privință, ar putea să revendice întîietatea. Este singurul stat burghez al Europei, care, nu din rea voință, ci datorită unei necesități istorice, nu a putut să „cucerească" și să legalizeze limba poporului, limba „națională".

Cînd am devenit student la Atena, cu o cultură lingvistică deja formată, am nimerit tocmai în focul luptei. Cu înflăcărarea mea tinerească m-am atașat aripii de stînga, cu tot sufletul și... cu vocea mea ca un simplu număr, ca o monadă fără vreo importanță deosebită. La vîrsta mea, cu puținele mele rezerve spirituale, nu puteam fi luptător, ci doar discipol. Aveam însă... voce, după cum am spus. În discuțiile care se purtau adesea la propileele Universității, de fiecare dată cînd se aprindea lupta, nu eram cel care striga mai puțin (...).

Mi se pare că eram prin anul II de facultate, cînd am hotărît să trimit lui Palamas prin poștă (deoarece îmi era rușine să mă prezint personal) o serie de poezii de-ale mele, rugîndu-l să le citească și să-mi scrie părerea lui, dacă merită efortul. Pe Palanias îl admiram, nu atît pentru că înțelegeam în profunzime valoarea lui, ci pentru că toate cercurile literare de prestigiu și toți tinerii poeți ai timpului îl recunoșteau, fără vreo contestare, ca pe cel mai mare poet al Greciei. Și în plus era și unul dintre cei mai importanți și aprigi conducători ai luptei în problema limbii.

Adesea îl vedeam trecînd prin propileele Universității și urcînd scara de marmoră a Rectoratului; mic de statură, cu capul puțin plecat, cu o bărbie neagră, care-i făcea fața și mai neagră, cu ochii visători adînciți sub sprîncele lui stufoase, meditativ, distrat, parcă-și continua versurile începute acasă, era frumos, un adevărat zeu.

Unui astfel de Palamas am îndrăznit să-i trimit primele mele încercări ! Cu ce bătăi ale inimii așteptam să văd dacă va avea bunăvoința să-mi răspundă și ce-mi va spune !

Și iată că într-o zi am primit o scrisoare scurtă din partea marelui Dascăl ! Mi-aduc aminte ce-mi scria : „Poeziile tale amintesc și de manierele altor poeți de-ai noștri și e nevoie să fie pieptănate".

Oricît de copil să fi fost, nu m-am înșelat. Am înțeles că Palamas îmi spunea, printr-o comportare nobilă, că poeziilor mele le lipsea atît originalitatea, cît și tehnica. Adică totul. Și m-am apucat să cuceresc aceste două virtuți, pe care dacă nu le posezi prin însăși natura ta, în zadar alergi după ele !

Cine ar fi crezut însă că aceste hîrtii neînsemnate le mai păstrează Palamas în biblioteca sa pentru a mă... teroriza.

Cu un an mai tîrziu, am trimis zece poezii noi revistei „Noumas". Alte emoții pentru viitorul meu de poet ! Le va publica oare bătrînul Tangopoulos, acest om groaznic cu ironia lui de nesecat, sau mă va batjocori în notele din revista sa, așa cum proceda cu atîția tineri și chiar cu alții mai în vîrstă ?

În cîteva zile, după un mare zbucium, am primit o carte poștală. Îmi scria, cu acele cunoscute litere ca de laba gîștii, că poeziile mele i-au plăcut și vor fi publicate. „I-au plăcut și lui Palamas", mai adăuga. Cine oare mă sprijinea acum ! Începea... gloria. Revista „Noumas" anunța că în numărul viitor va prezenta doi tineri poeți. Celălalt era Ilias Voutieridis.

Mă grăbeam acum să-mi ocup locul printre poeții recunoscuți ai Greciei. Să facă acum loc stelele cerului, să-și strîngă picioarele Orion pentru a încăpea și steaua lui August ! — cam așa spunea cîndva Virgiliu.

Și am tipărit prima mea culegere de poezii **Faguri**, cu o prefață a lui Martzokis și cu fotografia mea. Pentru a cunoaște lumea că sînt eu și nu altcineva ! Dar dacă, după cum este și firesc, nu am fost încă recunoscut de nimeni, am cunoscut totuși pe cei mai mari poeți ai vremii: pe Palamas, pe Porfyras, pe Nirvanas.

Atunci l-am cunoscut și pe Filyras. Era încă elev la gimnaziul din Pireu. Ieșit din comun încă de atunci, cu o pelerină pe umeri, cu vocea lui ascuțită (cine nu l-a auzit vreodată cîntînd, nu va afla niciodată ce înseamnă disonanță și cacofonie), scria mai bine decît noi, mai pur, mai artistic, cu toate că îl imita pe Palamas. Venea adesea la mine acasă sau la cafenea....

Era cea mai autentică venă lirică, cea mai originală, cu cele mai neașteptate salturi ale imaginației și ale expresiei, era Rimbaud al Greciei. Trebuia să fie nefericit pentru a se demonstra că tragedia vieții unui om excepțional este în folosul vulgului care se distra și-și bătea joc de el. Îl pofteau diferiți domni în cămăși cu gulere apretate și-n costume elegante, îl serveau cu o prăjitură și apoi îl puneau ...pe împăratul Romanos să le vorbească despre logodnica lui, prințesa Iolanda a Italiei și despre tronul bizantin. Pe haina lui îi atîrnau decorații de tinichea sau din cutii de țigări ! Salut Deșteptăciune și Neomenie și Lașitate, chintesența civilizației noastre !

Printre cei care-l torturau cu atît sadism erau și unii intelectuali cunoscuți. Și apoi vorbim

(continuare în pag. 15)

Traducere de Andreas RADOS

Redacția : Iași, str. Gh. Dimitrov nr. 1, telefon (981) 16242 ● Administrația : București, Calea Victoriei nr. 115, tel. (90) 506618.

Colegiul de redacție :
Redactor șef : **Corneliu Sturzu**
Secretar responsabil de redacție : HORIA ZILIERU
Andi Andrieș, Daniel Dimitriu, Ioanid Romanescu

● Prețul unui exemplar : lei 5.
Abonamente : 6 luni, 30 lei ; 1 an, 60 lei

Pentru străinătate abonamentele prin ILEXIM — departamentul export-import presă, București, str. 13 Decembrie nr. 3.
P. O. BOX 136—137, telex 23226.